

Toisen asteen koulutuksen järjestäminen Tampereen kaupunkiseudulla

Esiselvitys 30.12.2008

Teuvo Ropo

Tiivistelmä

Toisen asteen koulutuksen järjestäminen Tampereen kaupunkiseudulla on esiselvitys myöhemmin v.2009 tulevaa selvitystä varten. Tavoitteena on päivittää v.2003 tehty vastaava selvitys.

Tarkastelun kohteena oli sekä lukiokoulutus että ammatillinen koulutus Tampereen seudulla. Erityisesti kuvattiin asioita, jotka olivat muuttuneet v.2003 selvityksen jälkeen. Suurimpia muutoksia olivat rakenteelliset muutokset. Useat ammatillisen koulutuksen järjestäjät liittyivät yhteen Pirkanmaan koulutuskuntayhtymäksi. Tampereen kaupungin toisen asteen koulutus on organisatorisesti sijoitettu samaan hallintoon.

Eri koulutuksen järjestäjien yhteistoiminta on lisääntynyt. Konkreettisia tuloksia ovat mm. eri ylläpitäjien yhdessä rakennettu verkkokurssitarjotin. Se ulottuu tällä hetkellä jo Tampereen seutua laajemmalle alueelle. Tampereen kehyskunnat sekä Pälkäneen ja Valkeakosken lukiot ovat rakentaneet yhdessä kansainvälisyysverkoston, jolla on Euroopassa noin 20 yhteistyökumppania. Video-opetus on käytössä usean lukion yhteistyössä. Tampereen kaupungin lukiot ovat verkottuneet lukiotiimeiksi. Lisäksi muut koulutuksenjärjestäjät ovat mukana omissa verkostoissaan. Ammatillisella puolella Tampereen Ammatti-opisto ja Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä ovat keskenään sopineet eri koulutusaloilla työnjaosta.

Yhteiskunta on muutoksessa. Ammatillisen koulutuksen kysyntä ja tarve on kasvanut. Koulutuspaikkoja on lisätty ja niitä tullaan edelleen lisäämään. Samaan aikaan ei ole vähennetty lukiokoulutuspaikkoja. Kuitenkin Tampereen seudullakin ikäluokka hieman pienenee. Näin ollen toisen asteen koulutuspaikoista on jo nyt piilevää ylitarjontaa. Tämä pätee sekä Tampereen kaupungin alueeseen että kehyskuntiin. Omistajaohjauksen tehostaminen on tässä tilanteessa ainoa mahdollisuus kysynnän ja tarjonnan hallitsemiseen.

Lukiolaisten liike kehyskunnista Tampereelle on hieman kasvanut. Lukioon lähtevistä noin 30-40 % lähtee kotikunnista kaupungissa sijaitseviin opinahjoihin. Kun samaan aikaan ammatillisiin opintoihin lähtee koko ikäluokasta yhä suurempi osa (noin 50%), on tilanne erityisesti kehyskunnissa kilpailuherkkä.

Lukioiden väliset erot sekä Tampereen kaupungissa että kehyskunnissa ovat kasvaneet. Suositut lukiot saavat helposti aloituspaikat täyteen hyvistä opiskelijoista ja varmistavat siten hyvän tuloksen ylioppilaskirjoituksissa. Muiden lukioiden osaksi jää kamppailla vähenevistä lukioon pyrkivistä ammatillisten oppilaitosten kesken.

Tässä työssä fokuoitiin tuleva selvitys koskemaan kahta eri koulutuksen järjestämismallia. Molempiin malleihin liittyy strateginen etenemistapa. Ensimmäinen etenee kohti Tampereen seudun toisen asteen koulutuksen hallinnollista yhdistämistä. Toisen lähtökohta on toiminnallinen kehittäminen ja siitä asteittainen eri toimintamuotojen yhdistäminen. Yhteiseksi visioksi esitettiin ajatusta: *Tampereen seutukunnassa ja sen ympäristössä huolehditaan tasokkaan toisen asteen koulutuksen saatavuudesta ja sen jatkuvasta kehittämisestä.*

Kangasalla 30.12.2008

Teuvo Ropo

1. JOHDANTO	4
1.1. TOIMEKSIANTO	4
1.2. SEUTUSELVITYS V. 2003	5
1.3. TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSIA	6
1.3.1. Tampereen seudun kasvu	6
1.3.2. Toisen asteen koulutukseen hakeutuvien määrä.....	7
1.3.3. Seudullinen yhteistyö.....	10
1.4. YLIOPILASTUTKINNON MUUTOS	11
2. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN	13
2.1. LUKIOT	13
2.1.1. Koulutustarjonta ja oppilasmäärien kehitys	13
2.1.2. Opiskelijaprofiilit	15
2.2. AMMATILLISET OPPILAITOKSET	20
2.2.1. Koulutustarjonta	20
2.2.2. Ammattilukiotoiminta.....	23
2.2.3. Resurssit.....	24
2.3. ESIIN NOUSEVAT KYSYMYKSET.....	25
3. OPISKELIJOIDEN LIKKUMINEN	28
3.1. LUKIO-OPINNOT	28
3.2. AMMATILLISET OPINNOT	30
3.3. ESIIN NOUSEVAT KYSYMYKSET.....	32
4. YHTEISTYÖ V. 2003 - 2008	33
4.1. OPPILAITOSKESKEISYYDESTÄ ALUEELLISEEN AJATTELUUN.....	33
4.2. VERKKOKURSSITARJOTIN	34
4.3. KANSAINVÄLISYYS	35
4.4. VIDEO-OPETUSKURSSIT.....	35
4.6. MUU YHTEISTOIMINTA.....	36
4.7. ESIIN NOUSEVAT KYSYMYKSET.....	37
5. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	40
5.1. KYSYNTÄ JA TARJONTA	40
5.2. YHTEISTOIMINNAN TARPEET.....	45
5.2.1 Resurssien joustavuus	45
5.2.2. Oheistoimintojen koordinointi.....	45
5.2.3. Opetuksen järjestäminen.....	46
6. RATKAISUMALLEJA	47
6.1. ESIIN NOUSSEET KYSYMYKSET	47
6.2. VERKOSTOMALLI	48
6.3. ISÄNTÄKUNTAMALLI	49
6.4. KUNTAYHTYMÄ	51
6.5. MAHDOLLISUUKSIEN ARVIOINTI	53
7. TULEVAN SELVITYKSEN FOKUSOINTIA	58
7.1. SELVITYKSEN KESKEISET TULOKSET	58
7.2. MAHDOLLISET RATKAISUT	58
7.3. SUOSITUKSET.....	60
8. LIITTEET	62
9. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	66

1. JOHDANTO

1.1. Toimeksianto

Seutuhallitus päätti 3.9.2008, että Kangasalan lukion rehtori Teuvo Ropo valmistelee seudullisen lukio-opetuksen ja muun toisen asteen opetuksen kokonaisselvitystä nykytilan päivityksen ja selvityksen fokuosoinnin osalta. Seudullisen lukio-opetuksen ja muun toisen asteen opetuksen kokonaisselvitys käynnistetään alkuvuodesta 2009.

Päivityksen jälkeen lukiokoulutuksen ja toisen asteen kokonaisselvitys voitaisiin käynnistää siten, että kaupunkiseudun kuntayhtymän palvelukseen rekrytoitaisiin kokoaikainen selvityshenkilö ajalle 1.4.2009–31.12.2009

Selvitystyön ohjausryhmän muodostivat:

Nina Lehtinen	Lempäälä	puheenjohtaja
Leena Pajukoski	Kangasala	
Tuomas Erkkilä	Nokia	
Simo Sinervo	Orivesi	
Markku Valkamo	Pirkkala	
Pekka Kivekäs	Tampere	
Taru Kuosmanen	Tampere	
Hannu Suoniemi	Tampere	
Jorma Suonio	Tampere	
Markku Lahtinen	TAMK	
Tapani Pietilä	Vesilahti	
Matti Hursti	Ylöjärvi	
Päivi Nurminen	TKSKY	
Tuukka Salkoaho	TKSKY	

1.2. Seutuselvitys v. 2003

Vuoden 2003 seutuselvityksen teoreettisena viitekehyksenä oli oppivan alueen käsite. Käsitteellä ymmärretään organisaatioiden välistä oppimista joka tapahtuu vuorovaikutusverkostossa tietyllä alueella. Oppivan alueen käsite on tietyssä mielessä kielikuva. Se on aluekehittämisen ideaali – jatkuva kehittämismalli, jossa tärkeimpiä keinoja ovat ne toimenpiteet, joilla lisätään alueen toimijoiden keskinäistä verkostoitumista ja verkostojen luomista alueen ulkopuolelle

Oppivan alueen käsite voidaan liittää suomalaiseen aluepolitiikkaan. Alueellista kilpailukyvyn ja koulutuksen saatavuuden turvaamiseen tarvitaan organisatorista ja organisaatioiden välistä oppimista. Koulutuksen saavutettavuus on viime aikoina ollut myös koulutuspoliittisten linjausten keskiössä.

Toiseksi oppivan alueen käsite liittyy myös yksittäisen opiskelijan elämäntilanteeseen. Oppiva alue tuottaa opiskelijalle koulutuksen korkean laadun ja tasavertaiset mahdollisuudet koulutukseen sekä elinikäiseen oppimiseen.

Kolmanneksi käsite liittyy opetussuunnitelmalliseen ajatteluun. Vanhan ajattelutavan mukaan oppimista tapahtui vain koulussa. Koululla oli ikään kuin monopoli tiedonjakoon. Nykyisin on itsestään selvää että koulu on saanut rinnalleen monia muita informaation ja tiedon jakajia. (Ropo 2003, 10).

Seutuselvityksessä v. 2003 allekirjoittanut esitti joitakin mahdollisia toimenpide-ehdotuksia. Mm seuraavia:

1. Sovitaan seudullisesta yhteistyöstä.
2. Selvitetään eri koulutuksen järjestäjien toiveet ja mahdollisuudet osallistua yhteistoimintaan.
  - Selvitetään kustannusten jakamisen periaatteet
  - Tehdään alustava sopimus yhteistyö verkoston rakentamisesta.
  - Mietitään mitä yhteistyömuotoja seudulliseen toimintaan halutaan sisällyttää.
3. Päätetään organisoitumisesta.
4. Muodostetaan tiimejä eri toimintojen koordinoointiin
  - rehtoritiimi
  - opettajatiimit
  - opinto-ohjaajien tiimi
  - kansainvälisyystiimi
5. Käynnistetään etälukiotoimintaa yhdistelmäopintoja
6. Sovitaan yhteistoiminta- ajan laajentamisesta ympäristökuntiin.
7. Uusia pedagogisia ratkaisuja kehitellään yhdessä muiden verkoston oppilaitosten kanssa
Moduliloikkaukset – opiskelu toisessa oppilaitoksessa yhden jakson ajan - tehdään mahdolliseksi samaa jaksojärjestelmää noudattamalla. Tiivistetyn jakson puitteissa voidaan saada myös yhden viikonmittainen yhteinen jakso.

Vuoden 2003 seutuselvitys syntyi tilanteessa, jossa sen paremmin Tampereen kaupungin sisällä kuin ulkopuolella toimivilla koulutuksen järjestäjillä ei ollut kovin paljon yhteistoimintaa. Systemaattisen yhteistyön aloittaminen oli jonkinlainen uusi lehti oppilaitoskeskeisessä kulttuurissa. Oli lähes kymmenen vuotta kehitelty lukioiden profiloitumista ja kilpailukykyyn panostamista. Uusi yhdessä tekemisen kulttuuri oli uusi asia. Lisäksi leimaa-antavaa olivat koulujen ranking-listaukset ja ennakkokäsitykset muiden koulujen tasosta ja tarjonnasta.

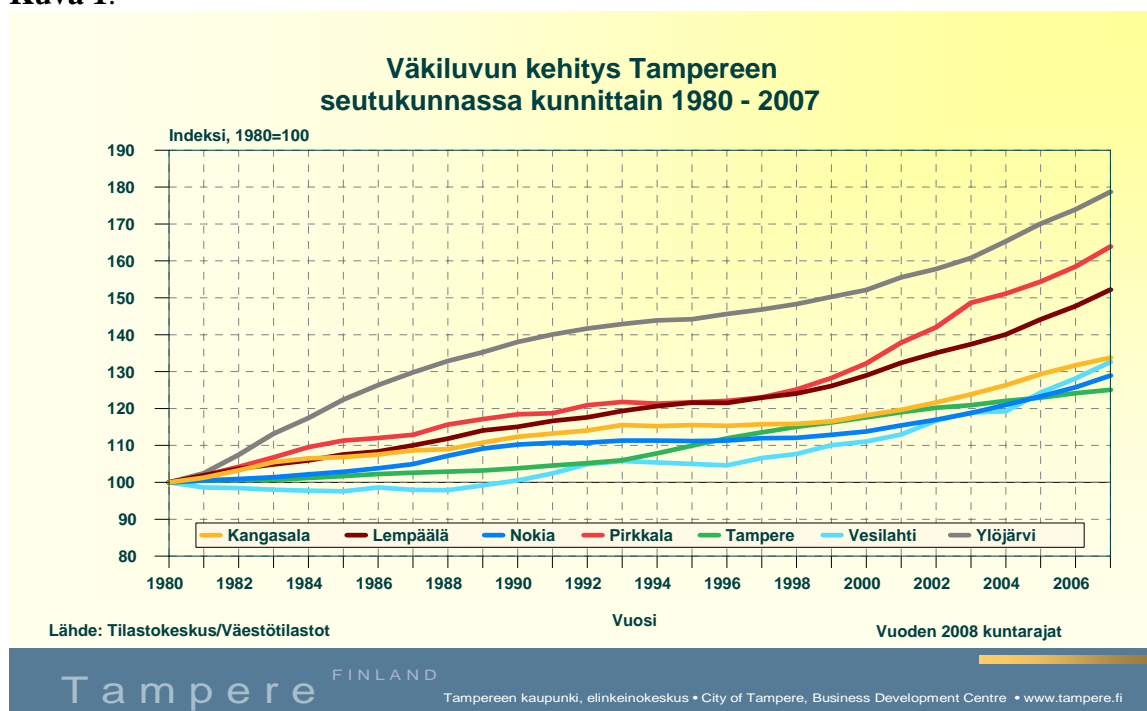
Vuodesta 2003 lähtien yhteistoimintaa rakennettu monin tavoin. Yhteiskunnassa on myös tapahtunut muutoksia, jotka heijastuvat nykylukioiden toimintaan. Tässä selvityksessä tullaan vertaamaan monessa kohdin v. 2003 tilannetta nykypäivään.

1.3. Toimintaympäristön muutoksia

1.3.1. Tampereen seudun kasvu

Tampereen seudun väkiluku on kasvanut voimakkaasti 1980-luvulta lähtien. Tilastokeskuksen vuoteen 1980 indeksoidusta väestötilastosta käy ilmi ensinnäkin, että voimakkaimmin on kasvanut Ylöjärvi. Toisaalta Pirkkalan ja Lempäälän sekä toisaalta Nokian ja Kangasalan väestön kasvu ovat viime vuosikymmeninä menneet samaa tasoa.

Kuva 1.

Orivesi ei ole mukana vertailussa. Vuonna 1980 väkiluku oli 8854 ja vuonna 2007 väkiluku oli 9555.¹

¹ Vuonna 1990: 9196 ja v. 2000; 8886. Tilastossa käytetään 1.1.2008 aluejakoa koko aikasarjassa. Alueliitoskuntien tiedot yhdistetty Poikkeuksena Längelmäen osa-alueiitos Oriveteen ja Jämsään: koko Längelmäen väestö yhdistetty Jämsään vuosina 1980-2005. Tiedot eivät ole tämän vuoksi vertailukelpoisia aikasarjassa Pirkanmaan ja Keski-Suomen maakunnan, Ylä-Pirkanmaan ja Jämsän seutukunnan sekä Jämsän ja Oriveden kuntien osalta. <http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp> Tilastokeskus väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain 1980-2007.

Kasvuun on vaikuttanut muuttoliike. Tampereen kaupunki on keskeinen magneetti, joka vetää työvoimaa puoleensa. Sisäinen muuttoliike toimii niin, että Tampere vuosittain lähes poikkeuksetta häviää kehyskunnille. (Suunnittelua palvelevia tietoja ja ennusteita 2008, 19 -20).

”Tampereen seudun muuttoliike on jatkunut voimakkaana, mutta kuntien välillä epätasaisena. Seudun vuotuinen kasvu 2006 oli 4 570 asukasta eli 1,4 %. Kehyskunnat ovat maan voimakkaimmin kasvavia kuntia, joihin ohjautuu keskuskuntaa suurempi väestönkasvu. Vuoteen 2030 mennessä seudun väestönlisäysennuste on lähes 50 000 asukasta. Väestön vaurastumisen vuoksi myös asumisväljyys kasvaa. Tästä johtuen kuntien raja-alueiden merkitys lisääntyy. Seudulla on vilkas sisäinen muuttoliike, joka aiheuttaa kuntien erilaistumista, sillä lapsiperheitä muuttaa kehyskuntiin ja Tampereelle suuntautuu sosiaaliperusteista muutttoa.”

(Tampereen kaupunkiseudun yhteistyösuunnitelma maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisesta sekä palvelujen käytön lisäämisestä yli kuntarajojen 2007)

Vuoteen 2030 tehdyissä väestöennusteissa odotetaan, että seudun väkiluku kasvaa yli 80 tuhannella ihmisellä. Tampereen kaupunkiseudun kunnat ovat varautumassa tätäkin suurempaan – jopa 90 000 asukkaan – kasvuun. (Nieminen, Korhonen jne 2008, 12).

Taulukko 1: Tampereen kaupunkiseudun väestöennusteet					
	2000	2007	2010	2020	2030
Kangasala*	24 500	27 733	29 064	34 000	38 000
Lempäälä	16 331	19 271	20 483	24 256	27 000
Nokia	26 905	30 485	31 832	36 543	39 843
Pirkkala	12 736	15 788	17 100	20 270	22 000
Tampere	195 468	207 866	212 275	227 600	235 500
Vesilahti	3 421	4 086	4 350	5 400	6 400
Ylöjärvi**	22 460	26 384	31 010	37 800	43 850
Seutukunta	301 821	331 613	346 114	385 869	412 593
Orivesi	8 886	9 555	9 425	9 577	9 844
Kaupunkiseutu	310 707	341 168	355 539	395 446	422 437
Kasvu		30 461	14 371	54 278	81 269

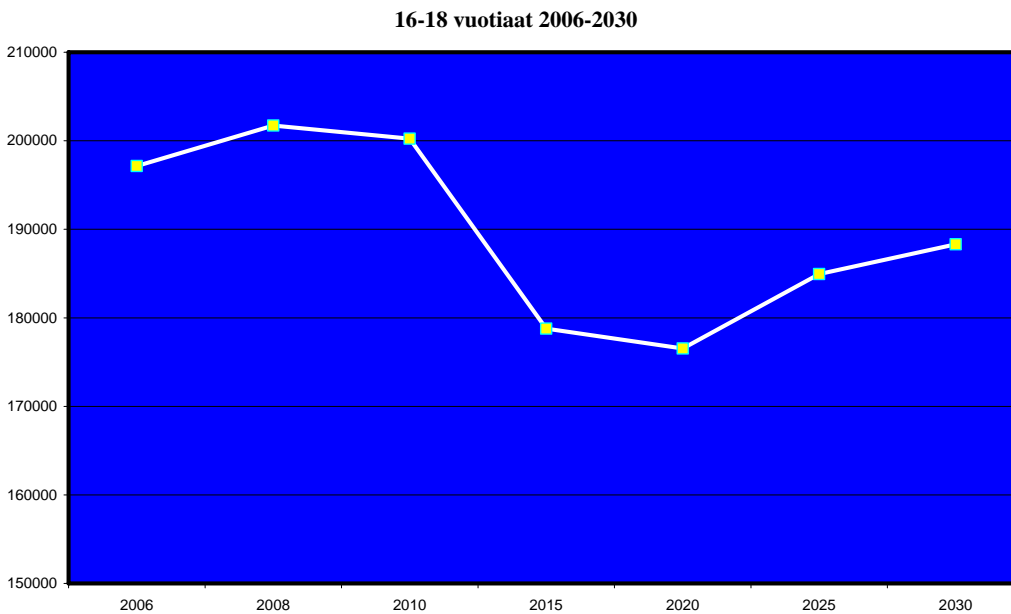
Lähde: Tampereen kaupunkiseudun kuntien omat ennusteet helmikuu 2008

Asukasmäärän kasvuun varautuminen vaatii jo nyt toimenpiteitä monella sektorilla. Myös koulutuksen laadun ja määrän ennakoiminen tulee erittäin tärkeäksi asiaksi jo nyt.

1.3.2. Toisen asteen koulutukseen hakeutuvien määrä

Suomessa on oltu huolissaan toisen asteen koulutuksen lähitulevaisuudesta. Lukioikäisten ikäryhmässä tulee tapahtumaan melkoinen pudotus heti vuoden 2008 jälkeen.

Kuva 2: Väestöennuste 16 - 18 -vuotiaat (koko maa)

Lähde: Tilastokeskus

Sama näkyy myös tarkasteltaessa toisen asteen koulutukseen tulevan ikäluokan määrän kehitystä. Koko maassa 16-vuotiaiden määrä tulee alenemaan. Nuorisoikäluokat ovat vähentyneet lievästi 2000-luvulla. Vuonna 2000 oli 16–19-vuotiaita koko maassa 268 000. Vuoteen 2006 mennessä nuorisoikäisten määrä oli laskenut 3 prosenttia. Lasku ei ole kuitenkaan tasaista koko maassa, vaan on olemassa hyvin suuria alueellisia eroja, jotka nyt ovat jo nähtävissä. Muuttotappioalueilla (esim. Kainuussa, Mikkelin seudulla ja Pohjois-Suomessa) ikäluokan koko pienenee eniten. Tämä asettaa koulutuksen rakenteille ja aluepolitiikalle suuria haasteita.² (Sirviö-Eskelinen jne. 2008, 7-11). Myös opetusministeriön viisivuotishjelmassa on asiaan kiinnitetty huomiota. (Koulutus ja tutkimus 2007, 11 -12).

Taulukko 2: Kuusitoistavuotiaiden määrä Suomessa v.2006-2030

2006	2010	2012	2015	2018	2020	2025	2030
67019	66221	62019	59221	57628	59810	61746	62792

Lähde: Tilastokeskus

Lukio- opiskelijoiden määrä on laskenut viime vuosina sekä suhteellisesti että absoluuttisesti. Vuosituhannen vaihteessa lukioissa opiskeli yhteensä yli 130 000 opiskelijaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Nyt opiskelijoita on runsaat 117 000. Uusia opiskelijoita tulee vuosittain alle 40 000. Vuosituhannen vaihteessa naisia oli lukion aloittavista hieman alle 59 % ja vuonna 2007 vastaavasti hieman yli 58. Mitään suurta muutosta tässä suhteessa ei ole tapahtunut.

Ikäluokan pieneneminen ja lukiolaisten suhteellisen osuuden putoaminen näkyy myös lukioiden määrän vähenemisenä. Vuosituhannen vaihteessa oli vielä 480 lukio-opetusta antavaa oppilaitosta, v. 2007 niitä oli jäljellä 449. Lukioverkossa on tapahtunut 2000-luvulla myös rakenteellisia

²Mm. Kainuussa, Mikkelissä, Jyväskylässä, Porissa on jo tehty toisen asteen koulutuksen järjestämisestä uudelleen järjestelyjä.

Taulukko 3: Lukiokoulutuksen opiskelijat 1999–2007

Vuosi	Lukiokoulutusta		Yhteensä
	antavia oppilaitoksia	Uusia opiskelijoita	
1999	479	46 033	130 624
2003	483	42 605	121 816
2005	471	39 544	118 111
2007	449	38 541	115 253

Lähde tilastokeskus

muutoksia. Erityisesti pienten, alle sadan opiskelijan lukioiden määrä on lisääntynyt. Toisaalta samanaikaisesti myös suurten, yli 1 000 opiskelijan lukioiden määrä on noussut viime vuosina.

Muutosta on tapahtunut myös ammatillisen koulutukseen ja lukiokoulutukseen hakeutuvien suhteessa. Keväällä 2000 lukiokoulutukseen haki yli 38 000 opiskelijaa, mutta keväällä 2007 määrä oli laskenut vajaaseen 34 000 hakijaan (39 % hakijoista³). Lukiokoulutuksen aloituspaikkojen määrässä ei ole tapahtunut vastaavanlaista muutosta. Ammatilliseen koulutukseen hakevien ja koulutukseen sijoittuneiden määrässä on sen sijaan tapahtunut nousua varsinkin viime vuosina. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 10-12).

Taulukko 4: Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin 2001-2006

	Valmistumisvuosi						
	2006	2001	2002	2003	2004	2005	
	%	%	%	%	%	%	
Jatkoi opiskelua valmistumisvuonna	65 838	100	100	100	100	100	
Lukiokoulutuksessa	33 666	51	54,2	54,8	55,1	54,1	
Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa	26 374	40	36,1	36,7	37	38,4	
Peruskoulun 10. luokalla	1 353	2	2,9	2,6	2,4	2,5	
Ei jatkanut opiskelua	4 445	6,8	6,8	5,9	5,5	5	

Lähde: Koulutustilastot. Tilastokeskus

Taulukosta 4 havaitaan, että ammatillisessa koulutuksen suosio suhteessa lukiokoulutukseen on 2000 – luvulla selvästi kasvanut. Vuonna 2001 ammatilliseen koulutukseen menijöitä oli noin 36 % ikäluokasta ja v.2006 jo 40 %.

³ Huomaa taulukossa 4 prosentit on laskettu koko ikäluokasta ja tässä vain koulutukseen hakeutuvista.

1.3.3. Seudullinen yhteistyö

Ensinnäkin valtiovallan taholta on selkeästi osoitettu tahtotilaa kuntien väliselle yhteistyölle ns. Paras - hankkeen myötä. Tampereen seudun aluekeskusohjelmasta 2002 jatkunut kehyskuntien yhteistyö on johtanut yhteisen seutustrategiasta sopimiseen. Strategia hyväksyttiin kesällä v. 2005. Tavoitetila tiivistettiin visioksi v.2016:

Tampereen kaupunkiseutu kehittää vetovoimaansa kilpailukykyisenä uutta luovan osaamisen, kulttuurin ja yrityselämän kansainvälisenä kasvukeskuksena. Kaupunkiseutu vahvistaa rakennettaan monimuotoisen asumisen ja työssäkäynnin alueena, jossa eläminen on turvallista ja liikkuminen on helppoa. Kaupunkiseutu uudistaa arjen sujumista helpottavia palveluja yhteistyössä.

(Tampereen kaupunkiseudun strategia 2016, 8)

Vision perusteella muodostettiin strategiset teemat, jotka kaupunkiseudun kunnat ovat valinneet keskeisiksi kehittämisen- ja yhteistyökohteiksi.

1. Osaamisperusta ja innovaatioympäristö
2. Kilpailukykyinen yritysten toimintaympäristö
3. Seudullinen maankäytön suunnittelu ja liikennehankkeet
4. Asukaslähtöiset palvelut ja palveluyhteistyö
5. Seutuyhteistyön organisointi ja tuloksellisuus
6. Kansainvälisyys
7. Tietoyhteiskuntakehitys
8. Turvallisuus ja viihtyisyys.

Viisi ensimmäistä ovat avaintemoja ja loput teemat ovat kehittämisenäkökulmia, joiden toivotaan näkyvän muiden teemojen toteutumisessa. Seutuyhteistyön tiivistäminen on nähty välineenä kaupunkiseudun menestyksen takaajana. Se antaa myös vahvan lähtökohdan tulevaisuuden suunnitelmalliseen kehittämiseen. Strategiaan sitoutuminen merkitsee myös tahtotilaa suunnitella Tampereen seudun asioita yhdessä eteenpäin.

Seutustrategian hyväksymisen yhteydessä seudun kunnat ja kaupungit hyväksyivät perussäännön uudelle kuntayhtymälle, jonka vastuulle seutuyhteistyön johtaminen ja organisointi annettiin. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän ensimmäinen yhtymäkokous pidettiin 26.9.2005. Kokouksessa nimettiin ensimmäinen seutuhallitus, jonka toimikausi jatkuu vuoden 2008 loppuun. Seutujohtaja nimitettiin 1.6.2006. Syksyllä 2006 seutuhallitus nimesi asiantuntijoista koostuvat seututyöryhmät vauhdittamaan seutustrategian mukaisten teemojen ja strategisten painopisteiden toteuttamista. Seututyöryhmät nimettiin seuraaville toiminta-aloille:

- maankäyttö- ja rakennetyöryhmä
- hyvinvointipalvelujen työryhmä
- elinkeinojen ja osaamisen työryhmä
- teknisten palvelujen työryhmä
- seutu IT-työryhmä

Toisen asteen koulutuksen kehittämiseen ei ole nimetty omaa ryhmää, mutta yhteistyön tahtotila on kuitenkin tullut esille. Tampereen kaupunkiseudun yhteistyösuunnitelmassa on todettu, että käynnistetään selvitys lukiopalvelujen ja toisen asteen muiden koulutuspalvelujen kokonaisuuden parhaasta järjestämistavasta. Yhteistyösuunnitelma on hyväksytty Tampereen, Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Vesilahden ja Ylöjärven kunnallisvaltuustoissa elokuussa 2007.

Esiselvitys asiasta valmistui v.2008 alkupuolella. Esiselvityksessä konsultti Lasse Lopenen totesi, että ”seudullinen yhteistyö lukiotoimen kehittämisessä on ensi vaiheessa sopimista seudullisista periaatteista, aitojen käytänteiden luomista (esim. arviointi), opetussuunnitelma- ja kehittämis-yhteistyötä, työnjakokysymysten ratkaisemista, erityisosaamisen hyödyntämistä ja henkilöstön joustavaa käyttöä.” Jatkoselvityksessä pitäisi hänen mukaan tarkastella 1. nykyistä toimintatapaa 2. tiivistetyn yhteistyön mallia ja 3 hallinnollista yhteistyötä ”seutulukio”. (Lopenen 2008, 10).

Palveluverkkoselvitys valmistui 14.10.2008. Siinä on sovittu kaikkiin palveluihin liittyvistä yleisistä linjauksista. Toisen asteen koulutuksesta asiakirja ei sisältänyt mainintaa, mutta perusopetuksesta todettiin seuraavaa:

Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvityksessä on perusopetuksen osalta ehdotettu seuraavia toimenpiteitä:

1. Kuntien raja-alueilla yhteissuunnittelulvelvoite. Naapurikuntien perusopetuksen tarve huomioidaan uusia kiinteistöjä rakennettaessa.
  2. Perusopetuksen kustannusten korvaamisesta sopiminen naapurikunnalle silloin kun oppilaat tulevat toisen kunnan kouluun.
  3. Seudullinen opetussuunnitelma ohjaamaan koulujen opetus- ja kasvatustyötä.
  4. Siirrytään yhtenäiseen perusopetukseen pitkällä aikajänteellä.
  5. Kasvavan oppilasmäärän sijoittamisperiaatteista sopiminen erilaisilla ratkaisuilla.
  6. Yhteistoiminta erityisopetuksessa ja kansainvälisen opetuksen järjestämisessä.
  7. Koulutuksen järjestämiseen liittyvät yhteiset käytänteet
- (Nieminen, Korhonen jne. 2008, 16-20).

Voidaan ajatella, että asiakirjan kertoo myös toisen asteen koulutuksen yhteistyötahdosta. Tampereen seudun yhteistyön tiivistyminen herättää kysymyksiä, ajatuksia ja mahdollisuuksia kehittää myös toisella asteella yhteistoimintaa.

1.4. Ylioppilastutkinnon muutos

Valtakunnallisella ylioppilastutkinnon muutoksilla on myös vaikutusta lukiokoulutuksen järjestämiseen. Vuoden 2003 jälkeen on tapahtunut seuraavia muutoksia:

- kevästä 2005 lähtien otettiin käyttöön ylioppilastutkinto, jossa ainoa pakollinen tutkintoaine on äidinkieli
- kevästä 2006 lähtien reaalikoe hajautettiin ainereaaliksi
- kevästä 2007 lähtien ainerealin joukkoon lisättiin terveystieto
- kevästä 2007 lähtien uudistettiin äidinkielen koe

Ylioppilastutkinnon uudistuminen on opiskelijoiden kannalta mielekäs, mutta asettaa melkoisesti paineita koulujen kurssitarjonnalle. Suurin muutos on reaalikokeen hajauttaminen ainereaaliksi. Jokainen reaaliaine voidaan kirjoittaa erikseen ylioppilaskirjoituksissa. Kirjoitettavien aineiden määrä kasvoi hetkessä kaksinkertaiseksi: noin 7 mahdollisesta kirjoitettavasta aineesta lähes 15 aineeseen. Lukioiden sisällä muutos merkitsee sitä, että opiskelijat tarvitsisivat jokaiseen reaaliaineeseen lisäkursseja. Lisäksi yksi uusi aine – terveystieto – lisää kirjoitettavien aineiden joukkoon.

Kirjoitettavien reaaliaineiden määrän lisäys kasvattaa hajauttajien lukumäärää. Lisäksi joku haluaa kirjoittaa esim. biologian syksyllä toinen vasta keväällä. Eri aineiden kertauskurssien tarjoaminen sekä syksyllä että keväällä on lähes kaikille lukioille mahdottomuus. Seurauksena on yhteistyön hakeminen muista lukioista. Yksi lukio järjestää psykologian kertauskurssin syksyllä toinen keväällä. Opetus voidaan järjestää myös videoneuvottelulaittein tai verkko-opetuksena.

Muutos on joka tapauksessa tuonut esille pienten ja suurten lukioiden erilaiset resurssit. Valinnaisuuden toteuttamisen lisäksi voi tulla ongelmaksi saada kaikille halukkaille jatko-opintojen ja kirjoitusten kannalta tärkeitä kertaavia kursseja.

2. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Tiivistelmä:

- *ammattillisen koulutuksen kysyntä on kasvanut ja lukiokoulutuksen vähentynyt*
- *sekä lukioden että erityisesti ammattillisen koulutuksen aloituspaikat ovat lisääntyneet 2000-luvun alusta lähtien*
- *lukioissa on vapaita koulutuspaikkoja*
- *lukioden polarisoituminen on lisääntynyt*

2.1. Lukiot

2.1.1. Koulutustarjonta ja oppilasmäärien kehitys

Tampereella toimii yhteensä 13 päivälukiota ja yksi aikuislukio. Näistä Tampereen kaupunki pitää yllä kahdeksaa päivälukiota ja aikuislukiota. Kalevan lukio, Tampereen yhteiskoulun lukio, Svenska Samskolan ja Steinerkoulun lukio ovat yksityisiä säätiöiden omistamia. Tampereen normaalikoulun lukio on yliopiston alainen valtion omistama oppilaitos.

Taulukko 5: Tampereen seudun lukioden aloituspaikat v.2008

	normaali	erikoislinja	yhteensä aloittajia
Hatanpää	72	32 musiikki	104
Hervanta	72	32 matem. tietot.	104
Kaarila	104		104
Messukylä	72	36 viestintä	104
Sammon keskuslukio	166	50 urheilulinja	216
Tammerkoski	62	42 kuvataide	104
Tampereen klassill.lukio	104		104
Tampereen lyseon lukio	134	36 IB-linja	170
Normaalikoulun lukio	81		81
Kalevan lukio	125	20 musiikki	145
Svenska samskolan	30		30
Tampereen yhteiskoulun lukio	211	ilmaisutaito	211
Rudolf Steiner -koulu	64		64
Yhteensä			1545
Tampereen kaupungin lukiot			1014
Kangasala	125 ⁴		122
Lempäälä	114		110
Nokia	144		104
Oriveden opisto	15-20	18 kirjoittajalinja	18
Orivesi	64		35
Pirkkala	90		98
Ylöjärvi	110		108
Kehyskunnat yht.			595
Tampere + kehyskunnat			2140

⁴ Kehyskunnissa on keskiarvoraja käytössä ja siitä johtuen lukiopaikat eivät välttämättä tule täyteen. Tosin tilanne voi kääntyä myös toisin päin, kuten Pirkkalan esimerkki osoittaa. Tampereella lukioihin on otettu aloituspaikkojen mukainen määrä keskiarvojen mukaisessa järjestyksessä.

Tampereen kehyskunnissa on jokaisessa oma lukionsa. Oriveden opistossa on lisäksi kansanvalistusseuran ylläpitämä kirjoittajalukio, johon valitaan vuosittain 15 -20 opiskelijaa.

Taulukossa 5 on kuvattu aloituspaikkojen jakaantumista eri lukioiden välillä. Lukuvuodeksi 2008-2009 oli Tampereen seudulla yhteensä 2140 opiskelupaikkaa eri lukioissa. Näistä lähes yli 70% oli Tampereen kaupungin alueella. Lukioihin hakeutuminen ei jakaannu tasaisesti, vaan suositumpiin lukioihin esim. Tampereen Yhteiskoulun lukioon tullaan jopa toiselta puolen Suomea. Kehyskunnissa lukiopaikkoja jää muutama paikka täyttämättä (ks.s.13 alaviite 4).

Tampereella toimivista lukioista seuraavat ovat erikoislukioita: Sammon lukio, urheilulukio; Tammerkosken lukio, kuvataiteen erikoislukio; Tampereen lyseon lukio, IB lukio ja Tampereen yhteiskoulun lukio, ilmaisutaidon lukio. Erikoislukioilla on lisäresurssia käytettävissä erikoistumisalansa toteuttamiseen (ks. s.18 alaviite 9). Lisäksi opiskelijat saavat erikoiskurssien suorituksilla korvata osan pakollisista kursseista.

Myös muut lukiot ovat rakentaneet normaalioppimäärän rinnalle erilaisia linjoja. Tämä johtuu kahdesta seikasta. Ensinnäkin oman lukion erityisosaamista halutaan tukea. Toiseksi erikoislinjoilla uskotaan olevan vaikutusta oppilasrekrytointiin. Kehyskuntien lukioiden strategia on tässä suhteessa hieman erilainen. Yhteen tai kahteen aineeseen ei voida erikoistua, vaan kunnan ainoana lukiona tarjonta halutaan pitää mahdollisimman laajana.

Tänä vuonna Tampereella toimivissa päivälukioissa on opiskelijoita yhteensä 4788, joista Tampereen kaupungin ylläpitämissä lukioissa opiskeli 3209. Vieraskuntalaisia oli yhteensä noin 1300. (Tampereen kaupungin lukioselvitys 2008, julkaisematon). Kehyskunnissa on jokaisessa oma lukionsa. Orivedelle on kunnan lukio sekä Kansanvalistusseuran ylläpitämä lukiolinja(sisäoppilaitos). Vuonna 2008 kehyskuntien lukioissa oli 1501 opiskelijaa.

Taulukko 6: Lukiolaisten määrä koulutuksen järjestäjittäin 2001-08

	2001	2002	2006	2008	erotus 2001- 08	kasvu % 2001- 08
Tampereen Steinerkouluyhdistys ⁵	80	89	114	134	54	67,5
Kalevanlukion kannatusyhdistys	358	364	419	460	102	28,5
Kansanvalistusseura Orivesi	49	51	55	56	7	14,3
Pirkkala	227	225	215	246	19	8,4
Tampereen Yhteiskoulun säätiö	632	634	660	672	40	6,3
Tampere	3145	3081	3142	3208	63	2,0
Lempäälä	325	328	333	330	5	1,5
Tampereen normaalikoulu, valtio	247	252	250	249	2	0,8
Föreningen för svenska samskolan	68	66	71	65	-3	-4,4
Kangasala	405	397	364	378	-27	-6,7
Ylöjärvi	346	316	273	285	-61	-17,6
Orivesi	218	202	181	166	-52	-23,9
Nokia	473	468	433	370	-103	-33,1

⁵ Oph:n tilastoissa oleva luku sisältää Oulun, Espoon ja Vaasan steinerkoulujen lukiolaiset. Näiden koulujen lukiolaiset ovat virallisesti Tampereen Steinerkoulun opiskelijoita, koska ko. koulut ovat lukioidensa osalta virallisesti Tampereen koulun sivutoimipisteitä. Tämä on OPM:n kanssa sovittu järjestely, koska näille ei ole myönnetty omia lukiolupia.(Simo Taimi Steinerkoulun rehtori).

Taulukosta 6 havaitaan, että eri ylläpitäjien lukioiden opiskelijamäärissä on 2000 luvulla vaihtelua. Tampereen kaupungin lukioiden ohella yksityiset koulut Kalevan lukio ja Tampereen Yhteiskoulu ovat kasvattaneet oppilasmääräänsä vuodesta 2001. Selkeimmin oppilasmäärä on pudonnut Nokialla, Ylöjärvellä ja Orivedellä. Ympäristökunnista vain Pirkkalan oppilasmäärä on kasvanut. Kangasalla ja Ylöjärvellä oppilasmäärät ovat kääntyneet kasvuun viimeisen kahden vuoden aikana.

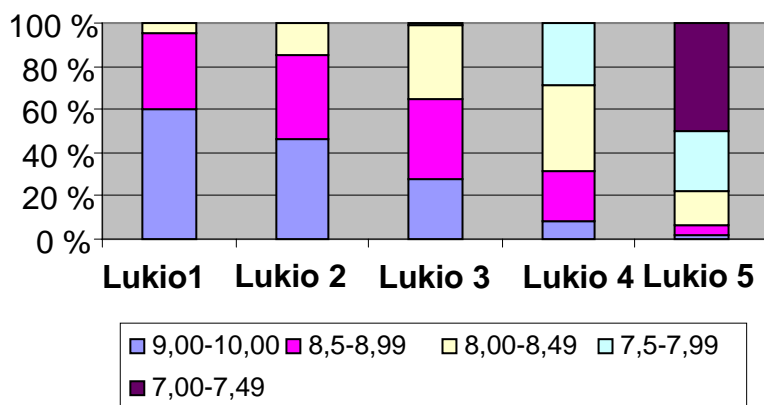
2.1.2. Opiskelijaprofiilit

Opiskelijoilla on vapaa hakeutumisoikeus kaikkiin maamme lukioihin asuinpaikasta riippumatta (Lukiolaki 629/1998 19 §). Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus vapaasti päättää tarjoamiensa opiskelijapaikkojen määrästä, sillä lukiokoulutuksen opiskelijamääriä ei säädellä valtakunnallisesti. Asetelma Tampereen seudullakin on ollut jo pitkään se että kaupungin keskustan erikoislukiot vetävät parhaiten. Näiden lukioiden ei juuri tarvitse mainostaa saadakseen hyviä opiskelijoita. Kaupungin reuna-alueiden lukiot joutavat taistelemaan oppilaista. Heidän on pystyttävä todistamaan tuleville lukiolaisille ja heidän vanhemmilleen, että opetus voi olla tasokas vaikka lukio ei sijaitsekaan keskustassa Hämeenkadun tuntumassa. Kehyskunnissa oppilasmarkkinat ovat pienemmät, ja lukiot yrittävät saada pidetyksi myös hyvät opiskelijat oman kunnan oppilaitoksessa..

Opiskelijoiden suosio heijastuu siihen, minkälaisia opiskelijoita kukin lukio onnistuu saamaan. Seuraavassa on tarkasteltu kaupungin alueen lukion aloittavien keskiarvoprofiilia viidessä eri lukiossa.

Kuva 5:

Lukion aloittavien keskiarvoprofiilien vaihtelu Tampereen kaupungin alueella

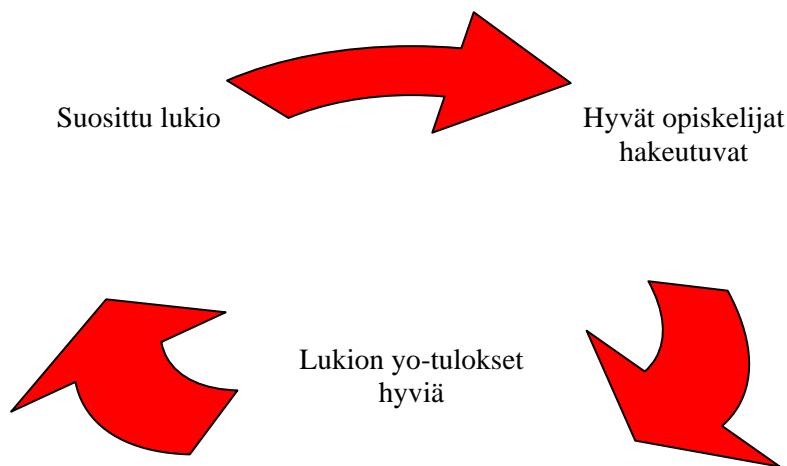

Kahden lukion välillä voi koulutulokkaiden tulokeskiarvojen koostumuksessa olla huomattava ero. Suositumpaan lukioon 1 hakeutuvista lähes kaikilla on keskiarvo yli 8,5. Lukiossa 5 vastaavasti vajaa 10% ylittää 8,5 keskiarvon. On selvää, että lukiossa 5 opettajan työssä on suurempia haasteita

ja että tuloksellisuutta ei voi verrata suoraan toisiinsa. Vertailu pitäisikin tehdä keskiarvoryhmittäin. (vrt. Ropo 2003, 24- 25).

Opiskelijaprofiilien vaihteluvälille (1- 5) sijoittuvat kaikki Tampereen kaupungin alueella sijaitsevat lukiot. Suosio on alun perin saattanut syntyä lukion erikoistumisesta. Suosio on vaikuttanut siihen, että lukio on voinut valita parhaat oppilaat. Tämä on aiheuttanut positiivisen kehän⁶:

Kuva 6: Positiivinen kehä

Tulokset ovat hyviä ja pysyvät hyvinä, koska lukioon hakeutuu jatkuvasti paras osa ikäluokasta. Vähemmän hakijoita omaavan lukion on yo-tuloksia parantaakseen hankittava ensin jotakin erikoiskursseja, joilla se saa hyviä opiskelijoita oppilaikseen. Vasta kun näin tapahtuu alkaa myös toiminta näkyä yo-tuloksissa. Lukioden lähtökohdat opetustoiminnan tuloksellisuuteen on siten hyvin erilainen⁷.

Kehämällä on vaikutusta moniin seurausilmiöihin. Ensinnäkin ihmisten mieliin syntyy käsityksiä, että on olemassa huippulukioita. Näissä opetus on niin hyvää että oppilaat menestyvät. Tosiasiassa oppilaat menestyvät eri lukioissa niin hyvin kuin he jaksavat opiskella. Lukiorakennuksella ja opettajilla on tosiasiassa melko vähäinen vaikutus menestykseen. (Ropo 2003, 24).

”Huippulukion” stereotypia on niin miellyttävä harha, ettei sitä haluta oikaista. Vastaavasti puhutaan mielellään yleislukiosta tms., tällä osoitetaan että lukion ei ole rankinglistan kärkipäässä vaan vasta keskivaiheilla tai sen alapuolella.

Lukio-opiskelijoiden liikkumiseen kaupunginosien ja kuntien välillä tällä ilmiöllä on myös vaikutusta. Vielä 1990-luvun alussa vallitsi Tampereen seudulla lähilukio -periaate. Sen mukaan jokainen meni siihen lukioon, mikä oli kotipaikkaa lähinnä. Vain erityisperusteilla lukion vaihto oli mahdollista. Vapaa hakeutumisoikeus muutti käytännön.

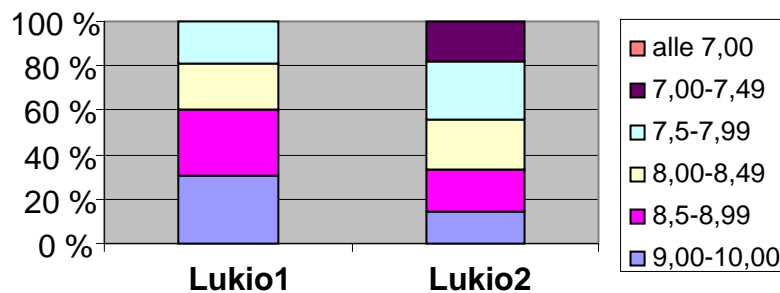
⁶ Vastaavasti syntyy negatiivinen kehä: v.2001 alin keskiarvo, jolla pääsi Tampereen kaupungin lukioon, oli 7,64. Nyt se on 7,25.

⁷ Lukioden polarisoituminen on oppilasaineksen perusteella kasvanut. Vuonna 2002 kirjoittaneista ylioppilaista vain kolmannes oli tullut lukioon 5 alle 8 keskiarvolla. Nyt noin puolet tuli alle 8 keskiarvolla. Vastaavasti lukiossa 1 . vuonna 2002 ylioppilaaksi kirjoittaneista noin 50 % oli tullut kouluun yli 9 keskiarvolla. v.2008 lukion 1 aloittaneista 60% oli ka yli 9.

Kehyskunnissa lukioden keskiarvoprofiilien ääripäillä on myös eroa. Eron selittää Tampereelle hakeutumisen määrä. Ensimmäisen lukion alueelta ei ole niin suurta liikkuvuutta Tampereelle kuin 2. lukion alueelta. Kaiken kaikkiaan kehyskuntien lukioden välillä ei ole samanlaista eroa kuin Tampereen sisällä. Vaikka kehyskuntien lukioden keskiarvoprofiilit ovat kaupungin ääripäiden välimaastossa, on myös näiden kuntien lukioden välille tullut suurempia eroja kuin v.2003.(ks.alaviite7). (Ropo 2003, 25).

Kuva 7:

Lukion aloittavien keskiarvoprofiilien vaihtelu kehyskunnissa

2.1.3. Resurssit ja kustannukset

Kasvukivuista kärsivillä kehyskunnilla palveluverkon lisärakentaminen tuo joka vuosi paineita vuosibudjetin investointiosaan. Seuraavassa taulukossa 7 on verrattu eri koulutuksen järjestäjien lukiokoulutuksen käyttötalouden kustannuksia

Taulukko 7: Lukiokoulutuksen kustannukset koulutuksenjärjestäjittäin v. 2006

koulutuksen järjestäjä	opiskelijoita	euroja /oppilas	
		opetus	kokonaiskustannukset
Kalevanlukion kannatusyhd.	419	3265	4213
Tampereen Yhteisk.säätiö	660	3616	4444
Pirkkala	215	3705	4609
Kangasala	364	3865	4772
Lempäälä	333	3632	4788
Tampere	3549	3773	5118
Ylöjärvi	273	4318	5502
Tampereen Steinerkouluyhd	239	4153	5576
Nokia	493	4012	5583
Orivesi	181	4120	5892
Föreningen för sv.samskolan	71	4959	6671
Tampereen normaalik	250	4214	6773
Kansanvalistusseura Orivesi	55	3430	8339

Lähde: Opetushallituksen rahoitus- ja kustannustietopalvelut.

Vertailtaessa lukioiden kustannustehokkuutta, on Kalevan lukio sekä pelkän opetuksen että kokonaiskustannuksiltaan ykkönen. Erot eri lukioiden välillä eivät ole kovin suuria. Kokonaiskustannusten erot johtuvat hyvin monesta eri tekijästä, johon varsinaisilla pedagogisilla tekijöillä ei ole merkitystä. Opetuksen yksikköhintaa⁸ voi vaikuttaa se seikka, että vähän yli 400 oppilaan joukko on tehokas jakaa optimaalisiin ryhmiin. Toisaalta kun kärjessä ovat molemmat yksityiset koulutuksen järjestäjät, voi olettaa että yksityisellä puolella kustannustietoisuus on tiedostetumpaa.

Kustannustehokkuuteen vaikuttaa se, mikä on lukion täyttöaste ja kuinka paljon pieniä opetusryhmiä järjestetään. Erityisesti harvinaisissa kielissä ryhmäkoko on ongelma. Kaikissa Tampereen kaupungin lukioissa tarjotaan englantia ja saksaa A1 kielenä. Kolmessa lukiossa on kolme A-kieltä. Tampereen yhteiskoulun lukiossa tarjotaan jopa 4 A-kieltä. Suuremmissa kouluissa on paremmat mahdollisuudet löytää riittävä ryhmäkoko, jotta tarjonta toteutuu. (Tampereen lukio-opas 2008 - 2010, 14).

Kehyskunnilla on harvinaisten kielten ja jopa toisen A-kielen opetuksen järjestämisessä ajoittain ongelmia. Ryhmistä tulee pieniä ja resurssien käyttö ei ole tehokasta. Ratkaisuna on turvauduttu video-opetukseen yhteistyössä jonkin toisen lukion kanssa. Tarjonta on pystytty takaamaan ja yhteistoiminta on kehittynyt. Pelkästään euroilla mitattuna tämä ei välttämättä ole tehokasta, mutta koululaitos ei voine ajatella vain ja ainoastaan tehokkuutta. Se ei myöskään liene kuntalaisten näkemys⁹ koulun tehtävästä (ks. Ropo 2003, 69).

Taulukossa 8 on koottu eri lukioiden täyttöaste. Siitä havaitaan, että jonkin verran täyttövaraa on kehyskuntien lukioissa ja Sammon keskuslukiossa, Kalevassa, normaalikoulun lukiossa ja Svenska Samskolan lukiossa.. Vapaiden paikkojen määrä on Tampereen kaupungin alueella yhteensä 383 paikkaa. Eli keskikokoisen lukion verran. Kehyskunnissa on vastaavasti 215 paikkaa vapaana. Tampereen seudulla on siis noin 600 lukiopaikkaa tyhjillään. Se tarkoittaa lähes 200 aloituspaikkaa. Kehyskunnissa tilannetta selittää keskiarvokynnys. Lukioon ei ole otettu alle 7,5 keskiarvolla. Tampereella ei ole käytössä kynnyskeskiarvoa vaan lukioiden aloituspaikat pyritään täyttämään. Vuonna 2008 alin keskiarvo Tampereen kaupungin lukioihin oli 7,25.

---

⁸ Yksityiskouluilla valtionapu lasketaan yksikköhinnan (5524,13 e/v.2008) perusteella. Kuntien valtionapuun vaikuttaa lisäksi ns. tasauskerroin (Tampere 0,91..). Erityistehtävän saanut yksityiskoulu saa 9,3 % korotuksen valtionapuihin, vastaava prosentti Tampereen kouluille on 2,4%.

⁹ Esim. Kangasalan Sanomat kirjoitti jo v.2000 konsulttien ehdottaessa Seutulukiota Tampereen seudulle: ”Jos Kangasalan lukion rooli muuttuu pelkäksi peruskurssien tuottajaksi, se menettää persoonallisuutensa ja Kangasalan lukiosta kuten muistakin vain peruskursseja pyörittävistä lukioista muodostuisi vain bulkkitarjoajia.” (Kangasalan Sanomat 22.2.2000).

**Taulukko 8: Lukioiden tilanne
v.2008**

	täyttöaste	rakennuskanta¹⁰, varustelu	tulevaisuus
Tampereen kaupunki			
Tammerkosken lukio	täynnä	hyvä, remontti, varustelu!	Laajennus
Messukylän lukio	täynnä	hyvä	
Kaarilan lukio	täynnä	ahtaus, kohtal.	
Sammon keskuslukio	690/900	erinomainen	
Lyseon lukio	täynnä	tilat ahtaat	IB kasvaa
Klassill.lukio	täynnä	hyvä, hyvä varustelu!	
Hatanpään lukio	täynnä	saneeraus menossa	
Hervannan lukio	täynnä	remonttia odotellaan	
Kehyskunnat			
Lempäälä	326/350	remontin tarve	
Kangasalan lukio	378/410	uusi lukio/peruskorjaus	
Nokian lukio	370/450	saneerattu, laajennettu	kasvua
Oriveden lukio	166/200	hyvä	
Pirkkalan lukio	246/270	tilat hyvät ,ahtaus	kasvua
Ylöjärven lukio	285/330	ahtaus, remontin tarve	kasvua
Muut			
Kalevan lukio	455/600	saneeraus menossa	kasvaa
Svenska samskolan	64/81	remontin tarve	vähenee
Normaalikoulu	249/260	hyvä	
Tampereen yhteisk	täynnä	hyvä, ahtaat	

¹⁰ Viimeksi Tampereen lukioverkko käytiin läpi vuonna 2004, jolloin oli jo päätökset Sammon keskuslukiosta. Tuolloin 2004 yleissivistävän ja ammattiopiston tilaselvittelyraportissa nostettiin esiin Hatanpään luikion muuttuneet tilatarpeet ja niiden ratkaisuesitykset. Nyt meneillään olevassa Tampereen hyvinvointipalveluverkko -työssä ei ole nostettu esiin lukioiden perusparannustarpeita. Hervannan lukion perusparannustarpeesta on . Lisäksi Kaarilan lukion (toimii samassa kiinteistössä Kaarilan 7-9 vuosiluokkien koulun kanssa) osalta on todettu, että koululla on käytössä siirtokelpoisia tiloja ja niiden osalta on tarkkailtava, miten ja milloin oppilasmäärä voidaan suhteuttaa niin, että koulu ja lukio mahtuvat toimimaan varsinaisessa kiinteistössä.

Monet lukiot peruskorjattiin (joitakin laajennuksiakin) 1990-luvulla:

- 1990 Messukylän lukio (ja Ristinarkun koulu)
- 1991 Tampereen lyseon lukion perusparannus
- 1995 Kaarilan lukio (ja Kaarilan koulu)
- 1997 Klassillinen lukio (ja Klassillinen koulu)
- 1998 Tammerkosken lukio (ja Tammerkosken koulu)

- Sammon keskuslukio valmistui 2005.

- Nyt on meneillään Hatanpään lukion tilojen perusparannus.

- Hervannan lukio (valmistunut vuonna 1980) oikeastaan on ainoa, jota ei ole perusparannettu. Perusparannus tullee ajankohtaiseksi joskus 2015 vuoden tietämillä. (Sisko Hiltunen Suunnittelupäällikkö 19.11.2008).

Koulun rehtorien antama rakennusten kuntoarvio osoittaa, että Tampereen kaupungin lukioissa kahdessa odotellaan remonttia, yhdessä saneeraus käynnissä, kahdessa tilat ovat ahtaat. Kehyskunnissa tilanne on koettu hyväksi vain Nokiolla ja Orivedellä. Kalevan lukiossa on parhaillaan saneeraus menossa, Yhteiskoulun lukiossa vaivaa ahtaus ja Svenska Samskolan olisi remontin tarpeessa. Lähivuosina koulujen rakentamiseen /remontoimiseen tulee menemään melkoisesti rahaa.

2.2. Ammatilliset oppilaitokset

2.2.1. Koulutustarjonta

Tampereen seudulla on viisi ammatillisen koulutuksen tarjoajaa: Tampereen kaupungin Tampereen Ammattiopisto (TAO), Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä (Pirko), Ahlmanin ammattiopisto, Tampereen kotitalousoppilaitos ja Tampereen konservatorio. Lisäksi pieni osa ammatillista toisen asteen koulutusta tapahtuu myös Varalan urheiluopistossa sekä Perttulan erityisammattikoulussa. Kaikkiaan näissä oli v. 2008 yli 2600 aloituspaikkaa.

Tampereen ammattiopistossa ammatillisen perustutkinnon ohella voi suorittaa lukion tai lukio-opintoja sekä osallistua ylioppilaskirjoituksiin. Opinnot kestävät kolme tai neljä vuotta riippuen siitä, millaisen yhdistelmäutkinnon opiskelija on valinnut. Opiskelijoita yhdistelmäutkinnoissa on vuosittain noin 650.

Vuoden 2003 jälkeen Pirkanmaan taitokeskus ja muutama ammattioppilaitos liittyivät yhdeksi konserniksi Pirkanmaan koulutuskuntayhtymäksi. Muutoksen seurauksina opetussuunnitelmat ovat eri koulutusaloilla yhdenmukaistuneet. Jos opiskelija aloittaa yhdessä opetuspisteessä, hän voi jatkaa opintojaan toisessa. Eri oppilaitoksissa on aloituspaikkoja ja koulutusaloja uudelleen. Esimerkiksi Orivedellä on otettu pois sähkö-, catering- ja suunnitteluassistentin koulutuslinjat ja tilalle ovat tulleet auto-, lvi ja tekniikan ja liikenteen aloitusryhmiä.

Suuren yksión etuna on ollut myös se, että teollisuuden tarpeita ja paikallisia olosuhteita voitu ottaa paremmin huomioon. Esimerkiksi Nokian renkaiden johdosta Nokiolla on aloitettu kumialan koulutus uutena sekä metallialaan on lisätty yksi ryhmä. Ikaalisiin ja Virroille on perustaa lähihoitaja koulutus yksi ryhmä molempiin. Vanha järjestelmä ei tätä mahdollistanut, koska välttämättä oppilaitoksessa ei ollut tämän alan opettajia. Isossa organisaatiossa osajat voivat liikkua joustavammin ja koulutusta voidaan räätälöidä paremmin paikallisten sekä yhteiskunnallisten vaatimusten mukaiseksi (haastattelutieto Huhtiniemi, Keuro 29.10.2008)¹¹.

Ahlmanin ammattiopisto on Tampereella sijaitseva yksityinen oppimis- ja palvelukeskus, jota Ahlmanin koulun Säätiö ylläpitää. Oppimis- ja palvelukeskuksessa järjestetään luonnonvara- ja ympäristöalan, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä niihin läheisesti liittyvien alojen ammatillista perus- ja aikuiskoulutusta sekä työelämän palvelu- ja kehittämistoimintaa. (<http://www.ahlman.fi/>).

---

¹¹ Tässä on konkreettinen esimerkki Risto Ilomäen väitöskirjassaan esittämästä yhteiskunnan tarpeiden huomioimisesta toisen asteen koulutuksen suunnittelussa. (Ilomäki 2001, 225).

Tampereen kotitalousoppilaitos on yksityinen Tampereen Talouskouluyhdistys ry:n ylläpitämä ammatillinen oppilaitos. Oppilaitoksessa järjestetään toisen asteen ammatillista koulutusta matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Koulutustarjonnassa ovat mm. catering-alan perustutkinto, kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto, puhtauspalvelualan perustutkinto ja kotitalousopetus (= talouskoulu). Lisäksi järjestetään koulutusalan lisäkoulutusta ja kursseja yrityksille räätälöitynä. (<http://www.takol.piramk.fi/esittely.html>).

Tampereen konservatorio on II asteen ammatillista koulutusta ja musiikkiopisto-opetusta antava yksityinen oppilaitos. Opiskelijat voivat suorittaa musiikkialan perustutkinnon kolmessa eri koulutusohjelmassa. Muusikkokoulutuksessa Tampereen konservatorio tarjoaa yhtye/orkesterimuusikon ja laulajan suuntautumisvaihtoehdot. Soitinhuollon ja musiikin teknologian koulutusohjelmassa opiskellaan musiikkiteknologian suuntautumisvaihtoehdossa. Tanssi on kuulunut Tampereen konservatorion II asteen ammatillisen koulutuksen tarjontaan vuodesta 2002.

Varalan urheiluopiston on ylläpitämä oppilaitos. Siellä on mahdollista suorittaa liikunnanohjauksen perustutkinto. Se on toisen asteen tutkinto, joka antaa laajat ammatilliset valmiudet toimia erilaisissa liikunnanohjaustehtävissä, hankkeissa ja projekteissa eri työnantajien, kuten kuntien, liikuntajärjestöjen, urheiluseurojen ja yksityisten liikunta- ja kuntokeskusten palveluksessa. Koulutus on laajuudeltaan 120 ov. ja sitä järjestetään vuoroin peruskoulu- ja lukio/ammattiopetuspohjaisena.

Perttulan erityisammattikoulu on ammatillinen erityisoppilaitos. Vuoden 2009 alusta oppilaitoksen ylläpitäjänä toimii Kiipulasäätiö. Oppilaitoksen koulutukset sopivat nuorille ja aikuisille, joilla kehitysvamma tai laaja-alaisia oppimisvaikeuksia. Perttulan päätoimipaikka sijaitsee Hämeenlinnassa. Sivutoimipaikkoja on Forssassa, Kuusankoskella, Lahdessa ja Tampereella.

Taulukko 10: Peruskoulun jälkeisen koulutuksen ammatilliset koulutuspaikat Pirkanmaalla 1999-2008

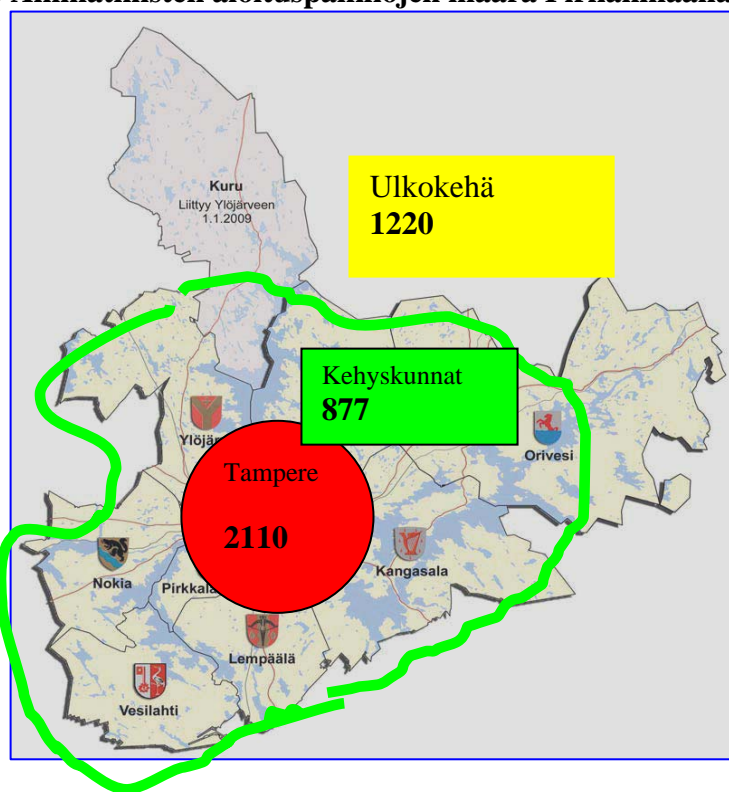
Toimiala	1999	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Kulttuuriala	303	315	403	380	378	398	379
Luonnontieteiden ala				70	152	111	109
Luonnonvara ja ympäristöala	154	142	129	140	148	140	148
Yht. liiketal ja hallinnon ala	385	387	439	366	347	332	339
Matkailu- ja ravitsemusala	965	949	862	770	806	838	718
Sos.terveys- ja liikunta-ala	332	299	280	349	365	468	558
Tekniikan ja liikenteen ala	1604	1701	1708	1670	1812	1776	1886
Humanistinen ja kasvatustila				16		16	
Muu ala	16	32	22	22	52	76	70
YHTEENSÄ	3759	3825	3843	3783	4060	4155	4207

Peruskoulun jälkeiset ammatilliset koulutuspaikat ovat v.2006 alkaneen kasvaa selkeästi. Kahdessa vuodessa on tullut noin 150 koulutuspaikkaa lisää. Kasvavia aloja ovat tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveystila. Muilla aloilla koulutuspaikat ovat hieman vähentyneet. Tähän lienee vaikuttanut opetusministeriön kirje ammatillisen koulutuksenjärjestäjille ns. ammatillisen koulutuksen vauhdittamiskirjeen 5.4.2006. Siinä ilmaistiin selkeästi valtion tavoite muodostaa

alueellisia vahvoja ammattiopistoja, joiden toiminta kattaa kaikki koulutustoiminnot ja opetusyksiköt.(OPM:n kirje Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke, 1, 12,10).

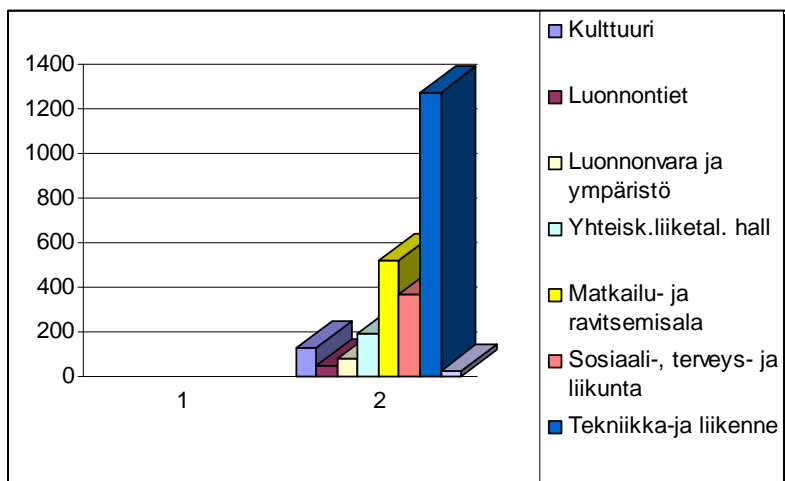
Vuoden 2008 koulutuspaikkojen jakaantumista voi tarkastella myös Tampereen kaupunkia ympäröivinä kehinä. Sisin kehä on Tampereen kaupunki, välikehä ovat Tampereen kehyskunnat ja uloin kehä ovat Tampereen seutukunnan ulkopuolella olevat paikkakunnat.

Kuva 8: Ammatillisten aloituspaikkojen määrä Pirkanmaalla

Tampereen seutukunnassa oli yhteensä 2634 aloituspaikkaa. Koulutuslinjoittain aloituspaikat jakautuivat kuvan 9 mukaisesti. Tekniikan ja liikenteen aloituspaikkoja on valtaosa yli 1200 aloituspaikkaa, matkailu- ja ravitsemuslinja. Noin 400 aloituspaikkaa oli sosiaali- terveysalalla.

Kuva 9: Ammatillisten aloituspaikkojen jakautuminen koulutusaloittain Tampereen seutukunnassa

Tampereen Ammattiopistolla oli 1438 aloituspaikkaa. Täyttämättä jäi yhteensä 9 paikkaa. Toisaalta joillekin linjoille otettiin 37 opiskelijaa ylipaikoille. Pirkossa oli aloituspaikkoja 1261, joista 96 jäi täyttämättä. Ylipaikoille otettiin 53 opiskelijaa. (kysely lokakuu 2008). Tarjonta ja kysyntä eivät täysin kohtaa.

Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän apul. rehtori Huhtiniemi näkee asian seuraavasti:

”Kysynnän ja tarjonnan ongelma on olemassa, mutta on pakko ottaa jatkuvasti opiskelijoita ylipaikoille, koska muuten he jäisivät ilman mitään koulutusta. Sisään pääsykynnys on noussut ammatillisen koulutuksen suosion myötä. Toisaalta keskeyttäneitä on noin 5% vuodessa (150 opiskelijaa). Eli ylipaikat kompensoivat tulevaa menetystä ” (haastattelu 29.10 Huhtiniemi).

2.2.2. Ammatilukiotoiminta

Molemmat Tampereen seudun suuret ammatillisen koulutuksen järjestäjät – Tampereen Ammattiopisto ja Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä - ovat mahdollistaneet opiskelijoilleen kaksois- ja kolmoistutkintojen suorittamisen. Opiskelijat suorittavat aikuislukion oppimäärän ja ammatillisen perustutkinnon sekä ylioppilastutkinnon ja saavat siten opiskelunsa päättyessä kolme todistusta. Kurssit pidetään Ammattiopiston tai Pirkon toimipisteissä päivä-opetuksena.

Pirkanmaan koulutuskuntayhtymällä ei ole ammatilukiotoiminnassa yhtä pitkää kokemusta kuin Tampereen ammattiopistolla. Tämä näkyy myös koulutuksen vetovoimaisuudessa. Pirkon taholta ammatilukiotoimintaa ei nähdä erityisen tärkeänä asiana:

”Koulutuksen järjestäjän kannalta toiminta on vastikkeetonta työtä, koska toiminnasta ei saa esim. korotettua valtionapua. Pirkanmaan koulutuskuntayhtymässä lukio-opintoja on järjestetty Tampereen aikuislukion tuella. Pirkon omat opettajat ovat pitäneet lukion tunnit ja opiskelijat on lukioaineiden osalta kirjattu Aikuislukion aineopiskelijoiksi. Tästä on maksettu aikuislukiolle pieni korvaus. Silloin kun aikuislukion opettaja on pitänyt kurssin, on korvaus ollut noin 2500 euroa kurssi.” (haastattelu 29.10.2008 Huhtiniemi).

Tällä hetkellä Pirkolla on hotelli- ja ravintola-alalla sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalalla lukioyhtymät. Jatkossa on mahdollista, että näihin ryhmiin tulee useista eri koulutusryhmistä. Tilastollisesti lukioyhtymän syntyyn on vaadittu lähes 1000 opiskelijaa. (haastattelu Huhtiniemi 29.10.2008). Vuonna 2008 aloittaneista Pirkon opiskelijoista 115 (eli noin 10%) on aikunut suorittaa kaksois- tai kolmoistutkinnon. (kysely lokakuu 2008).

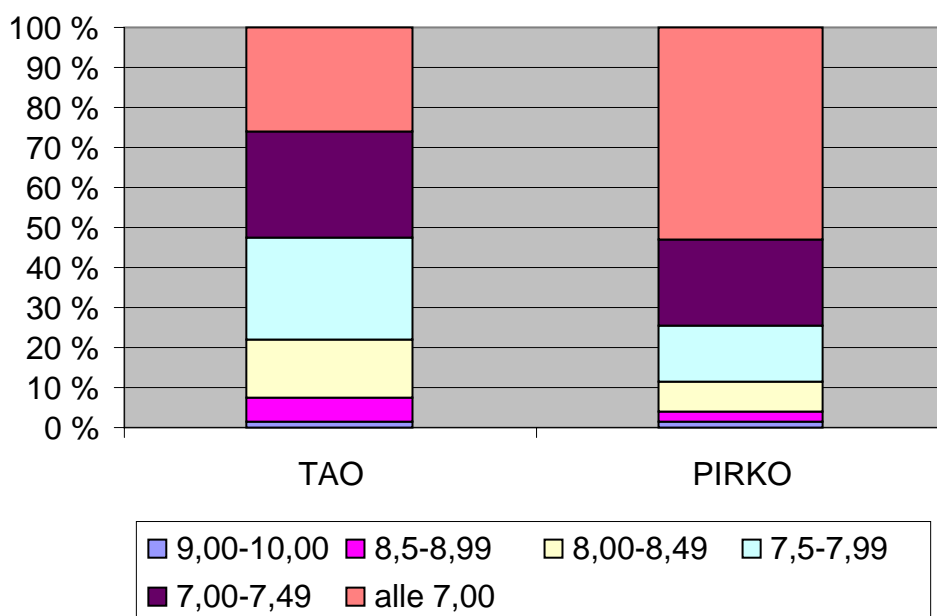
Huhtiniemen mukaan kaksois- ja kolmoistutkintojen hyöty on myös opiskelijalle lähinnä teoreettinen. Kun opiskelija pyrkii ammattikorkeakouluun, hän ei saa lisäopinnoistaan mitään hyötyä. Ainoa hyöty on elämänviisaus. Jos opiskelija joskus myöhemmin haluaa jatkaa opintoja teoreettisempiin aiheisiin, on hänellä tietopohjaa varastossa. Toisaalta kuitenkin elinikäisen oppimisen haasteet ja mahdollisuudet edellyttäisivät laaja-alaista peruskoulutusta.

Ammattiopiston kohdalla tilanne on toinen. Saman koulutuksenjärjestäjän toinen oppilaitos eli Aikuislukio järjestää lukio-opinnot aineopintoina. Ammatilukion suosio on melkoisen suuri. Opiskelijoita on vuosittain noin 650. Tampereen ammattiopistossa opiskelevista 285 (eli noin 20%) on suunnitellut suorittavansa kaksois – tai kolmoistutkinnon. Kaikista tamperelaisista v. 2008 peruskoulun päättäneistä ammatilukioon hakeutui 89 opiskelijaa. Se tarkoittaa vajaata 11 % ammatillisiin opintoihin menijöistä. (tiedot suunnittelupäällikkö Aila Salmelin 20.11.).

Vertailtaessa Ammattiopiston ja Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän aloittavien opiskelijoiden keskiarvoprofiileja, havaitaan niissä selvä ero. Ammattiopiston profiili muistuttaa selkeämmin lukion profiilia. Molemmista voidaan havaita, että Taon puolelle yli 20 % (yli 200 opiskelijaa) keskiarvo on ollut yli 8, vastaavasti Pirkon puolella yli 10 % (noin 90).

Kuva 10:

Kahden ammatillisen oppilaitoksen aloittavien opiskelijoiden keskiarvoprofiilit

2.2.3. Resurssit

Seuraavassa vertaillaan vain kahta suurinta koulutuksen järjestäjää Pirkanmaan koulutuskuntayhtymää ja Tampereen ammattiopistoa. Näiden piirissä on kuitenkin valtaosa ammatillisista opiskelupaikoista.

Taulukossa 11 on koottu muutamia perustietoja kahdesta suuremmasta Ammatillisen koulutuksen järjestäjästä. Tampereen ammattiopistossa käytettiin v. 2007 keskimäärin 9626 euroa/opiskelija. Pirkola vastaava euromäärä oli 9293 euroa. Molemmat opistot tulevat ensi vuonna lisäämään aloituspaikkojaan.

Opetuspisteiden saneeraussuunnitelmia on tehty molemmissa opistoissa. Opiskelijamäärän kasvu näkyy Tampereen Ammattiopistolla on paineina saada lisätiloja ja tilojen käyttöä tehokkaammaksi. Pirkolla on suunnitteilla Ylöjärven kaupungin kanssa yhteisen ammattiopiston ja lukio kampuksen

rakentaminen v. 2011. Tällöin opiskelijamäärä kasvaa 150 . Saneerausta on suunnitteilla Oriveden, Kangasalan ja Nokian toimipisteisiin.

Pirkon tilojen määrän on kyselyssä arvioitu olevan sopiva. Silloin tällöin tosin väljyyttä kaivattaisiin. Ruovedellä on käyttämätöntä tilaa noin 6000 neliötä.

Taulukko 11: Pirkanmaan koulutus-kuntayhtymä ja Tampereen Ammattiopisto vertailussa

	Pirko	Tao
opiskelijat	2997	3990
opettajat	258	375
epäpätevät	60	70
kustannukset	9293	9626
aloituspaikat		
v. 2008	1261	1438
lisäys v.2009	20	30
Tilat		
kunto	kohtalainen	vaihtelee
riittävyys	pääosin riittävä	lisätilan tarve
hankkeita	Ylöjärvi Nokia Kangasala	saneeraus suunnitelmia

2.3. Esiin nousevat kysymykset

Toisen asteen koulutustarjonta Tampereen seudulla nostaa esiin seuraavia kysymyksiä:

- Onko aloituspaikkojen lisäämisajatusten realistinen. Ikäluokka pienenee koko maassa ja lukioissa on jo nyt vajaa täyttää sekä Tampereella että kehyskunnissa?
- Nokian lukio on menettänyt parin viime vuoden aikana oppilasmäärästään kuutisenkymmentä opiskelijaa. Kohdistuuko samanlainen kehitys myös muihin kehyskuntiin?
  - miten paljon oppilaskato johtuu siitä, että ammatillinen koulutuksen aloituspaikkoja lisätään yksipuoleisesti (esim. kumialan linjan perustaminen/Pirko)
- Kiristyykö kilpailu opiskelijoista? Ammatillinen koulutuksen suosio on koko maassa kasvanut. Pirkanmaalla ammatillisen koulutuksen paikkoja on lisätty viime vuosina. Millä tavalla omistajaohjaus on toiminut tässä tilanteessa?
- Lisääntykö lukioiden polarisoituminen? Lukioiden opiskelijaprofiilit kaupungin sisällä osoittavat tällaista kehitystä.
- Pitäisikö lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistoimintaa lisätä resurssien joustavuuden saavuttamiseksi?
- Haettaessa kustannustehokkuutta ja resurssien joustavuutta on muistettava, että kaikkea ei voi saada. Näiden kustannuksella esim. yhteisöllisyys saattaa kärsiä.

Lähes kaikilla koulutuksenjärjestäjillä niin ammatillisella kuin lukiokoulutuksessa oli ajatuksia aloituspaikkojen lisäämisestä. Näin siitakin huolimatta, että nyt on jo tyhjää tilaa useassa lukiossa.. Ammatillisella puolella on aloja, joissa paikat eivät tule täyteen. Toisaalta on myös niitä, jotka eivät mahdu haluamalleen linjalle.

Tampereen seudulla toisen asteen oppilaitosten kysyntä ja tarjonta eivät ole tasapainossa¹². Tätä osoittaa sekä opiskelupaikkojen täyttöaste erityisesti kehyskunnissa että muutamien kaupungissa sijaitsevien lukioiden keskiarvokynnyksen madaltuminen. Tilanne johtaa väistämättä siihen, että lukioissa keskitytään oman lukion tarjonnan kehittämiseen. Erikoislinjojen esiintyminen useiden lukioiden tarjonnassa, on osoitus toisaalta toiminnan monipuolisuudesta. Toisaalta se on myös kilpailua opiskelijamarkkinoilla. Oppilaitoskeskeisyydestä tulee näin puolustuskeino.

Opiskelijaprofiilit ovat polarisoituneet erityisesti Tampereen kaupungin sisällä. Tähän ovat syynä todennäköisesti syvällä olevat asenteet. Kehitystä tukee se, että osaan lukioista pääsee entistä huonommilla keskiarvoilla. Vuonna 2001 alin keskiarvo, jolla pääsi Tampereen kaupungin lukioihin, oli 7,64. Tänä vuonna se oli 7,25. (Tampereen lukioiden opinto-opas 2008, 15).

Valtiovallan taholta on annettu ymmärtää, että ammatillisen koulutuksen paikkoja on lisättävä. Millainen on tulevaisuus. Väheneekö perinteinen lukio-opiskelu ammatillisten ja yhdistelmäutkintojen takia.

Ammattilukiotoiminta on saanut hyvin jalansijaa. Lukion ja ammatillisten opintojen yhteistoimintaa voisi kehittää joustavammaksi. Lukiolaisille voisi järjestää mahdollisuuksia osallistua ammatillisille kursseille tai vaikka suorittaa ammatilliset opinnot lukion ohessa.

Resursseja ovat käytettävissä olevat opetustunnit, rahat, opettajat ja tilat. Opettajien liikuttelu tarvittaessa lukiosta ammatilliselle puolelle ja päinvastoin antaisi resurssien joustoa. Joustava järjestämistapa merkitsee resurssien vapaata liikuttelua sen mukaan mikä on kysyntä. Tämä tuo myös kustannustehokkuutta.

Kustannustehokkuuteen vaikuttaa myös aloituspaikkojen määrä. Lisäämällä aloituspaikkoja saadaan tehokkuutta. Mutta onko tehokkuuden hakemisella myös jotakin negatiivisia seurauksia. Miten käy yhteisöllisyyden haettaessa tehokkuutta.

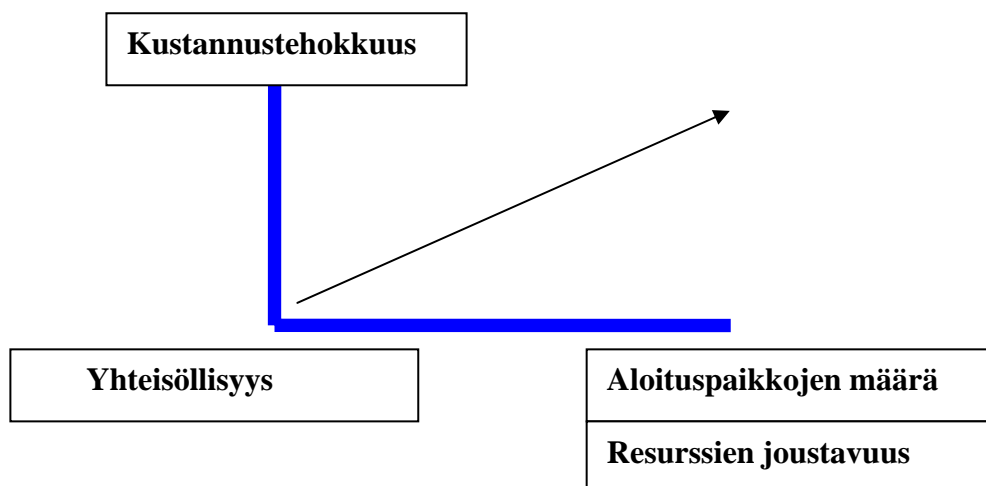
Käsiteparien keskinäinen riippuvuus selviää kuvasta 11. Mitä suurempi on aloituspaikkojen määrä, sitä suurempi on kustannustehokkuus. Mitä suurempi on resurssien joustavuus, sitä suurempi on kustannustehokkuus. Yhteisöllisyys on molemmissa tapauksissa se mikä kärsii. Jos aloituspaikkoja lisätään, yhteisöllisyys saattaa vähentyä. Samoin käy jos resurssien joustavaa liikuttelua lisätään. Se voisi tarkoittaa esimerkiksi, että opettajat tai opettajat liikkuisivat eri toimipisteiden välillä.

Toisaalta edellä on esimerkkejä, joiden perusteella asia ei ole näin yksinkertainen. Esimerkkinä Kalevan lukion kannatusyhdistys, jonka kustannukset/oppilas olivat kaikkein matalimmat v. 2006. Aloituspaikkoja ei kuitenkaan ollut sen enempää kuin muissakaan kouluissa. Orivedellä kansanvalistusseuran lukiolinja oli taas pienin ja kallein. Tampereen kaupunki sijoittui vertailussa keskivaiheille. Kustannustehokkuuteen vaikuttaa ainakin kehyskuntien lukioissa vuosittaiset oppilasmäärän heilahtelut. Vaikka oppilasmäärä kasvaa, resurssia ei tule lisää ja päinvastoin.

---

¹² Nokian lukion oppilasmäärän pudotus v.2006/ v.2008 on selkeä konkreettinen esimerkki kysynnän ja tarjonnan rakenteellisesta muutoksesta tai - jos ilmiö on tilapäinen – melkoisesta heittelehtimisestä.

Kuva 11: Kustannustehokkuus ja yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys ja joustavuus ovat vastakkaisia. Voimakkaasti yhteisöllinen koulu ei voi olla resurssien käytössä joustava, koska kaikki toiminta keskittyy omaan yhteisöön. Resurssien joustavuus vaatii useamman yksikön yhteistoimintaa. Resurssien joustava käyttö voi onnistua silloin kun koulutuksen järjestäjällä on useita opetuspisteitä. Esimerkiksi suurille ammatillisen koulutuksen järjestäjille on helpompi suunnitella tietyn linja opetusta sinne, missä on kysyntää tai missä paikalliset olosuhteet sitä erityisesti edellyttävät. Pirkon kumialan koulutuksen järjestäminen Nokialla oli hyvä esimerkki koulutuksen järjestäjän nopeasta reagoinnista kysyntään.

Toisaalta esim. Kangasalla Pirkon toimipiste on joutunut tinkimään yhteisöllisyydestä siinä mielessä, että toimipisteellä ei ole selkeää vastuuhenkilöä. Toimipiste ei ole enää oppilaitos siinä mielessä kuin aiemmin. Yhteisöllisyyttä voi tarkastella myös opiskelijan näkökulmasta. Kumpaa asiakas(opiskelija/veronmaksajat) arvostavat enemmän kustannustehokkuutta vai yhteisöllisyyttä. ***Kuinka paljon yhteisöllisyydestä voi leikata kustannustehokkuuteen niin, ettei häiritsevästi vaikuta koulun arkeen. Viime kädessä kysymys on arvoalinnoista.***

3. Opiskelijoiden liikkuminen

Tiivistelmä:

- *kehyskunnista yhä useampi lukio-opintoihin suuntautuva hakee opiskelupaikan Tampereelta noin 30-45%*
- *yhä useampi nuori suuntautuu ammatillisiin opintoihin*

3.1. Lukio-opinnot

Opiskelijoiden liikkumisella kuntien välillä on monenlaisia vaikutuksia. Edellä esitelty lukioiden polarisoituminen ei ole ainoa seuraus. Vuonna 2005 Kaikista päivittäisistä matkoista koulu ja opiskelumatkojen osuus on noin 5 %. Tämä tarkoittaa $(830\,000 \times 0,05 = 41\,500)$ matkaa yli 41 tuhatta matkaa. Väkiluvun kasvaessa, työssäkäyntialue kasvaa ja liikkuminen kuntien välillä moninkertaistuu. Tämä asettaa joukkoliikenteen tulevaisuuden suunnittelulle vaatimuksia. Erityisesti nuoret ovat riippuvaisia joukkoliikenteen toimivuudesta. (Tase 2025, 6-8, 12-15).

Tampereen seudun liikenne on tällä hetkellä Tampere keskeistä. Poikittaisia linjoja ei juuri ole, vaan kaikki linjat vievät Tampereen kautta. Lukiolaisten liikkumiseen ja lukioiden valintaan tällä seikalla on merkitystä. Yhtään lempääläistä ei ole Kangasalan lukiossa eikä päinvastoin. Myöskään jakson vaihtoja kehyskuntien välillä ei ole mielekästä tehdä, jos bussimatka kestää lähes tunnin yhteen suuntaan. Kehyskuntien lukiolaisille ainoa vaihtoehto oman kunnan lukion lisäksi ovat Tampereen lukiot.

Taulukossa 11 on koottu peruskoulun päättäneiden siirtyminen lukiokoulutukseen Tampereelle vuosina 2000, 2005 ja 2008. Näistä havaitaan, että Tampereen vetovoima on pysynyt joko samalla tasolla tai kasvanut. Lempäälässä ja Kangasalla v. 2008 prosenttiosuudet ovat jonkin verran suuremmat kuin aiemmin. Ylöjärvellä on tilanne vakiintunut, niin että 2 viidesosaa matkaa lukio-opintoihin Tampereelle. Kangasalla vastaavasti kolmasosa lukioon menijöistä siirtyy Tampereelle. Pirkkalassa Tampereelle menijöiden suhteellinen osuus on v. 2005 selvästi pudonnut. Nokiolla on tapahtunut muutosta toiseen suuntaan. Tamperelaisiin lukioihin menijöiden osuus on v. 2000 kaksinkertaistunut.

Taulukko 11: Peruskoulun päättäneiden siirtyminen lukioon Tampereelle¹³

	2000		2005		2008	
	lukiokoul.	joista	lukiokoul.	joista	lukiokoul.	joista
	yhteensä	Tampereelle%	yht.	Tampereelle %	yht	Tampereelle %
Kangasala	154	26	155	31	169	33
Lempäälä	143	30	117	30	131	40
Nokia	167	13	153	17	131	30
Orivesi	80	10	56	16	51	4
Pirkkala	107	31	98	36	122	26
Vesilahti	18	33	18	22	31	26
Ylöjärvi	153	38	153	43	147	41
YHTEENSÄ	742	yht. 27,5 %	750	yht. 29,7%	782	yht. 28%

Lähde: Oph:n tilastot ja v.2008 koulutuksen järjestäjien antamat tiedot. Vuonna 2008 mukana

¹³ Kysymys on siirtymisestä Tampereen kaupungin alueella sijaitseviin lukioihin. Siis myös muihin kuin kaupungin ylläpitämiin lukioihin. Tamperelaisiin lukioihin on siirtynyt myös muista kunnista ks. tarkemmin taulukko 12.

on myös 10-luokan. Lukumäärä ei kuitenkaan ole huomattava.

Tampereelle siirtymiset näkyvät jonkin verran kehyskuntien lukioiden koossa (ks. taulukko 6). Erityisesti Nokian lukion kohdalla¹⁴ kehitys näkyy selkeästi. Lisäksi kaikissa kehyskuntien lukioissa on tilaa suuremmalle oppilasjoukolle.

Tamperelaisista opiskeli kehyskuntien lukioissa v. 2000 noin 1,9%. vuonna 2005 tämä osuus oli puoliintunut. Tähän on vaikuttanut todennäköisesti keskiarvokynnyksen käyttöönotto kehyskunnissa. Joka tapauksessa Samalla kun Tampereelle suuntautuminen on lisääntynyt, niin tamperelaisten peruskoululaisten siirtyminen kehyskuntiin on vähentynyt.

Taulukossa näkyy syksyllä 2008 peruskoulun päättävien suuntautuminen muista kunnista kaupunkiin. Lukiot on järjestetty vieraskuntalaisten opiskelijoiden suhteellisen osuuden mukaan. Yhteiskoulun lukiossa tamperelaisia oppilaita on vähiten vain hieman yli puolet. Messukylän lukiossa heitä oli kaikkein eniten yli 90 %.

Taulukko 12: Tamperelaisten lukioiden¹⁵ aloittajat kotipaikan mukaan 2008

	Tampere	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Vesilahti	Ylöjärvi	muu	yht.	tampereel. osuus %
Tampereen yhteisk.	114	2	10	11	0	4	1	17	52	211	54
Tammerkosken lukio	63	4	7	3	1	6	1	9	17	111	57
Tampereen lyseon lu	98	2	14	13	0	6	0	7	22	162	60
Tampereen klassill.	65	2	5	3	0	6	0	10	15	106	61
Sammon keskuslukio	157	21	4	2	0	1	2	5	17	209	75
Kalevan lukio	116	16	0	0	1	2	2	1	12	150	77
Hatanpään lukio	86	2	5	3	0	5	2	0	5	108	80
Svenska samskolan	20	1				1		3		25	80
Tampereen normaal.	64	0	6	1		1		2	2	76	84
Kaarilan luko	98	0	0	3	0	0	0	7	1	109	90
Messukylän lukio	101	2	2	0	0	0	0	0	3	108	94
Hervannan lukio	92	4				1		4	3	104	88
YHTEENSÄ	1074	56	53	39	2	33	8	65	149	1479	73
lukioon Tampereelle %		33	40	30	4	27	26	44			
Yhteensä lukiolaisia		169	131	131	51	122	31	147			

Huomaa, että luvussa on mukana myös 10-luokalta tulleet.

Eri kuntien opiskelijoilla näyttää olevan myös hieman erilaisia suosikki lukioita. Kangasalta tulleet ovat suuremmaksi osaksi menneet Sammon lukioon ja Kalevaan. Lempääläläisillä ja nokialaisilla suosikkeina ovat Tampereen lyseon ja yhteiskoulun lukio. Pirkkalasta ja Ylöjärveltä on päädytty enimmäkseen neljään suositumpaan lukioon. Pirkkalalaisia on mennyt myös Hatanpään lukioon.

Tamperelaisista lukioista Yhteiskoulun lukiossa lähes puolet lukiotulokkaista on ulkokuntalaisia. Tamperelaisten suhteellinen osuus on suurin Messukylän lukiossa (94%).

¹⁴ Nokialla ilmoitettiin peruskoulun päättäneille keväällä 2008, ettei A - Ranska mahdollisesti jatku Nokian lukiossa. Seurauksena oli poikkeuksellisen voimakas siirtyminen Tampereen lukioihin (Juha Sainio, haastattelu 2.12.2008).

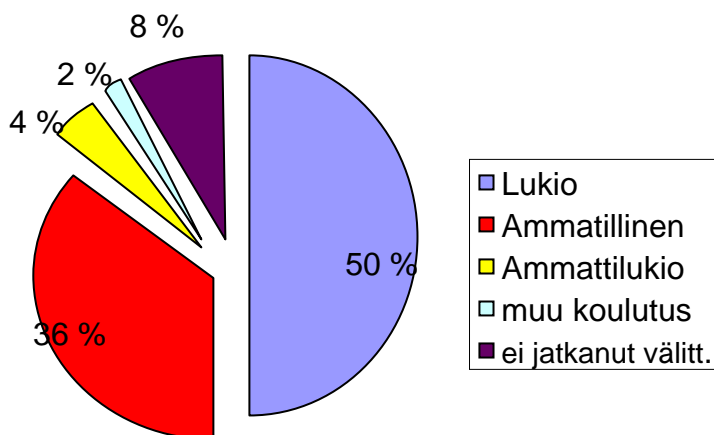
¹⁵ Tampereen Steinerkoulun lukio ei ole mukana tässä tilastossa, koska suurin osa opiskelijoista on ollut jo koulun yläasteella. Kaikkien lukiolaisten kotikunnat: Tampere 99, Kangasala 9, Lempäälä 6, Nokia 2, Pirkkala 5 ja Ylöjärvi 4, muut 4.

3.2. Ammatilliset opinnot

Keväällä 2008 Tampereen kaupungin peruskoulujen 9-luokkalaisista lukiokoulutukseen siirtyi 1028 ja ammatilliseen koulutukseen 741. Ammatilliseen lukiokoulutukseen hakeutui 89 nuorta.

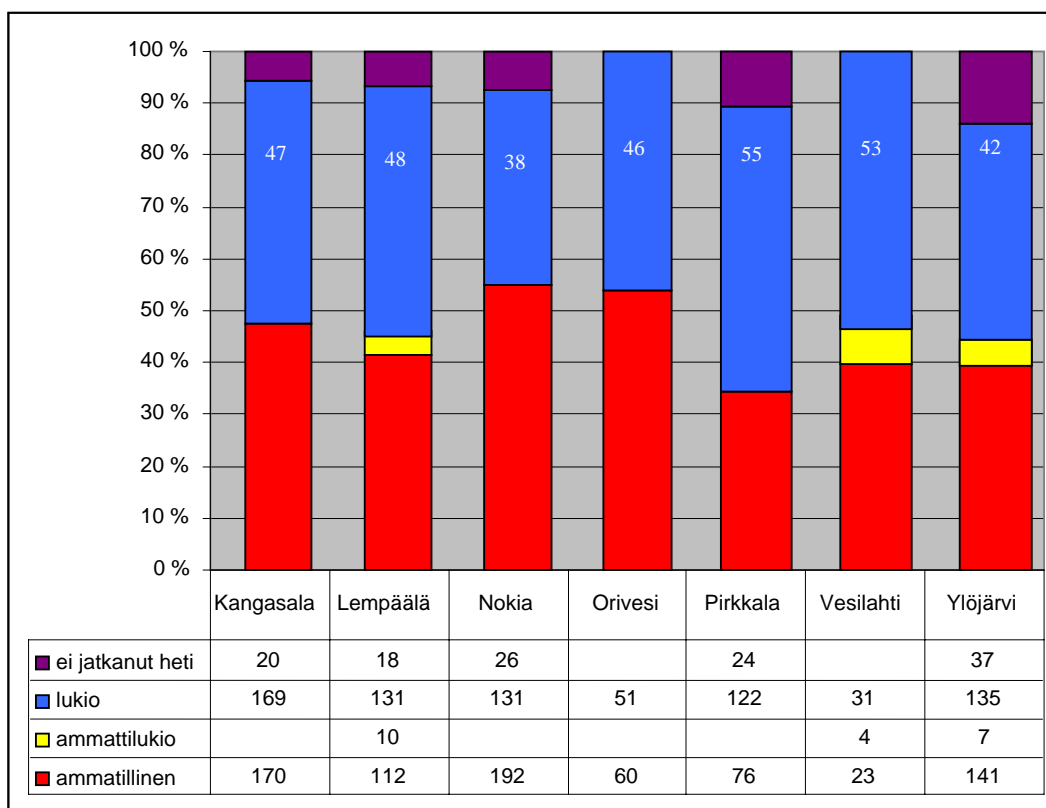
Kuvasta 12 havaitaan, että tamperelaisista nuorista 40 % hakeutui peruskoulun jälkeen joko ammattilukioon tai muuhun ammatilliseen koulutukseen. Tämä osuus on samaa suuruusluokkaa kuin maassa keskimäärin. Osa ei jatkanut välittömästi lukioon eikä ammatillisiin opintoihin. Vaihtoehtoina saattoi olla kymppiluokka, kansanopisto tai muu valmistava koulutus. Suurin osa lisäluokan käyneistä (89) sijoittui ammatillisiin opintoihin (54). Näin ollen Tampereella ammatillisen koulutuksen suhteellinen osuus on samaa luokkaa kuin koko maassa keskimäärin.

Kuva 12: Tamperelaisten nuorten sijoittuminen toisen asteen koulutukseen heti peruskoulun jälkeen v. 2008¹⁶.

¹⁶ Laskelmissa ovat mukana vain Tampereen kaupungin peruskoulun päättäneet.

Kuva 13: Kehyskuntien peruskoulujen päättäneiden hakeutuminen toisen asteen koulutukseen¹⁷

Tarkasteltaessa ammatillisten opintoihin suuntautumista kehyskunnissa (kuva 13), havaitaan että niiden suosio on - Pirkkalaa lukuun ottamatta – korkeampi kuin Tampereella. Näin on tilanne erityisesti Nokialla, Orivedellä ja Ylöjärvellä. Näissä kunnissa ammatilliset opinnot ovat jopa lukiota suosittumia¹⁸. Kangasalla, Lempäälässä ja Vesilahdella sekä lukioihin että ammatillisiin opintoihin hakeudutaan lähes yhtä halukkaasti.

Tampereen kaupunki on selkeästi ammatillisten opintojen keskipiste. Liitteessä 2 on yhteenveto eri kuntien nuorten hakeutumisesta ammatilliseen koulutukseen. Suurin osa kehyskuntien nuorista hakeutuu ammatilliseen koulutukseen Tampereelle. Enemmistö näistä hakeutuu Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän toimipisteisiin.

Taulukko 13: Vuonna 2008 ammatilliset opintonsa aloittaneet (Pirko ja TAO) kotipaikan mukaan

	Tampere	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Vesilahti	Ylöjärvi	muu	yht	tampereolaisten suht.osuus
Tao	848	67	55	69	19	64	21	76	245	1464	58
Pirko	426	128	46	164	46	39	11	56	170	1086	39
yht.	1274	195	101	233	65	103	32	132	415	2550	50

¹⁷ Kehyskunnissa peruskoulun päättäneiden tilastointi on tehty eri tavoin. Niinpä kaikki, jotka eivät jatkaneet heti toiselle asteelle sijoitettiin samaan luokkaan. Kaikissa kunnissa ammatillilukiolaisia ei ole myöskään luokiteltu omaan luokkaan. Kuitenkin osa kaikkien kuntien ammatillisiin opintoihin menijöistä on ammatillilukiolaisia.

¹⁸ Kysymys on tietysti myös opiskelijoiden ohjauksesta. Millä tavalla opinto-ohjaajat markkinoivat eri koulutusreittejä.

Seuraavaksi on syytä tarkastella, onko ammatillisten opintojen suosio myös Tampereen seudulla kasvussa. Taulukkoon 14 on kerätty tiedot v.2000 ja v. 2008 peruskoulun päättäneiden välittömästi hakeutumisesta ammatilliseen koulutukseen. Havaitaan, että ammatillisen koulutuksen suosio on kasvanut kaikissa kunnissa muutamalla prosenttiyksiköllä. Keskimäärin suosio on kasvanut 4 prosentilla. Vastaavasti hakeutuminen lukio-opintoihin on vähentynyt.

Taulukko 14: Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen välittömästi peruskoulun jälkeen

	2000		2008	
	yhteensä	näistä ammatilliseen	yhteensä	näistä ammatilliseen
Tampere	1795	37 %	2064	40 %
Kangasala	292	42 %	359	47 %
Lempäälä	243	29 %	261	47 %
Nokia	366	38 %	349	55 %
Orivesi	142	34 %	111	54 %
Pirkkala	178	32 %	222	34 %
Vesilahti	44	43 %	58	47 %
Ylöjärvi	282	38 %	320	46 %
YHTEENSÄ	3200	37 %	3744	41 %

3.3. Esiin nousevat kysymykset

Peruskoulun päättäneiden liikkuminen Tampereen suuntaan nostaa esiin muutamia kysymyksiä.

- Kehyskuntien lukiot saavat pääasiassa opiskelijat vain oman kunnan alueelta. Ikäluokka on rajallinen. Sekä Tampereelle siirtyneiden että ammatillisiin opintoihin suuntautuneiden suhteelliset osuudet ovat v. 2000 kasvaneet. Miltä näyttää kehyskuntien lukioiden tulevaisuus?
- Tampereen lukioiden opiskelijamarkkinat ovat laajemmat kuin kehyskunnilla. Ne saavat noin 30 % Tampereen ulkopuolelta (Tampereen yhteiskoulun lukio lähes puolet). Mutta myös kaupungissa ollaan uudessa tilanteessa. Aloituspaiikkoja on lisätty sekä lukioissa että ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen suosio on kasvanut ja se pakottaa Tampereella olevat lukiot miettimään tulevaisuutta?
- Opiskelijat pystyvät liikkumaan eri lukioiden tai ammatillisten oppilaitosten välillä. Resurssien liikkuttelu on sen sijaan mahdollista vain ammatillisella puolella. Kysyntään voidaan vastata perustamalla/poistamalla linjoja. Lukioiden joustamismahdollisuudet ovat päällekkäisyyksien purkaminen ja aloituspaiikkojen vähentäminen/lisääminen.

Tampereen seudun tilanne on pitkään ollut se, että kehyskuntien lukioiden markkinoilta lukiolaisia ”vuotaa” Tampereelle. Nyt on muutosta havaittavissa: ammatillinen koulutus on tulossa vahvasti kalastamaan samoja opiskelijoita. Nokian esimerkki osoittaa, miten tilanteessa voi käydä.

4. YHTEISTYÖ v. 2003 - 2008

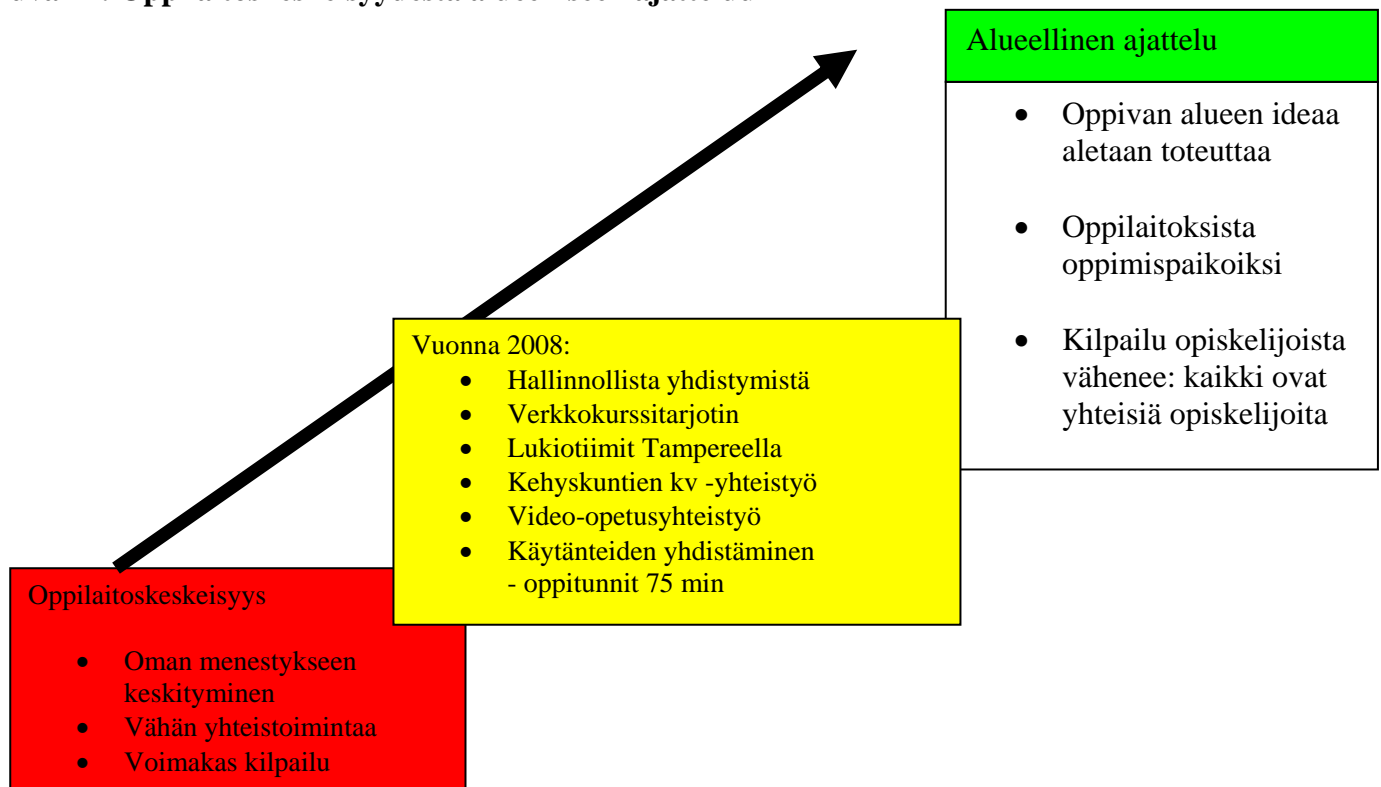
Tiivistelmä:

- yhteistoiminta lukioiden kesken on kasvanut (mm. verkkokurssit)
- Tampereen kaupungit lukiot ovat muodostaneet lukiotiimejä
- kehyskunnilla on lukiotiimi esim. kansainvälisyyden ja video-opetuksen alueella
- yhteistyö on tuonut 75 minuutin tunnit ja yhteisen tuntikaavion (Tampereen kaupungin lukioissa oma ja kehyskunnissa oma)

4.1. Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun

Vuonna 2003 tehdyn selvitystyön nimenä oli Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun. Oppilaitoskeskeisyydellä tarkoitin selvityksessä sellaisia asioita kuin profiloituminen, markkinointi ja kilpailu opiskelijoista. Mediassa tehdyt ranking-listat olivat myös tämän ilmiön seurausta. Ajattelun logiikka oli ihmisten mielissä sellainen, että opiskelijan oppimiseen vaikuttaa ratkaisevasti se missä koulussa hän on. Lukioilla ei ollut kovin paljon yhteisiä hankkeita tai kursseja. Esimerkiksi Tampereella oli järjestetty yhteistoiminta-aika, jolloin opiskelijoiden olisi ollut mahdollista ottaa ohjelmaansa myös toisen koulun valintoja. Tämä ei kuitenkaan saavuttanut kovin suurta menestystä.

Kuva 12: Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun

Edellä oleva kuvio 12 havainnollistaa tilannetta v. 2003 ja 2008. Selvitystyön jälkeen on lukioiden välinen yhteistyö lisääntynyt selvästi. Verkkokurssitarjottimen synnyttäminen muutaman vuoden työn tuloksena oli kaikkia Tampereen seudun lukioita yhdistävä asia. Pirkanmaan Taitokeskus ja muutama muu ammatillinen oppilaitos yhdistyi Pirkanmaan koulutuskuntayhtymäksi. Tampereen kaupungin ammatilliset oppilaitokset ja lukiot yhdistyivät samaan toisen asteen koulutuksen organisaatioon. Tämä antaa mahdollisuuksia hakea lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen synergiaetuja.

Kehyskuntien sekä Valkeakosken ja Pälkäneen lukioiden kesken on syntynyt yhteistyötä kansainvälisyyden ja video-opetuksen saralla. Lisäksi yhdistelmä-opintoja on kehitetty ja laajennettu edelleen.

4.2. Verkkokurssitarjotin

Verkkokurssitarjotin on ensimmäinen konkreettinen yhteinen prosessi, minkä Tampereen kaupungissa ja kehyskunnissa toimivat lukiot saivat aikaiseksi. Ennen verkkokurssitarjotinta eri koulutuksenjärjestäjät loivat omia verkko-opetuskokeiluja.

Vuodesta 2004 lähtien verkkokurssitarjotinta lähdettiin kehittämään. Lähtölaukaus oli yhteisissä koulutustilaisuuksissa, joissa pohdittiin, miten yhteistyötä konkreettisesti voisi lähteä kehittämään. Aluksi luotiin ns. etsilo-ryhmä, josta myöhemmin käytettiin nimitystä seutufoorumi. Ryhmä kokoontui Jorma Suonion johdolla ja aluksi siinä oli muutama eri koulutuksen järjestäjän edustaja. Myöhemmin ryhmää laajennettiin. Mukaan kutsuttiin myös ammatillisen koulutuksen edustajia. Lopulta ryhmässä oli mukana lähes kaikkien koulutuksen sekä muita kehyskuntien Näissä kokouksissa käsiteltiin usein samantyyppisiä asioita: mistä saadaan toimintaan resursseja, kurssien tekijöitä ja rahoitusta.

Opetushallituksen ja aluekeskusohjelman rahoituksen tuella suunnitelmia päästiin toteuttamaan. Opettajien sitouttaminen kurssien rakentamiseen oli toinen suuri kysymys. Kun näistä oli selvitty, joudutti miettimään, miten tarjotin markkinoidaan opiskelijoille.

Taulukko 14: Verkkokurssitarjotin lukuina

vuosi	tarjotin kurseja	kurseista toteutui	ilmoittautumisia	suorituksia
2004-2005	10	10	70	
2005-2006	30	30	130	70-80%
2006-2007	43	38	520	50 %
2007-2008	78	62	660	64 %

Verkkokurssitarjottimen rakentamisessa on ollut koko ajan eteenpäin ajavana ideana se, että kyse yhteistoiminnasta. Välttämättä tarjottimesta ei tule mitään suurta pedagogista vaihto-ehtoa.

Tärkeintä on luoda yksi selkeä yhteistyön muoto. Toinen johtoajatus oli kurssitarjonnan laaja-alaisuus. Niinpä lukuvuonna 2006-2007 oli tarjolla 40 lukioiden ja 2 ammatillisten oppilaitosten kurssia. oli 5-24/kurssi.

Keskeytykset olivat iso ongelma monella kurssilla. Monilla opiskelijoilla oli epärealistisia odotuksia verkkokurssin suorittamisesta. Verkko-opetushankkeen ohjausryhmässä on sovittu alueista, joilla yhteistyötä jatketaan ja tiivistetään. Ensi vuonna kaikkia Pirkanmaan kutsutaan mukaan tarjottimen toimintaan. Samalla aletaan koota ammatillista verkkokurssitarjontaa. (Haastattelutieto marraskuu 2008, Tuuli Kurkipää).

4.3. Kansainvälisyys

Kaikilla Tampereen seudun toisen asteen oppilaitokset toteuttavat kansainvälisyyttä jollakin tavalla. Joillakin on ystävyyskoulu, jonka kanssa tehdään projekteja. Tampereen lyseon lukio on rakentanut kokonaisen Eurooppa-linjan kansainvälisyyden ympärille. Tampereen normaalikoululla on Unesco kouluna pitkät perinteet kansainvälisissä yhteistoiminnoissa. Seuraavassa tarkastellaan niitä kansainvälisiä toimintoja, joilla seudun oppilaitokset ovat rakentaneet keskinäistä yhteistyötä.

Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Pälkäneen, Valkeakosken ja Ylöjärven lukiot ovat syksyllä 2006 käynnistäneet kansainvälisyysyhteistyön. Ideana oli, että eurooppalaiset ystävyyskoulut jaettiin yhteiseen käyttöön. Keväällä 2007 tehtiin opetushallitukselle kansainvälisyysverkoston kehittämiseen liittyvä hankehakemus.

Keväällä 2008 Roomassa pidettiin yhteistyökokous, johon osallistui 25 koulua ympäri Eurooppaa. Kokouksessa sovittiin yhteisistä toimintalinjoista, valittiin työryhmä suunnittelemaan jatkotoimia sekä sovittiin verkostolle nimi: European Schoolnetwork eli ESN. Lisäksi päätettiin perustaa eurooppalaisia oppilasvaihtoja varten oppilasvaihtopankki (www.esnetwork.eu) Oppilasvaihtopankin rakentaminen internettiin toteutettiin syksyllä 2008. Sekä Suomen että kansainvälistä ESN:n toimintaa koordinoi Riikka Kaipainen Nokian lukiosta. (ESN -lukiot 2008, 2).

Ammatillisella puolella on kansainvälisyyden alueella pitkät perinteet. Hotelli- ja ravintola-ala, sosiaali- ja terveydenhoidon ala, käsi- ja taideteollinen ala sekä kone- ja metallialalla on ollut opettaja ja oppilasvaihtoa ryhmittäin. Opiskelijat ovat päässeet tutustumaan vastaaviin oppilaitoksiin ulkomailla. (haastattelu Huhtiniemi, Keuro 29.10.2008). Lisäksi on mahdollista mennä työssä oppimisjaksolle ulkomaille. Euroopan tasolla kehitetään parhaillaan myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen opintopistejärjestelmää (ECVET) ja tavoitteena on, että ulkomailla voisi suorittaa aikaisempaa enemmän opintojaksoja liittyen omiin toiveisiin ja tukemaan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa. Joillain aloilla tämä tarkoittaa esim. erityislaitteisiin tai tekniikoihin perehtymistä. (Tampereen kaupungin opinto-opas 2009-2010, ammattiopisto, 57).

4.4. Video-opetuskurssit

Opetusministeriön viisivuotisohjelmassa todetaan, että etä- ja verkko-opetuksella on paitsi lukiokoulutuksen saavutettavuuden myös opiskelijoiden opiskeluvalmiuksien ja -taitojen kehittämisen kannalta tärkeä merkitys. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012, 61).

Kehyskunnilla on syksystä 2007 lähtien ollut video-opetuksen alueella yhteistoimintaa. Tähän ovat osallistuneet kehyskuntien lisäksi myös Valkeakosken ja Pälkäneen lukiot. Yhteistoiminnan edellytyksenä ovat yhteistoiminta-ajat. Lukuvuonna 2007 -2008 yhteistoimintakoodeja oli 2. Tänä lukuvuonna 2008 -2009 niitä on jo 5. Yhteisestä kiertotuntikaaviosta sopiminen ei ole yksinkertainen asia, koska eri oppilaitoksilla on omat syynsä erilaisiin ratkaisuihin (kuljetukset, yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa jne.) Kaikki lukiot ovat siirtyneet myös 75 minuutin oppitunteihin. Erikoisinta oli Pälkäneen lukion ratkaisu. Siirtyminen aiheutti sen, että myös peruskoulussa jouduttiin ottamaan 75 minuutin tunnit käyttöön.

Lukuvuonna 2008 -2009 Valkeakosken lukio on ollut video-opetuksessa keskeinen toimija. Lukiolla on yhteisiä kursseja Akaan, Pälkäneen ja Kangasalan lukioiden kanssa. Opetettavien kurssien joukosta löytyy seuraavia kursseja venäjä, ranska, espanja, italia, ortodoksinen uskonto, elämäntutkimus, psykologia, filosofia. Video-opetuksen rahoitus on hoidettu ns. oravannahkaperiaatteella eli vaihdetaan kursseja. Palkkion perusteena opettajille on maksettu 1,3 vvh. Lukuvuodeksi 2009 -2010 kurssitarjontaa varten on tehtäviä jaettu niin että Pälkäneen lukion rehtori Tommi Helminen vastaa video-opetuksen koordinoinnista.

Myös ammatillisella puolella on ollut video-opetusta. Keväällä 2008 Nokialta järjestettiin kemian pakollinen kurssi video-opetuksena Virroille. Kokemukset olivat sen verran hyvät, että jatkossa on syytä kokeilla videoneuvottelu ja opiskelijan ohjausta etätyötä. Se vähentäisi liikennöintiä eri toimipisteiden väliä. (haastattelu 29.10.2008 Huhtiniemi, Keuro).

4.6. Muu yhteistoiminta

Tampereen seudulla lähes kaikki lukiot ovat 5-jaksojärjestelmässä. Poikkeuksena Tampereen yhteiskoulun lukio ja Kalevan lukio, jotka ovat 6-jaksojärjestelmässä. Jaksojärjestelmien ero ei ole suoranaisesti yhteistyön este, mutta hankaloittaa sitä kuitenkin. Kaupungin ja kehyskuntien lukiot ovat siirtyneet 75 minuutin oppitunteihin.

Tampereen kaupungin lukiot ovat muodostaneet alueellisia tiimejä. Tällaisia tiimejä ovat: Lyseon lukio ja Kaarilan lukio. Sammon keskuslukio, Messukylän lukio ja Hervannan lukio sekä Tampereen klassillinen lukio, Tammerkosken lukio ja Hatanpään lukio. Tiimejä voidaan hyödyntää kurssitarjottimien ristiin valinnoissa. Esim. opiskelijat voivat ottaa kielten opiskelussa kursseja toisen koulun tarjottimelta. Tarjontaa on ollut esim. saksan, espanjan ja japanin kielissä. Kaikki kaupungit lukiot ovat samassa tuntikaaviossa, joten periaatteessa on mahdollista opiskella toisen oppilaitoksen kursseja niin halutessaan. Käytännössä Tampereen kaupungin lukioilla on yhteinen kurssitarjotin. (haastattelu Jorma Suonio 7.11.2008). Tämä on opiskelijan kannalta suuri apu. Valintojen toteutuminen helpottuu helpottaa huomattavasti, jos vaan opiskelijat uskaltavat liikkua oppilaitoksesta toiseen.

Ruotsinkieliset koulut Suomessa ovat muodostaneet oman opetusverkoston. Mukana ovat Svenska Samskolan i Tammerforsin lisäksi Björneborgs Svenska Samskola, Svenska Privatskolan i Uleaborg, Kotka Svenska Samskola, Borgå Gymnasium, Sibbo Gymnasium ja Lovisa Gymnasium. on mukana ruotsinkielisten koulujen verkko-opetuksessa.

Oriveden lukiolla on Oriveden kirjoittajalukion kanssa yhteinen kurssitarjotin ja yhteiset ylioppilaskirjoitukset. Ainakin 20 kirjoittajalukion opiskelijaa opiskelee Oriveden lukion kursseilla.

Tampereen normaalikoulun lukiolla on mukana sekä Tampereen seudun että eNorssin verkkokurssiyhteistyössä. Lisäksi Normaalikoululla on Tampereen kaupungin kanssa yhteistyötä ortodoksisen uskonnonopetuksen sekä suomi toisena kielenä ja maahanmuuttajien kotikielen opetuksen kanssa. Yksityiskouluilla Kalevan lukiolla ja Tampereen Yhteiskoululla kuuluvat yksityiskoulujen verkostoon.

Kehyskuntien rehtoritiimi on laajentunut käsittämään myös Pälkäneen ja Valkeakosken lukiot. Tiimi on kokoontunut noin kerran kuukaudessa. Puheenjohtajuus on jaettu siten, että kukin rehtori toimii vuoron perään puheenjohtajana. Tänä syksynä rehtoritiimin rinnalle on syntynyt kansainvälisyyskoordinaattorien tiimi.

Kangasalan, Nokian, Valkeakosken, jne. lukiot ovat tehneet evaluointi yhteistyötä jo kymmenisen vuotta. Välineenä on arviointilomake, jolla 2.opiskelijat arvioivat joka kolmas vuosi eri asioita koulussaan: opetus, kouluympäristö, jne. Kunkin koulun tuloksia verrataan keskiarvoon ja tutkitaan ovatko erot tilastollisesti merkitseviä. Tulosten pohjalta kukin koulu selvittää itse toimenpiteet, joilla kehitettäväksi nousseisiin asioihin otetaan kantaa.

Kehyskunnilla on palkattu lukioiden yhteinen erityisopettaja. Hän työskentelee noin päivän viikossa kullakin lukiolla. Syksyn ensimmäinen tehtävä oli lukiseulontatestien järjestäminen. Näiden seurauksena opiskelijat saivat palautetta oppimistavoistaan, joten testaus hyödytti myös niitä, joilla ei ole mitään lukivaikeutta.

Ammatillisen koulutuksen yhteistyötä on tehty esim. siten, että on sovittu koulutusaloista. Jo vanhastaan on Tampereen Ammattiopiston ja silloisen Taitokeskuksen kanssa jaettu koulutusvastuut. Näitä jakoja noudatetaan edelleen Esim. rakennustekniikka, lvi ja ajoneuvoasentajan koulutus on Pirkolla ja vaateala, parturi-kampaamo sekä kenkäala on ollut Ammattiopistolla. Myös alojen sisällä on voitu sopia painotuseroista. Ammattiopisto keskittyy henkilöliikenne logistiikka ja Pirko taas tavaraliikenteeseen. Näin on voitu välttää kalliita päällekkäisiä laiteinvestointeja. (Haastattelutieto 29.10.2008 Huhtiniemi, Keuro).

Moni lukio on toisen asteen yhteistyön lisäksi mukana korkeakoulu yhteistyössä. Yhteistyökumppaneina ovat mm. Tampereen teknillisen yliopisto, Tampereen ammattikorkeakoulu, Jyväskylän avoimen yliopisto, Tampereen yliopiston ja Tampereen kesäyliopisto.

4.7. Esiin nousevat kysymykset

- Mitä yhteistoiminnasta seuraa. Tarvitaanko yhdessä tekemiselle kestäviä organisatorisia rakenteita.
- Kun yhteistoiminta tulee ulottumaan koko Pirkanmaalle, millainen näkökulma meillä tulisi olla koulutuksen järjestämiseen?
- Onko yhteistoiminnalla päästy oppilaitoskeskeisyydestä vai vaatiiko kehitys vielä jotain muuta?

Yhteistyön ajatuksena on ollut kilpailun vähentäminen ja pyrkiminen yhdessä tekemiseen ja alueelliseen ajatteluun. Tavoitteissa on päästy melko pitkälle. Mutta kuten verkkokurssitarjottimen kehitysprosessi osoitti, on jossain vaiheessa pystyttävä luomaan pysyvää organisaatiota toiminnalle. Jos toiminta nojaa yhden tai muutaman henkilön aktiivisuuteen on olemassa henkilöriski. Näiden minimoimiseksi olisi syytä kehittää kestävä toiminnan rakenteita.

Tampereen seudun toisen asteen koulutusta mietittäessä on syytä muistaa, että seudun vaikutukset ulottuvat koko Pirkanmaan alueelle. Pirkanmaalla tehdyissä selvityksissä on kiinnitetty huomiota toisen asteen koulutuksen opiskelijamäärien kehitykseen. Selvitysmies Petri Pikkuaho on ollut huolissaan siitä, miten Pirkanmaan pienet lukiot selviävät kun ikäluokat pienenevät. Eräänä ratkaisuna hän esittää lukiokoulutuksen keskittämisen eri seutukunnilla. Tampereen seutukunnalle Pikkuaho tarjoaa opetuspalvelukeskuksia, jossa hallinnolliset palvelut keskitettäisiin seudulliseen opetuspalvelukeskukseen. Hallinto ja henkilöstö keskitettäisiin, mutta lukiokiinteistöt ja opetuksen järjestämisluvat jäisivät peruskunnille. (Pikkuaho 2008, 20).

Toisen asteen koulutuksen palvelut voidaan jakaa eri tasoihin:

- lähipalvelu: oppilaitoksissa annettava normaali lähiopetus
- seututasolla: täydentävä lähiopetus (video-opetus), yhteiset hankkeet (kansainvälisyys)
- aluetaso: verkko-opetuspalvelut

Yhteistoimintaa kehitettäessä on syytä sopia mitkä asiat ratkaistaan alueellisesti mitkä seudullisesti ja mitkä lähiopetuksella. Tampereen kaupungin toisen asteen koulutuksen tuotantopäällikkö Jorma Suonio näkee yhteistyön tulevaisuuden vähitellen etenevänä sopimus- ja kehittämistehtävänä. Ensi vaiheessa sovitaan alueellisesti yhteisistä käytänteistä ja toimintatavoista. Tällaisia voisivat olla esim. kurssien hyväksilukeminen, lukioresurssista maksettavat korvaukset, etäopetuksen korvaukset, verkkokurssien laajentaminen jne. Seudullisesti voidaan sopia mm. monimuoto-opetuksen koordinoinnista, työnjaosta lähiopetuksessa. Esim. lähikoulujen kesken voidaan tehdä työnjakoa erikoiskurssien osalta. Kehittyneimmillään seudullinen koordinaatio voi ulottua lähiopetuspaikoista sopimiseen. Jos tähän sarjaan lisätään tukiprosessien (palkanlasku ja hallinnointi) hoitaminen yhteisesti ollaan jo lähellä ajatusta yhteisestä organisaatiosta. Äärimmilleen vietyä yhdistäminen voi johtaa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhdistämiseen (haastattelu Jorma Suonio 7.11.2008).

Todellisuus on kuitenkin sellainen, että oppilaitoskeskeisyys elää edelleen. Oma koulu ja oman koulun saavutukset motivoivat oppilaitosten kehittämistä. Alueellinen oppilaitosverkosto ja eri oppilaitosten yhdessä tekemisen meininki tulevat vasta toisella sijalla. Ajattelumalli kulkee usein siten, että koulun onnistumista mitataan ylioppilaskirjoituksissa menestymisellä. Unohdetaan, että menestyjät olivat jo menestyjiä kouluun tullessaan. Tuleville opiskelijoille lukio-opissa kyllä kerrotaan, että oppilaitos ei ratkaise menestystä. (Tampereen lukio-opas 2008-2010, 6), viestin perillemenon esteenä ovat kuitenkin syvään juurtuneet asenteet.

Niin kauan kuin nykyjärjestelmä ruokkii koulujen välistä kilpailua, on mahdotonta nostaa esiin todellista solidaarista alueellista ajattelua, jonka keskiössä on opiskelija, jolle tietyt palvelut halutaan taata. Professori Hannu Simolan kutsuma erinomaisuuden eetos elää ja kermakuorimisefekti jatkuu ja voi hyvin. Seurauksena on, että koulut, oppilaat ja opettajat eriarvoistuvat oppilasrekrytointi vääristyy. Koulut pyrkivät saamaan oppilaikseen vain niitä, joiden suhteen ”tuotto-odotukset” ovat parhaat (vrt. Ropo 2003, 26, Kasvatus 3/2001 Hannu Simola 290-291).

Oppilaitoskeskeisyyden vaihtaminen alueelliseksi ajatteluksi tarjoaisi jo mallina joustavuutta toimintojen järjestämiseen. Ei olisi enää koulujen omia opiskelijoita, vaan ne olisivat kaikkien yhteisiä. Opetus tapahtuisi eri toimipisteissä rationaalisesti ja resursseja yhdistellen. Esim. pienet ryhmät voisi yhdistää suuremmiksi eikä minkään tahon tarvitsisi pelätä menettävänsä jotain. Vähän samaan tapaan toimivat seudulliset liikenneyhtiöt. Kaikki palvelevat kaikkia. Rahoituskuviot ja vastuut ratkaistaan muulla tavoin.

Jyväskylän seudulla koulutusstrategiassa on toisen asteen koulutus integroitu alueelliseksi toiminnaksi. Keskeinen toiminnallinen vaatimus on, että opetus ja oppiminen irtaantuvat yhdestä fyysisestä koulurakennuksesta. Oppilaitoksista tulee oppimispaikkoja. Oppimispaikka voi olla myös työelämässä tai vapaan sivistystyön opistossa. Opiskelijalla on nimetty koti-oppilaitos, jossa hän on kirjoilla. Muuten opiskelija voi käyttää hyväkseen kaikkia oppimispaikkoja. (Jyväskylän verkostokaupunki, strateginen suunnitelma 2006, 35 - 36.).

Millaista hyötyä yhdentyminen voisi tuoda. Hyötynä on resurssien järkevä kohdentaminen ja keskittyminen kaikkien opiskelijoiden kouluttamiseen. Kilpailu, oman oppilaitoksen profilointi ja maineen kiillotus jää pois. Opetussuunnitelmallinen yhteistyön mahdollisuudet lisääntyvät. Aihekokonaisuuksien kehittäminen voidaan jakaa eri lukioiden kesken. Hyviä käytänteitä voidaan jakaa kaikille muille. Yhteiset laatu- ja arviointijärjestelmät auttavat kehittämään toiminnasta entistä parempaa. Kaikki tämä edellyttäisi, että maantieteelliset ja muut seikat eivät tue kilpailuasetelmaa.

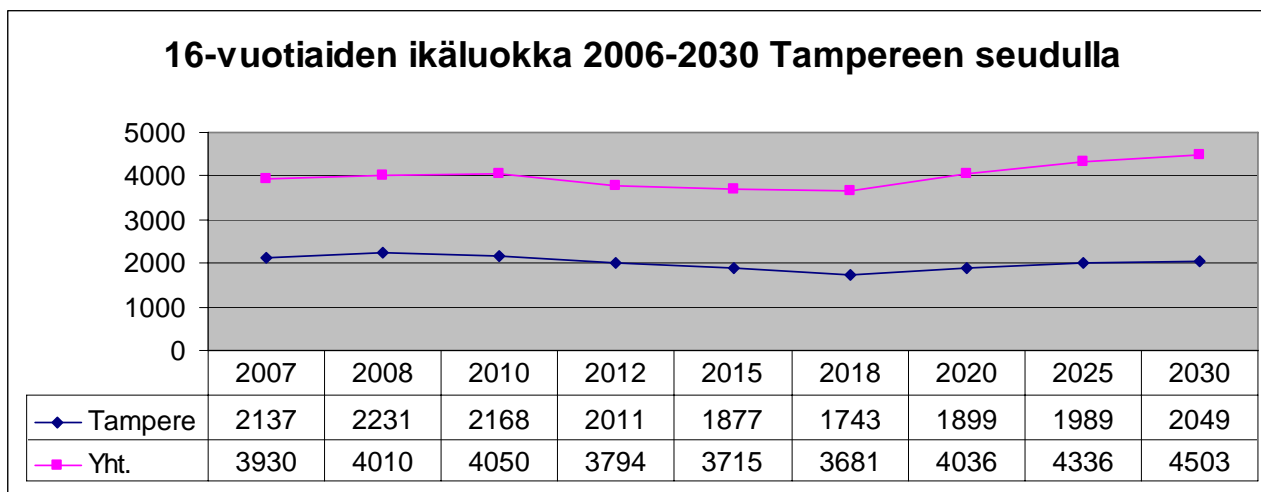
Onko Jyväskylän kaltainen kehitys mahdollinen myös Tampereen seudulla? Kysymys lienee tällä hetkellä siitä, että oppilaitoskeskeisyydestä ei oikeasti haluta eroon. Kehyskunnille on tärkeää, että heillä on oma hyvin pärjäävä lukio. Tampere ei välttämättä halua antaa toisen asteen koulutusta pois omasta hallinnastaan. (haastattelu Jorma Suonio 7.11.2008). Hallinnollinen yhdistäminen ei myöskään takaa oppilaitoskeskeisyyden päättymistä. Onhan Tampereen kaupungin lukioissa edelleen olemassa myös varsin suuret lukioiden väliset erot opiskelijaprofiileissa ja kilpailu hyvistä opiskelijoista jatkuu. Tähän voisi vaikuttaa luomalla lukiotiimeistä omia yksiköitä. Silloin menestys koetaan koko tiimin menestyksenä.

5. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

5.1. Kysyntä ja tarjonta

Tilastokeskuksen ennusteesta (kuva 13) havaitaan, että Tampereen seudulla 16-vuotiaiden määrä ei laske rajusti vuoteen 2025 mennessä. Vuoteen 2010 lukumäärä jopa kasvaa, mutta sen jälkeen määrä putoaa v. 2006 tasolle ja kasvaa jälleen vuoteen 2020 tultaessa. Koko Suomessa ikäluokan koko pienenee koko ajan v. 2020 tultaessa.

Kuva 13:

Tampereen oma väestösuunnite lupaa 16-18 vuotiaisten ryhmään selvästi suurempaa kasvua kuin mitä tilastokeskuksen ennuste edellyttää. Taulukossa 15 on rinnakkain Tampereen kaupungin omat väestösuunnitteet ja tilastokeskuksen ennuste. Kysymyksessä on lukioikäisten ikäluokka Tampereella. Ero vuoden 2010 ennusteesta on jopa 1500 nuorta. Kun otetaan huomioon, että ennuste voidaan laatia olemassa olevilla ihmisillä, tuntuu tulos käsittämättömältä¹⁹. Koko ensi vuosikymmenen ero on toistatuhatta henkilöä. Vuonna 2008 Tampere on korjannut ennustettaan ja siinä ero on enää 671. Yhden vuoden korjausliike on ollut siten yli 800 henkeä.

Taulukko 15: Kahden väestöennusteen vertailu,

16-18 vuotiaiden ikäluokka Tampereella 2006-2030

	2006	2007	2010	2015	2020	2025	2030
tilastokeskus	6429	6532	6878	5987	5722	6195	6398
Tampereen suunnite v.2007	6429		8377	7230	6612	6921	7394
Tampereen suunnite v.2008	6429	6547	7549	7021	6595	7248	7686
Erotus tilastokeskus-2007			1499	1243	890	726	996
Erotus tilastokeskus- 2008		-15	671	1034	873	1053	1288

lähteet: tilastokeskus, Tampereen kaupungin oma väestösuunnite, kh suja 2.4.2007 ja 2008

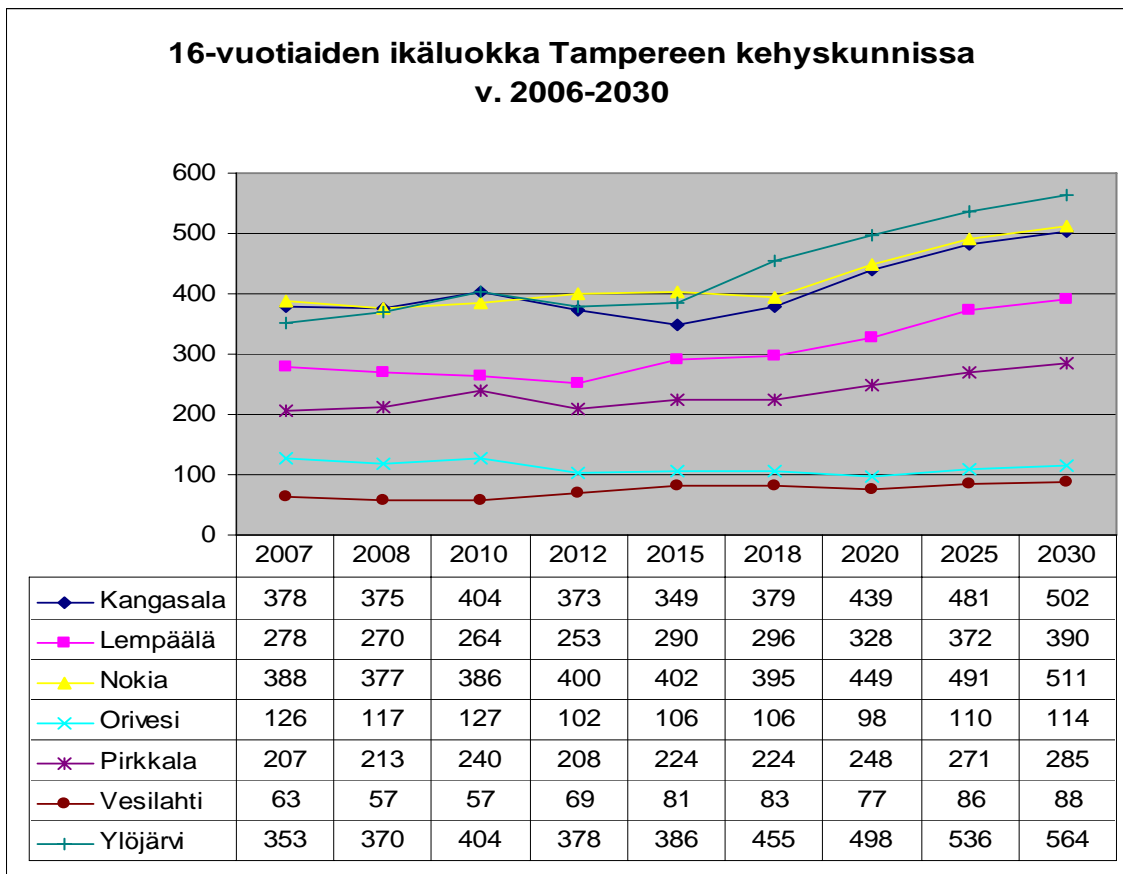
¹⁹ Sisko Hiltunen suunnittelupäällikkö kommentoi asiaa seuraavasti: ”Toki ovat yhä korkeammat kuin tilastokeskuksen luvut. Tampereen oma ennuste lähtee muutoinkin korkeammista kasvuennusteistä kuin tilastokeskuksen ennuste. Jos olen oikein ymmärtänyt tilastokeskuksen ennusteesta ei oteta huomioon esimerkiksi uusia asuinalueita samalla tavalla kuin kuntien omassa ennusteissa. Uudet alueet tietenkin vaikuttavat väestösuunnitteessa myös ikäluokkaan 16-18.”

Lukiokoulutuksen lähtökohtana on taata tasa-arvoiset, laadukkaat palvelut kaikille lukio-opiskelijoille opiskelijoille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Toisen asteen koulutukseen, ts. lukioihin ja ammatilliseen peruskoulutukseen, hakeudutaan yhteishakujärjestelmän kautta (A 1197/1998). Opiskelijoilla on vapaa hakeutumisoikeus kaikkiin maamme lukioihin asuinpaikasta riippumatta (Lukiolaki 629/1998 19 §). Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus vapaasti päättää tarjoamiensa opiskelijapaikkojen määrästä, sillä lukiokoulutuksen opiskelijamääriä ei säädelletä valtakunnallisesti.

Tampereen kehyskuntia tarkasteltaessa, havaitaan että toisen asteen koulutukseen tulijoiden ikäluokka määrän kehitys noudattelee samanlaista profiilia kuin Tampereellakin. Kasvua on 2010 asti ja sen jälkeen ikäluokan koko vähän putoaa.²⁰ Vuosikymmenen loppupuolella määrät ovat taas kasvussa.

Pirkanmaan liiton maakuntaraportti koulutustarpeesta 2012 tarkasteli millä tavalla tarjottu koulutus vastaa yhteiskunnan tarpeita. Raportissa todettiin, että lähivuosina koulutusjärjestelmä on suurten haasteiden edessä. Globalisaatio, väestönkehitys, ammattirakenteen muutos, nuorisoikäisten väheneminen ja työvoiman ikääntyminen sekä työllisyysasteen nostamispyrkimykset ovat haasteita, jotka vaativat järjestelmältä joustavuutta sekä mahdollisesti rakennemuutoksia. (Maakuntaraportti 2012, 5-6).

Kuva 14:

²⁰ Verrattaessa näitä väestöennusteita 2000-luvun alkupuolen ennusteisiin, huomataan että Tampereen kohdalta ennusteita on vedetty alaspäin ja kehyskunnissa päinvastoin ylöspäin. (ks. esim. Ropo 2003, 83).

Pirkanmaan liitto on huolissaan toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen riittävydestä Pirkanmaalla. Nykyinen kapasiteetti ei riitä täyttämään alueen koulutuskysyntää eikä tarvetta. Enimmäisopiskelijamäärien lisäämistä perustellaan työvoiman saatavuuden turvaamisella, nuorten työelämästä syrjäytymisen ehkäisemisellä ja tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien turvaamisella. Vuonna 2007 enimmäisopiskelijamäärä koko Pirkanmaalla oli 11034 opiskelijaa ja keskimääräinen täyttöaste 102 %. Ylipaikoilla oli koko maakunnassa 265 opiskelijaa. Tämä tarkoittaa, että koulutuksen järjestäjiltä jäi saamatta 2,25 M€ (keskimääräisellä yksikköhinnalla 8498 € laskettuna). Pirkanmaan koulutuskuntayhtymässä ylipaikoilla on tällä hetkellä 53 opiskelijaa. Eli Pirkolta jäi lähes 450 000 euroa valtiontukea saamatta. (haastattelutieto Huhtiniemi 29.10.2008).

Valtio on myöntänyt 1.8.2008 alkaen kahdelle koulutuksenjärjestäjälle 230 lisäpaikkaa. Tämä helpottaa asiaa vain näiden osalta. Enimmäisopiskelijamääriin tarvittaisiin 400 lisäys eli vuosittain noin 130 aloituspaikkaa. Rahaa tämä vaatisi 4 M€ (Pirkanmaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2009 -2010 julkaisu E14, 2008, 22-23).

Vuonna 2012 Pirkanmaan liiton mukaan ammatillisen koulutuksen aloituspaikkatarve on noin 4900 paikkaa. Käsi- ja taideteollisuusalan paikkoja voisi vähentää ja sosiaali- ja terveysalan paikkoja lisätä. Tekniikan ja liikenteen paikkamäärä on ollut hyvä, mutta paikkoja tulisi kohdentaa lähelle yrityksiä ja työpaikkoja. (Maakuntaraportti Pirkanmaan koulutustarpeesta 2012, 13-14).

Ministeriön taholta näihin toiveisiin on jo reagoitu:

”Valtiovallan taholta ammatillista koulutusta lisätään.

Hallituksen budjettiriihessä tehdyn ratkaisun mukaisesti vuoden 2009 talousarvioesitykseen sisältyy vielä 1 000 opiskelijapaikan lisäys ammatilliseen peruskoulutukseen. Hallitusohjelman mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tarjontaa lisätään ja lisäys suunnataan alueellisen työvoimatarpeen mukaan ja kasvukeskuksiin.”

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammatillinen_koulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoitus/?lang=fi

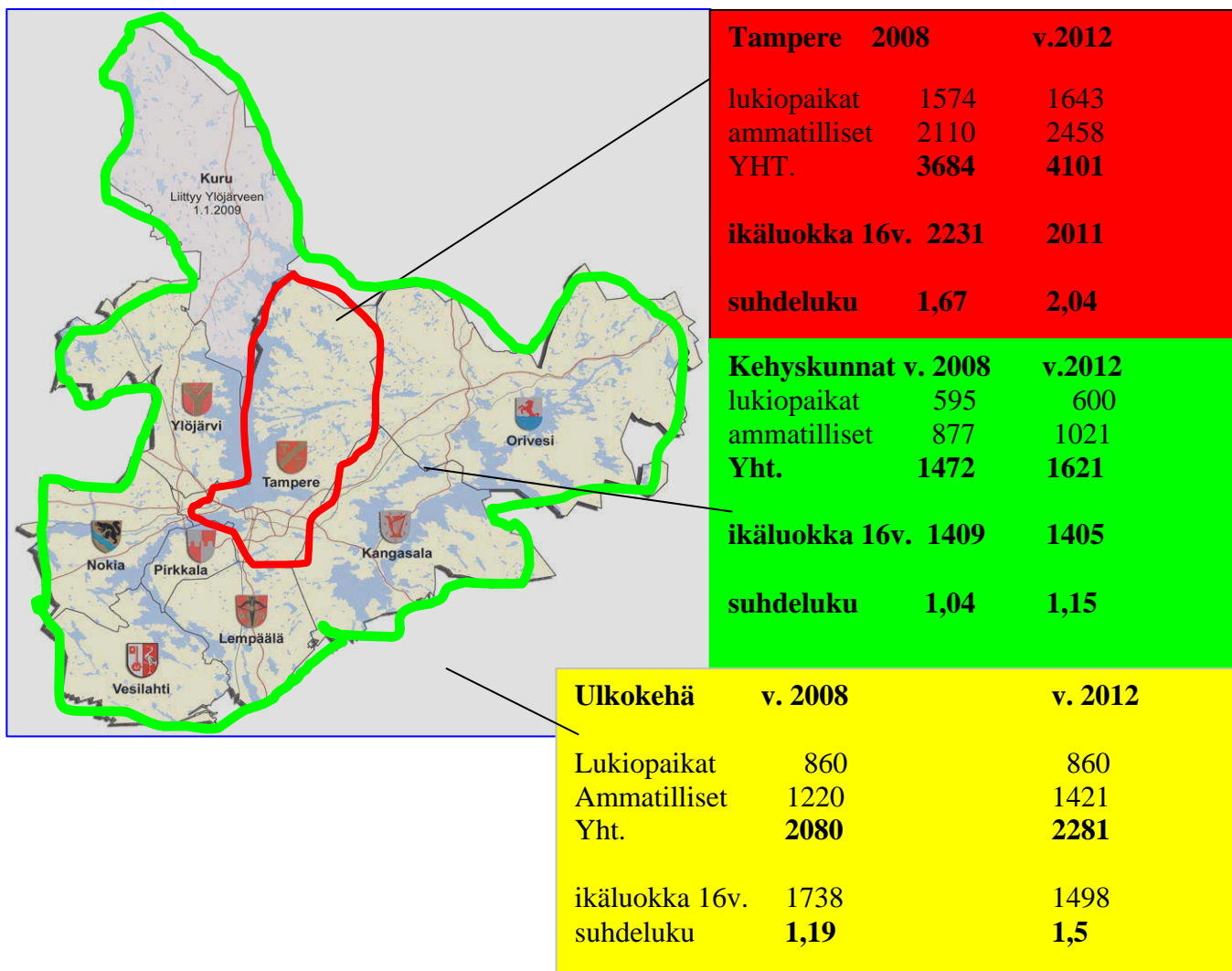
Ammatillisen koulutuksen lisäämisen tarve ei johdu vain työvoiman kysynnästä vaan myös sosiaalisesta vastuusta. Halutaan kaikille nuorille jokin jatkokoulutus peruskoulutuksen jälkeen. Nyt ammatillisen koulutuksen linjat vetävät niin hyvin, että kaikille ei riitä paikkaa. Heikoimmilla opiskelijoilla ei ole resursseja lukio-opiskeluun ja ammatilliseen koulutukseen on paljon hakijoita. (haastattelu Huhtiniemi 29.10.2008). Opetusministeriön kirjeen perusteissa koulutuspaikkoja on lisätty osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi sekä nuorten koulutustakuun toteuttamiseksi. (OPM kirje 18.3.2008, 1-2).

Pirkanmaan liiton esitys tarkoittaa noin 700 aloituspaikan lisäystä Pirkanmaalle vuodesta 2008 vuoteen 2012 mennessä. (Maakuntaraportti Pirkanmaan koulutustarpeesta 2012, 13 -14). Lisäyksestä todennäköisesti valtaosa tulee Tampereen seudulle. Jos ajatellaan, että aloituspaikkojen lisäykset jakautuisivat samassa suhteessa kuin nykyiset ammatilliset aloituspaikat, olisi jako kuvan 15 mukainen.

Tampereen kaupungin lukioverkkoselvityksen arvion mukaan Tampereella toimivien lukioiden aloituspaikkojen kokonaismäärä tulee vuodesta 2007 vuoteen 2012 kasvamaan noin 70 paikalla. Arvion mukaan Kalevan lukio on ainoa oppilaitos, joka kasvattaa aloituspaikkojaan. Asiasta on käyty mielenkiintoista keskustelua mm. Aamulehden sivuilla. Kalevan lukion rehtori Jukka Sola perusteli lehdessä oppilasmäärän lisäystä pitkän tähtäimen suunnitelmilla. Aikomuksista on ilmoitettu Tampereen kaupungille jo muutama vuosi sitten ja säätiö on saneerannut tilat lukion laajentamista varten. (Aamulehti 13.9.2008).

Pitkin syksyä yleisön osastoissa on käyty keskustelua eri lukioiden puolesta. Lähtölaukauksen keskustelulle antoi apulaiskaupunginjohtaja Lasse Eskonen ilmoittamalla Aamulehdessä 11.9.2008, että ellei Messukylän lukiota lakkauteta, niin sitten ovat vaihtoehtoina Kaarila, Hervanta ja Hatanpää. Yleisön ajatuksia tulkitsevat hyvin kirjoitusten otsikot ”Pieni lukio opetustehdasta parempi”, Hatanpään lukio ei antaudu taistelutta” Minne ovat kadonneet Tampereen koululaiset” (Al. 14.9.2008)..

Kuva 15: Toisen asteen koulutuksen aloituspaikat v.2008 ja 2012²¹

Jos tilanne jatkuu samanlaisena ja ammatillisen koulutuksen paikkoja lisätään Pirkanmaan liiton toivomalla tavalla, saadaan helposti laskettua kuinka paljon aloituspaikkoja on suhteessa 16-vuotiaiden tamperelaisnuorten määrään v. 2008 ja v. 2012. Suhdeluku suurenee 1,67 yli 2:een. Kehyskunnissa ja ulkokehällä tapahtuu vastaava muutos. Oleellista ei ole täsmällinen suhdeluku, vaan se mitä tämä kertoo kehityksen suunnasta, jos paikkalisäykset toteutetaan. Ammatillisen

²¹ Vertailu perustuu tilastokeskuksen laskelmaan 16-vuotiaiden määrästä. Ammatillisten aloituspaikkojen osalta v.2012 arvio perustuu Pirkanmaan liiton laskelmaan koulutuspaikkojen tarpeesta. Lukiopaikkojen osalta Tampereen kaupungin osalta lukioverkko selvitykseen ja kehyskuntien lukion aloituspaikoissa ei ole oletettu tapahtuvan muutosta. Ulkokehän lukion aloituspaikat on arvioitu jakamalla nyt lukioissa oleva oppilasmäärä /3 =860.

koulutuksen lisäys tulee vähentämään lukiokoulutusta. Lisäksi lukioon tulevien määrä laskee. Tilanne ei tule tässä suhteessa helpottumaan tämän jälkeenkään. Vuonna 2015 16-vuotiaiden ikäluokka pienenee edelleen. Kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa.

Aamulehden yleisönoston kirjoituksessa esitettiin, että Tampereen lukiopaikkojen ylitarjonta tulee korjautumaan ympäristökunnista tulevilla oppilailta:

”Sieltä ympäristökunnista ne nuoret sitten palailevat tamperelaisiin huippulukioihin.”
(Al, 14.9. Jukka K Salonen)

Kirjoitus kuvastelee enemmänkin asennetta kuin rationaalista ongelmanratkaisua. Totta varmasti on, että jonkin verran liikkuvuus Tampereen suuntaan voi vielä lisääntyä, mutta sekään ei riitä muuttamaan väijäämätöntä kehitystä. Kysymys ei ole vain lukioiden välisestä tasauksesta.

Jukka K. Salonen on oikeassa siinä ajatuksessa, että Tampereen ongelmat – koulutuspaikka tyhjiö – heijastuu myös kehyskuntiin. Imu Tampereelle voi kasvaa ja sen lisäksi on olemassa myös kysynnän ja tarjonnan ongelma. Vaikka 16-vuotiaiden ikäluokassa ei tapahdu kovin suuria muutoksia suuntaan eikä toiseen, ammatillisen koulutuksen kysynnän lisääntyminen saattaa tuoda eteen yllättäviä asioita.

Nokialla tähän asiaan törmättiin jo tänä syksynä. Kumialan koulutuksen lisääminen vaikutti siihen, että lukion aloituspaikkoja jäi täyttymättä. Pirkanmaan koulutuskunta-yhtymällä on suunnitelmissa edelleen lisätä Nokialla ammatillista koulutusta. Pitkäänniemeen rakennetaan uusi toimipiste, jossa aloittaa kivirestaurioija ja maarakennuslinja. (Haastattelu 29.10.2008 Huhtiniemi, Keuro). Nokian lukion rehtori suhtautuu kuitenkin lukion oppilasmäärän kasvuun toiveikkaasti.

Ylöjärvelle rakennetaan uutta lukiota, joka tulee toimimaan yhteisissä tiloissa Pirkon toimipisteen kanssa. Tällä ratkaisulla toivotaan lukion oppilasmäärän kasvavan²². Kasvu edellyttää, että virta Tampereelle vähenee. Pirkkalassa ja Lempäälässä uskotaan oppilasmäärän pysyvän lähivuosina samalla tasolla. Kangasalla mietitään uuden lukion rakentamista tai vanhan rakennuksen peruskorjausta. Näillä hankkeilla uskotaan olevan vaikutusta oppilaiden pysymiseen paikkakunnan omassa lukiossa. (Kysely lokakuu 2008). Kehyskunnat eivät kilpaile samoista opiskelijoista, toisin on laita kaupungin lukioiden.

Toisaalta ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen lisäämistarpeet, ikäluokkien pieneneminen ja lukiokoulutuksen ylituotanto osoittavat konkreettisesti sen, mikä on tämän hetken koulutuspoliittinen dilemma:

”Kukaan ei oikein tiedä, mitä yhteiskunnassa on tapahtumassa, miten työ, työelämä ja työmarkkinat kehittyvät, mikä tulee olemaan uusi yhteiskunnallinen luokkajako.”

”Suomi pyrkii toisaalta kasvattamaan korkeakoulutusta, toisaalta ollaan huolissaan sekä siitä, että riittääkö kaikille koulutetuille töitä että siitä mistä riittää työntekijöitä ns. lattiataason töihin.” (Kasvatustieteologia 2007, 121).

---

²² Lukio/ammattioppilaitos on suunnittelun alla. Käytännössä suunnitellaan seuraava vuosi ja rakennetaan 1,5 vuotta. Syksyllä 2011 rakennus on muuttovalmis. Lukiopaikkoja on mitoitettu 430-450 ja n. 300 ammatillista paikkaa. Kustannusarvio rakennukselle liikkuu siellä yli 20 miljoonan tienoilla + kalusteet.

Kysynnän ja tarjonnan ongelmassa ei ole kysymys lukioiden välisestä kilpailusta, vaan miten ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen aloituspaikkojen tasaus järjestetään. Seutuselvityksessä 2003 oli kyse lukioiden välisen kilpailun vähentämisestä. Nyt ollaan tilanteessa, jossa samoja opiskelijoita tavoittelevat myös ammatilliset oppilaitokset.

Konsultti Lasse Lopenen arvioi, että lukiopalvelujen kannattavuus tulee heikentymään Pirkanmaan ulkokehällä ja sitä kautta opiskelijoita tulee Tampereen lukioihin. (Lopenen 2008, 3). Vuonna 2012 pitäisi Tampereelle tulla noin 450 opiskelijaa enemmän, jotta aloituspaikkojen ja ikäluokan suhde säilyisi edes nykytasolla(1,67). Tämä ei vaikuta realistiselta, kun koko maassa ikäluokka pienenee.

5.2. Yhteistoiminnan tarpeet

5.2.1 Resurssien joustavuus

Meillä on edessä kysynnän ja tarjonnan paradoksi: samalla kun ikäluokka pienenee, ammatillista koulutusta lisätään. Tämä johtaa väistämättä koulutusrakenteen uudelleen arviointiin. Onko lukiokoulutusta vähennettävä samalla kun ammatillisia aloituspaikkoja lisätään? Jos näin tehdään oikopäätä, vaikuttaa se hölmöläisten peiton jatkamiselta. Aloituspaikkojen lisääminen ammatillisella puolella edellyttää jonkin verran opetus-henkilöstön palkkaamista. Vastaavasti lukiokoulutuksen leikkaaminen edellyttäisi opetushenkilöstön vähentämistä.

Tilaratkaisuissa olisi myös mahdollista tehdä yhteistyötä jo nyt. Tampereen kaupungissa on piilevästi liikaa lukiopaikkoja. Jos tilaa vapautuu lukiolta voisi samaa tilaa hyödyntää jonkun ammatillisen linjan kouluttamisessa. Näin luotaisiin synergiaa toisen asteen koulutusmuotojen välille.

Tähän mennessä lukiot ovat tehneet yhteistyötä verkko-opetuksen, video-opetuksen sekä kansainvälisyyden saralla. Yhteistyö ammatillisen koulutuksen ja lukioiden välillä on ollut lähinnä ammattilukiotoimintaa. Tulevaisuudessa on asiaa mietittävä uudesta näkökulmasta.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön kehittäminen ja toimintojen lähentäminen on yksi vaihtoehto. Ammatilliseen koulutukseen menevät opiskelijat voisivat suorittaa yleisopintoja myös lukioissa. Tämä ei tarkoita vain ns. ammattilukio toimintaa. Lukion opettaja käy opettamassa ammatillisessa oppilaitoksessa yleisainekursseja päinvastoin

Ylöjärvelle suunnitellaan ja Valkeakoskelle rakennetaan uutta lukiota, jossa on ammatillista ja lukiokoulutusta samalla kampuksella. Ratkaisut osoittavat varautumista yhteistoiminnan lisäämiseen. Kangasalan sivistystoimen lautakunta on esittänyt, että uuden lukion rakentaminen Pikkolan yläkoulun yhteyteen selvitetään. Kaikissa näissä ratkaisuissa haetaan paikallisella tasolla synergiaetuja. Yhteistoiminta karsii ainakin ylläpito- ja hallinnointikuluja.

5.2.2. Oheistoimintojen koordinointi

Aiemmin on ollut esillä kehyskunnissa aloitetut yhteistyömuodot. Jos toiminta jatkuu, on selvää, että rehtorien työpanoksella asiaa ei voida kovin pitkään edetä. Tarvitaan sekä kansainvälisyyden että video-opetuksen koordinointiin vakituisia henkilöitä, jotka ottavat nämä tehtävät hoitaakseen. On mahdollista luoda vastaavanlainen malli kuin verkkokurssitarjottimen koordinoinnissa. Koulutuksenjärjestäjät jakavat toiminnasta aiheutuvat kulut keskenään.

Opettajien jatko- täydennyskoulutuksen järjestäminen on mahdollista tehdä yhteistyönä ja koordinoituna. Toimintaa on järjestetty satunnaisesti verkkokurssitarjottimen yhteydessä. Jatkossa on mahdollista systematisoida tätä toimintaa ja toteuttaa koulutuksia esim. yhteistyössä ammatillisen puolen kanssa.

Oheistoimintojen koordinointi on varmasti asia, mikä eri oppilaitoksissa koetaan myönteisenä. Joku hoitaa keskitetysti kaikkien lukioiden samantyyppiset asiat. Tämän tyyppisen yhteistoiminnan lisääminen vapauttaa resursseja ja lisää toiminnan tehokkuutta kuten esimerkit edellä osoittavat.

5.2.3. Opetuksen järjestäminen

Opetussuunnitelman toteuttamiseen ja opetuksen järjestämiseen liittyy paljon asioita, joita voisi tulevaisuudessa hoitaa keskitetysti. Opetussuunnitelmien kehittäminen kohti seudullista opetussuunnitelmaa, jossa tietyt periaatteet ovat kaikissa lukioissa samanlaisia. Samaan tapaan kuin mitä ammatillisella puolella on tehty.

Tampereen aikuislukion palvelumahdollisuuksien hyödyntäminen olisi jatkossa myös syytä selvittää. Millaista koulutusta, kursseja tai luentoja pystyttäisiin järjestämään yhteisesti. Myös ammattioppilaitoksilla on joitakin kursseja, jotka voisivat kiinnostaa lukiolaisia. Tämän tyyppisten erikoiskurssien tarjoaminen suuremmalle joukolle voisi tuottaa riittävän suuren opetusryhmän.

Eri lukioilla on myös erityisosaamista joidenkin koulukohtaisten kurssien kohdalla, vaikka eri reaaliaineiden kertauskurssit. Vaihtoehdot on syytä kartoittaa ja avata opiskelijoille osallistumismahdollisuuksia. Näissä kaikissa on kyse siitä, mitä halutaan. Nähdäänkö tämän tyyppinen yhteistyö vaivan arvoiseksi.

Yhteistyö voi myös vähentää kaikkien työtä. Esimerkiksi suullisen kielitaidon kokeet kielissä voitaisiin keskittää joihinkin lukioihin, jotta kaikkien ei tarvitse lähteä asiaa järjestämään. Samoin eri kurssien itsenäisiä suorituksia voisi suorittaa keskitetysti. Sovittaisiin yhdessä kuka milloinkin on vastuussa ottamaan suorituksia vastaan. Samoin kurssien uusinta-kuulusteluja voitaisiin järjestää keskitetysti.

Seudullisesti olisi hyvä myös sopia yhteisistä pelisäännöistä kuten opettajille maksettavista palkkioista. Näin erityisesti ylioppilaskirjoitusten ja tenttien osalta.

Mitä enemmän asioita tehdään yhdessä käytännön tasolla, sitä helpompaa on uusia yhteistyömahdollisuuksia ja sitä enemmän myös resursseja voidaan hyödyntää. Yksittäisten koulujen kohdalta näitä esimerkkejä on jo olemassa.

Yhteistyön suunnittelu- koordinointi vaatii aina henkilöresursseja. Toiminta ei lähde liikkeelle, eikä kestä liikkeellä itsestään. Seudullinen yhteistyö opetuksen järjestämisessä voidaan kokea turhaksi, koska tähänkin saakka on asiat hoidettu itsenäisesti. Toiminnan kehittäminen voi tarvita tuekseen rakenteita.

6. Ratkaisumalleja

6.1. Esiin nousseet kysymykset

Aiemmissa kappaleissa esiinnousseet kysymykset voidaan ryhmitellä seuraavasti:

1. Kysynnän ja tarjonnan ongelmat

- Onko aloituspaikkojen lisäämisajatusten realistinen. Ikäluokka pienenee koko maassa ja lukioissa on jo nyt vajaa täyttöä sekä Tampereella että kehyskunnissa?
- Tulevaisuudessa kysynnän ja tarjonta ovat entistä enemmän epätasapainossa. Ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen lisääminen vie potentiaalisia lukiolaisia ammatillisiin opintoihin. Samaan aikaan lukioikäisten määrä laskee niin koko maassa kuin myös Tampereen seudulla.
- Kiristyykö kilpailu opiskelijoista? Ammatillinen koulutuksen suosio on koko maassa kasvanut. Pirkanmaalla ammatillisen koulutuksen paikkoja on lisätty viime vuosina. Miten ammatillisen koulutuksen omistajaohjaus toteutuu?

2. Ammatillisen koulutuksen lisääntymisen tuomat haasteet

- Pitäisikö lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistoimintaa lisätä resurssien joustavuuden saavuttamiseksi?
- Opiskelijat pystyvät tekemään valintoja eri lukioiden tai ammatillisten oppilaitosten välillä. Resurssien liikuttelu on sen sijaan toistaiseksi ollut mahdollista vain ammatillisella puolella. Kysyntään voidaan vastata perustamalla/poistamalla linjoja. Lukioiden joustamismahdollisuudet ovat päällekkäisyyksien purkaminen ja aloituspaikkojen vähentäminen/lisääminen.

3. Tulevaisuuden lukioverkosto

- Tällä hetkellä Tampereen seudun lukioissa on yhteensä noin 600 paikkaa vapaana eli lähes 200 aloituspaikkaa. Ikäluokka pienenee, ammatillisten opintojen kysyntä kasvaa, onko meillä liikaa aloituspaikkoja?
- Lisääntykö lukioiden polarisoituminen? Lukioiden opiskelijaprofiilit kaupungin sisällä osoittavat tällaista kehitystä.
- Millainen on kehyskuntien lukioiden asema. Nokian lukio on menettänyt parin viime vuoden aikana oppilasmäärästään toista sataa opiskelijaa. Kohdistuuko samanlainen uhka myös muihin kehyskuntiin?
- Onko vastaus tulevaisuuden haasteisiin se, että haetaan yhteistyöllä tai yhdistämällä ratkaisuja vai se, että kukin kunta tekee omat ratkaisunsa itse ja etsii synergiaedut (vrt. Ylöjärvi, Kangasala, Tampereen toisen asteen yhdistäminen). Em. ratkaisut voivat johtaa erilaisiin tuloksiin.

Seuraavaksi tarkastellaan erilaisia yhteistoimintamuotoja, joilla eri puolella Suomea on varauduttu tulevaisuuteen ja miten ne soveltuisivat Tampereen seudun tilanteeseen. Opetusministeriö ammatillisen koulutuksen järjestäjätverkoston kokoamiskirjeessä todettiin, että koulutuksen järjestäjiä kehoitetaan etsimään tarkoituksenmukaisia alueellisia ratkaisuja sekä arvioimaan eri ylläpitäjämallien käyttökelpoisuutta. (OPM kirje 5.4.2006, 12). Sama kehoitus sopii myös koko toisen asteen koulutuksen suunnitteluun.

6.2. Verkostomalli

Tampereen seudulla lukioiden verkostoitumista on jo esiintynyt, vaikka sitä ei ole erityisesti mallinnettu. Verkko-opetuksessa on laaja joukko sekä lukioita että ammatillisia oppilaitoksia. Toiminta laajenee lähiaikoina koko maakunnan laajuiseksi. Tampereen kaupungin sisällä toimivat lukiotiimit (ks. edellä kpl. 4.6.). Lisäksi kehyskuntien lukiot ovat verkostoituneet kansainvälisyyden ja video-opetuksen alueella. Yhteistyötä tehtäessä on selvää, että kun jokin toiminta vakiintuu, tarvitaan joku henkilö huolehtimaan koordinoinnista. Sen jälkeen on syytä koota pysyvät rakenteet.

Seuraavassa muutamia esimerkkejä muualta Suomesta:

Muun muassa Kainuun ja Savon alueella verkostoitumismallia (ISO-verkosto) on kehitelty olosuhteiden pakosta. 16-vuotiaiden määrä laskee tasaisesti ja ennestään lukiot ovat pieniä. Verkostoitumisen tavoitteina on:

- Pienten lukioiden toimintaedellytysten tukeminen
- Itäsuomalaisen opetusverkoston ja kehittäjäyhteisön kokoaminen
- Yksilöllisten, joustavien ja alueellisesti kattavien koulutuspalvelujen turvaaminen verkostoitumisella
- Uuden opettajuuden tukeminen muuttuvissa olosuhteissa

Kainuun maakunnan alueella pienten lukioiden verkosto ns. filiaalilukiot on rakennettu lukioverkon sisään omaksi tulosityksiköksi. Filiaalilukiot ovat hallinnollisesti ja budjetillisesti keskitetty, toiminnallisesti hajautettu useampaan lukiopisteeseen. Toiminta organisoidaan yhteissuunnittelulla ja yhteisillä opettajajärjestelyillä. Tavoitteena on lukiokoulutuksen saatavuuden ja laadun turvaaminen. Opetusteknologialla (video-, verkko-opetus ja monimuoto - opetus) pyritään takaamaan monipuolinen kurssitarjonta.

Myös Mikkelin seudulla on rakennettu vastaavanlaista seudullista yhteistyötä. Itsenäiset lukiot muodostavat yhtenäisen, erikoistumismahdollisuuksia sisällään pitävän lukioiden verkoston. Tavoitteina on, että lukiota vahvistetaan ylipistoihin johtavana koulutusväylänä ja ammatillista koulutusta työelämän ammattitaitoa vaativana koulutusväylänä. Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön kautta edistetään valmiuksia ammattikorkeakouluopintoihin. (Kuntaliiton työseminaari Helsinki 15.12.2006, Matti Tuura, Jarkko Tuomennoro, Jari Alasmäki)

Verkostoitumisella lukiot voivat yhdessä suunnitella, laajentaa ja monipuolistaa opetussuunnitelmiansa kokonaan tai osittain yhteisellä kurssitarjonnalla sekä toisaalta myös rationalisoida sellaisten kurssien opetuksen järjestämistä, joissa opiskelijaryhmät ovat yksittäisissä lukioissa pieniä. Esimerkiksi harvinaisten kielten tai eri uskontojen /elämänkatsomustiedon opetusta voidaan moni- tai verkko-opetusta antaen järjestää eri lukioihin tai toimipisteisiin samanaikaisesti

tai opiskelijat voivat suorittaa kurssit puhtaasti etäopiskeluna. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 21).

Tampereen seudulla koulutuksen saatavuuden takaaminen ei ole ongelma. Lukioverkon rationalisointi tarkoittaisi sitä, että päällekkäisyyksiä karsitaan ja aloituspaikkamääristä sovitaan. Tampereen kaupungin sisällä tämä toimii varmasti hyvin ja osittain tämän kaltaista työnjakoa on jo tapahtunut. Kehyskuntien ja Tampereen välillä yhteistoiminnan mahdollisuuksina voi tulla kysymykseen:

- oppilaiden liikkuminen
- opettajien liikkuminen
- videoneuvottelu.

Pienten ryhmien opetuksen keskittäminen vaatisi joko videoneuvotteluyhteyttä tai sitten oppilaiden siirtymisen. Tampere on tietysti keskeinen sijainniltaan. Tällainen rationalisointi voisi johtaa nopeasti siihen, että opiskelijat hakeutuisivat suoraan niihin lukioihin missä ko. aineen opetus on tarjolla. Näin kävisi todennäköisesti sekä harvinaisten kielten, että tiettyjen aineiden erikoiskurssien kohdalla. Kehyskunnissa jouduttaisiin varautumaan lukion oppilasmäärän pientymiseen.

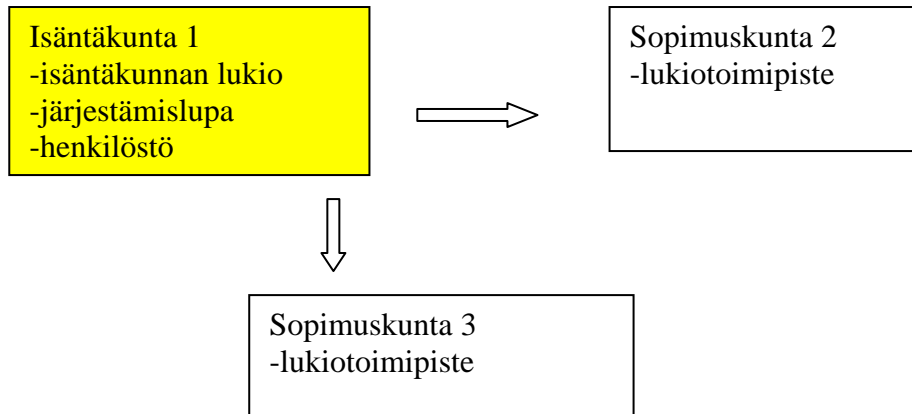
Verkostomalli takaa koulutuksen saavutettavuuden opiskelijalle. Mutta sitä voidaan käyttää vain sellaisissa tilanteissa missä se tuottaa kaikille hyötyä. Edellä esitettyihin ongelmiin verkostoitumisella saadaan kyllä vastauksia, mutta useasta koulutuksenjärjestäjän verkostossa resurssien liikuttelu ja tarjonnan suuntaaminen ei ole yksinkertaista.

6.3. Isäntäkuntamalli

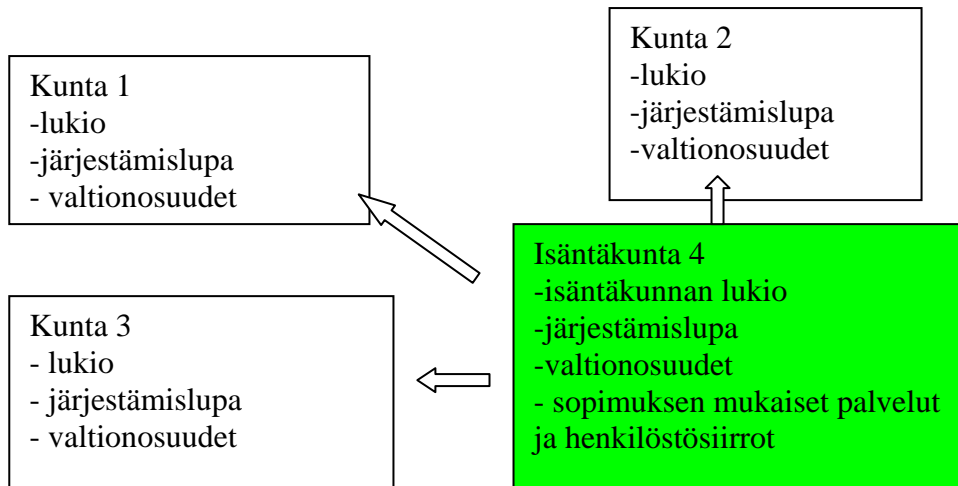
Kunnilla on suuri vapaus järjestää lukiokoulutus haluamallaan tavalla. Lukiokoulutuksen järjestämisluvan puitteissa koulutuksen järjestäjä voi hankkia osan lukiolaissa tarkoitetuista palveluista muilta lukiokoulutuksen järjestämisluvan omaavilta tahoilta tai muulta yhteisöltä taikka säätiöltä lukiolain 5 §:n mukaisesti. Koulutuksen järjestämisluvan omaavan tahon ei siis tarvitse järjestää itse kaikkia koulutuspalveluja, vaan osa voidaan hankkia muualta. Koulutuksen järjestäjä on aina hankkiessaan palveluita muilta vastuussa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään lain edellyttämällä tavalla ja esimerkiksi hallinnolliset päätökset tulevat oikein tehdyiksi. Taho, jolta koulutuksen järjestäjä päättää ostaa koulutuspalveluja, vastaa vain siitä, että sen tuottama palvelu on sovitun mukaista. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 14).

Isäntäkuntamalli edellyttää kahden tai useamman kunnan välistä sopimusta. Lukiokoulutus voidaan järjestää periaatteessa kahdella eri tavalla siitä riippuen, onko kaikilla kunnilla opetuksen järjestämislupaa vai ei. Ensin mainitussa tapauksessa valtionosuudet tulevat kaikille kunnille, jälkimmäisessä tapauksessa vain isäntäkunnalle. Jos kaikilla on opetuksen järjestämislupa osa opettajista voi olla myös muun kuin isäntäkunnan palveluksessa. Rehtori on kuitenkin aina isäntäkunnan palkkalistoilla.

Eräänlaista isäntäkunnan mallia on Tampereen seutukunnalle tarjonnut jo selvitysmies Petri Pikkuaho. Hän tarjoaa opetuspalvelukeskusmallia, jossa hallinnolliset palvelut keskitettäisiin seudulliseen opetuspalvelukeskukseen. Hallinto ja henkilöstö keskitettäisiin, mutta lukiokiinteistöt ja opetuksen järjestämisluvat jäisivät peruskunnille. (Pikkuaho 2008, 20).

Kuva 16: Lukiokoulutuksen **alueellinen järjestämismalli**. Isäntäkunnalla vastuu koko lukiokoulutuksen järjestämisestä sopimuskuntien alueella.

Kuva 17: Lukiokoulutuksen **alueellinen hallintomalli**. Opetustoimen hallinto ja lisäksi opetusta sekä mahdollisesti tukipalveluita keskitettäisiin yhden kunnan vastuulle

Tilaja – tuottaja-toimintatavan periaatteita voidaan hyödyntää järjestettäessä lukiokoulutusta sekä alueellisella järjestäjämallilla että alueellisella hallintomallilla. Ensin mainitussa tapauksessa valtionosuudet menevät isäntäkuntaan. Kyseessä ei ole tavanomainen tilaaja – tuottaja-mallinen suhde. Sopimuskunnat eivät tilaa vaan ovat sopineet koulutuksen järjestämisestä. Alueellisella hallintomallilla isäntäkunta on tuottaja ja sopimuskunnat tilaajia. Kysymys on ensisijassa kustannusten jaosta ja tuotettujen palvelujen määrittelystä ja hinnoittelusta. Lukiolain 5§ mukaan lukiokoulutuksen järjestäjä ei voi hankkia kaikkea lukiopalvelua muilta koulutuksenjärjestäjiltä. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 26 -30, 33).

Tampereen seudulla on jo periaatteessa olemassa isäntäkuntamalli. Tampere tuottaa osan lukiopalveluista kehyskunnille. Noin 30 % kehyskuntien lukiolaisista käy koulutuksessa Tampereen kaupungin ylläpitämässä lukioissa. Verkkokurssitarjottimen koordinoinnista vastaa Tampereen kaupunki. Isäntäkunta toiminnasta ei ole olemassa mitään sopimusta. Mallin syventäminen ei vaadi muuta kuin kehyskuntien lukioiden hallinnon liittämistä Tampereen kaupungin

opetuspalvelukeskukseen. Henkilökunta voisi jäädä kunkin kunnan palkkalistoille. Tampereen kaupunki laskuttaisi vain sopimuksen mukaisista palveluista.

Isäntäkunta malli olisi helppo ottaa käyttöön ja siitä olisi myös tiettyjä etuja. Lukiotoimen hallinnointi voitaisiin hoitaa keskitetysti. Tämä avaisi mahdollisuuksia resurssien kohdentamiseen. Pienet opetusryhmät opetettaisiin keskitetysti kaupungissa. Tehokkuus ja taloudellisuus lisääntyisivät. Haittana se, että lukioiden välinen kuilu saattaisi kasvaa. Meillä olisi huippulukioita ja apulukioita, jotka erikoistuisivat pakollisten kurssien tarjontaa. Virta kaupunkiin lisääntyisi (vrt. alaviite 13 s.27), mutta toisaalta Tampereen kaupunki ja yksityiset koulutuksen järjestäjät eivät näkisi sitä pahana asiana.

Malli koettaisiin ainakin kehyskunnissa enemmän uhkana kuin mahdollisuutena. (Loponen 2007, 8-9). Lukiomarkkinoilla koulutuspaikoista on ylitarjontaa ja kilpailua. Kysynnän ja tarjonnan ongelmiin malli ei tule ratkaisua.²³ Lukioiden keskitetty hallinto ei välttämättä alenna kuluja, koska hallinto esim. kehyskunnissa on jo nyt hyvin ohut. Myöskään valtionavut eivät lisääntyisi. Ainoastaan Tampereen kaupunki saisi korvaukset niistä opiskelijoista, jotka kehyskunnista opiskelevat kaupungin lukioissa.

6.4. Kuntayhtymä

Kuntayhtymän perustamismahdollisuus on lausuttu kuntalain 78 §:ssä. Yhtymä perustuu kuntien väliseen sopimukseen ja se on jäsenkunnista erillinen, itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö. Jäsenkunnilla on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa sen toimintaan. Laki ei määrittele millainen kuntayhtymän organisaation tulisi olla. Organisaatiomallista voidaan sopia kuntien välisellä perussopimuksella. Kuntayhtymään voidaan liittää mukaan koulutuksen tukiprosesseja hallintopalveluja, kirjastopalveluja, kiinteistöpalveluja jne..

Kuntayhtymän voisi rakentaa käsittämään pelkästään lukiokoulutus, jolloin kyse on toisen asteen lukiokoulutuksen kuntayhtymästä eli seutulukiosta. Se olisi oma liikelaitos, josta seudun kunnat voisivat ostaa opetuspalveluja. Seutulukion muodostavat hallinnollisesti keskitetyt lukiot, joilla voi olla toimintaa useammassa toimipisteessä. Jokaisessa lukiossa on oma rehtori, jotka muodostavat johtavan rehtorin kanssa johtoryhmän. Johtoryhmä koordinoi lukiokoulutusta ja yhteistyötä ammatillisen koulutuksen kanssa. Seutulukiolla on yksi oppilaaksi ottoalue, jonka sisällä opiskelijat jaetaan kouluihin läheisyysperiaatteen mukaan.²⁴ Ohjausta voidaan tehdä, mutta opiskelijan vapaa hakeutumisoikeus säilyy myös tässä tapauksessa.²⁵

Seutulukio asettaisi kaikki lukiot samaan lähtötasoon. Kenelläkään ei periaatteessa olisi omia oppilaita. Lukiot muodostaisivat toimipisteitä. Jokainen opiskelija olisi kirjoilla jossakin toimipisteessä ns. kotikoulussa. Opetuksen järjestäminen toteutettaisiin yhteisellä kurssitarjottimella ja yhteisellä kiertotuntikaaviolla. Toisin sanoen opiskelija voisi periaatteessa käydä kurssit missä

---

²³ Vrt. Jämsän seudulla on kolme lukiokoulutuksen järjestäjää Jämsä, Jämsänkoski ja Kuhmoinen. Kolmessa lukiossa on yhteensä vajaa 450 opiskelijaa. (Jämsän seudun toisen asteen järjestämisselvitys 2007, 49 -55.) Tällaisissa tilanteissa uuden hallintomallin etsiminen on välttämättömyys.

²⁴ Jyväskylässä yritettiin v.1999 opetusministeriöltä saada lupaa lukioiden yhteisen oppilaaksi ottamisalueen perustamiseksi. Lupaa ei kuitenkaan myönnetty, koska se lupa olisi loukannut opiskelijan vapautta pyrkiä siihen lukioon mihin itse haluaa. Jyväskylän verkostokaupunki 2006 Kinnula – Salminen 25.

²⁵ Jyväskylässä kysyttiin v.2005 sekä OPM:n että OPH:n kantaa asiaan ja vastaus oli yksiselitteinen. (haastattelutieto Jari Kinnula 24.11.2008).

lukiossa tahansa. Hallinnoinnin selkeyttämiseksi olisi seutulukio hyvä jakaa lukiotiimeihin. Muutaman samalla alueella sijaitsevan lukion tiimi voisi koordinoida paremmin kurssitarjontaa niin, että se kattaisi opiskelijoiden tarvitsemat kurssit. Kotikoulu vastaisi opiskelijan opintojen seurannasta.

Seutulukio hallintomallina ei välttämättä alenna kuntien koulutusmenoja, koska on todennäköistä että valtionavuilla hallinnon ylläpito ja koulutuksen järjestäminen ei onnistu. Jyväskylän seudulla seutulukio suunnitelmiin vaikuttivat taloudelliset seikat. Pienet lukiot jätettiin ulkopuolelle, koska muutoin ne olisivat menettäneet korotetut valtionavut. (Jyväskylän verkostokaupunki 2006 Kinnula – Salminen, 49, 53). Pelkästään taloudellisilla perusteilla seutulukion mallista tuskin on hyötyä. Ennen kuin ajatusta kehitellään, on syytä miettiä, mitä hyötyjä tämän tyyppinen organisaatio voi tuottaa asiakkaille. Miten se palvelee toiminnan kehittämistä. Rakenteiden pitäisi ole tukemassa toimintaa.

Jyväskylän mallia lähdettiin kehittelemään seutulukion näkökulmasta. Ajatuksena oli, että tulevaisuudessa lukiot ja ammatilliset oppilaitokset yhdistettäisiin samaan koulutus konserniin. Prosessi kuitenkin eteni siihen malliin, että toisen verkostokaupunki työryhmä päätti viedä asian kerralla maaliin. Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus on liitetty yhdelle ja samalle kuntayhtymälle. Lukiot ovat kuitenkin säilyneet omana tulosalueenaan. Koulutuskuntayhtymään suunniteltiin perustettavaksi lukiokoulutuksen linja, johon seudullinen lukiokoulutus on koottu. (Verkostokaupunki, Salminen 2006, 2). Lukioiden kannalta hyötyinä on nähty seuraavia seikkoja:

- yhteistyö lukioiden välillä on helpottunut
- talouden suunnittelu ja ohjaus helpottunut
- lukion asioiden hallinnollinen käsittely ja kehittäminen ei jää muiden toimialojen jalkoihin
- tukiprosesseihin saadaan lisää resursseja: verkkotuki, hallinnon ohjelmistot, oppilashuolto, markkinointi jne.
- kehittämistehtäviä voidaan jakaa lukioiden kesken
- oppilaitosten kurssitarjonta avautuu kaikille
- opiskelun mahdollisuudet laajenevat: etäopetus, videoneuvottelu, yhteiset projektit
- ryhmäkokoja ja oppilaaksi oton määrää voidaan helpommin säädellä
- oppilaskuntien yhteistyön mahdollisuus
- opettajan työnkuva säilyy hyvin samanlaisena, mutta mahdollisuus yhteisiin hankkeisiin joko toisen lukion tai ammatillisen opetuksen kanssa

Jyväskylässä sekä seutulukion että koulutus konsernin käytännön kehittäminen on tällä hetkellä pysähdyksissä. Nyt odotetaan mitä päättäjät päättävät. Alkuperäinen suunnitelma yhden ja saman koulutuksenjärjestäjän malliin siirtymisestä asteittain on yhä edelleen olemassa. (haastattelutieto Jari Kinnula 24.11.2008)

Koulutus konsernia vastaava malli on jo olemassa Tampereen kaupungin sisällä. Toisen asteen koulutus on koottu samaan organisaatioon. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhdistäminen yhteen ja samaan hallintoon on jo toteutettu. Tämän pitemmälle Tampereen kaupungin osalta organisoitumista voi tuskin kehittää. Nyt on sitten katsottava, miten yhteiselosta löytyy synergiaedut²⁶.

---

²⁶ Risto Ilomäki yhdistäisi toisen asteen koululait yhteen toisen asteen koululaiksi. Samalla hän näkee, että tulevaisuudessa on opettajien ja oppilaitosten muutettava opettamisintresseihin perustuva koulutusjärjestelmä joustavaan ja monipuoliseen oppimisjärjestelmään, missä opettaminen on enemmän tukijärjestelmä kuin itsetarkoitus. Ilomäki 2001, 232).

Myös Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä muodostaa oman konsernin. Siinä ei ole vielä lukiokoulutusta mukana. Kyse onkin siitä, miten jatketaan. Perustetaan uusi konserni, johon tulevat mukaan kaikki mahdolliset tahot: eli Tampere ja kehyskunnat ja ammatillinen koulutus sekä mahdollisesti myös muut koulutuksenjärjestäjät. Vai pyritäänkö Pirkanmaan koulutuskuntayhtymästä luomaan samanlainen ammatillisen ja lukiokoulutuksen yksikkö kuten Tampereen kaupunki. Jälkimmäisessä tapauksessa voisi kehyskuntien lukiot yhdistää Pirkanmaan koulutuskuntayhtymään.

Kuntaliitto näkee asiassa varoittavia piirteitä. Ensinnäkin ratkaisu ei välttämättä ole yhtään sen edullisempi kuin puhdas kunnan oma koulutuksen tarjonta. Kaikki kunnat rahoittavat lukiokoulutusta kunnan asukaskohtaisen rahoitusosuuden kautta. Tämä seikka ei muutu, vaikka lukio toiminta siirrettäisiin kuntayhtymään. Toiseksi kuntaliiton mukaan on syytä varmistaa, että yksittäisen kunnan päätävävalta (esim. toimipisteiden sijainnista) säilyy. Lisäksi on syytä miettiä koulutuksen laadun varmistamista, ettei lukiokoulutuksesta tule Ruotsin mallin mukaista ammatillisen koulutuksen linjaa. Hallitusohjelmassa ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus on linjattu omaksi koulutusmuodoksi. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 20).

6.5. Mahdollisuuksien arviointi

Lähitulevaisuuden yhtenä haasteena on jo ollut ja tulee edelleen olemaan kysynnän ja tarjonnan hallinta. Miten muuttuvissa oloissa voidaan tehdä joustavia resurssimuutoksia. Kehyskunnissa lukiot ovat joustaneet oppilasmäärän vähentyessä siten, että opiskelijoiden vähentyessä on opettajien työmäärää saatettu tasoittaa yläkoulun suuntaan. Kehyskunnissa kysymys on ollut pienistä muutoksista.

Suomen koulutuspolitiikka on muutosvaiheessa: ikäluokkien pienentyvät, ammatillisen koulutuksen tarve kasvaa. Uusi tilanne vaatii uudenlaista ajattelua. Resurssien ja osaamisen joustava käyttö voisi merkitä (vrt. edellä Mikkelin ja Jyväskylän malli) myös joustavuutta ammatillisen ja lukiokoulutuksen välillä.

Lukiokoulutukselle ei ole yhtä ainoata järjestämis- tai ylläpitomallia. Eri alueilla on sovellettava juuri sille alueelle parhaiten toimivaa mallia. Harvaan asutuilla alueilla on hyvä kehittää useamman toimipisteen lukioverkostoa, jossa resurssit käytetään joustavasti yli kuntarajojen. Lukiokoulutuspalvelujen mahdollistaminen sitä tarvitseville kuntalaisille on alueellista ja tavoitteellista hyvinvointi- ja koulutuspolitiikkaa. (Lise-Lotte Eskelinen, kuntaliitto, www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;60;108920;108921;108922;108485)

Pohdittaessa hallinnollisia malleja on pysähtyä miettimään, millaisia ongelmia näillä vaihtoehdoilla ratkaistaan, mitkä kysymykset jäävät vaille vastausta ja mitä ongelmia uudet mallit tuovat tullessaan. Hallinnollinen yhdistäminen ei voi olla tavoite sinänsä.²⁷

---

²⁷ Pirkanmaan lukioselvityksessä saattoi rivien välistä lukea, että toimintojen yhdistäminen on päämäärä sinänsä:

”Tampereen seutukunnassa lukioyhteistyötä on jo tehty useita vuosia. Vaikka varsinaista hallinnollisia organisaatioiden yhdistymisiä ei ole saatu ainakaan vielä aikaan, on yhteistyön edellytykset kuitenkin luotu.”

Pikkuaho ei kuitenkaan missään vaiheessa selvitä, mitä kysymyksiä ja ongelmia näillä yhdistämistoiminnoilla ratkaistaan. (Pikkuaho 2008, 20).

Vaihtoehtoisia lukiokoulutusmalleja on hyvä esittää, mutta niiden soveltuvuutta pitää myös arvioida. Suuria yksiköitä ei pidä rakentaa vain siksi, että niin on mahdollista tehdä. Pitää kysyä millainen organisaatio palvelee parhaiten tavoitetta. Kysymys on enemmän yhteistyömuodoista kuin organisaatiosta.

Pirkanmaan pienillä lukioilla on kieltämättä ahdinko opiskelijoista. Ongelman ratkaisussa on keskityttävä olennaiseen kysymykseen miten tuo ongelma ratkaistaan. Tampereen seudun lukioilla ei ole näköpiirissä vastaavia ongelmia. Ongelmia sen sijaan voin tulla jos tehdään vääriä rakenteellisia ratkaisuja. Iso organisaatio voi antaa kuoliniskun pienille yksiköille ja lopettaa lukio toiminnan siellä missä se on kannattamatonta. Tehokkuus lisääntyy, mutta palveluverkosto pienenee.

Opetuksen saavutettavuuden ongelmat ovat kotoisin Kainuun ja Mikkelin seuduilta, missä todella on oppilaskato. Siellä joudutaan todella miettimään millaisella organisaatiolla ja järjestelyillä koulutusta pystytään järjestämään. (Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen 2008, 7-8, 30 -31). Tilanne ei ole samanlainen Tampereen ja Jyväskylän seudulla. Jokaisella alueella on omat erityispiirteensä.

Mietittäessä ratkaisuja Tampereen osalta, ne heijastuvat koko Pirkanmaan alueeseen. Tarvitaan ”maakunnallista yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta”. (Pikkuaho 2008, 20 - 21). Seuraava askel voisi olla sen suuntainen, että vahvistetaan niitä yhteistyömuotoja, joita tähän mennessä on jo rakennettu. Lisäksi kehyskuntien lukiot, jotka ovat olleet yhteydessä Kaakkois-Pirkanmaan ja Etelä – Pirkanmaan lukioihin voisivat kehittää yhteistyöstä tiiviimmän ja ottaa vastuuta tämän alueen pienten lukioiden tarjonnasta. Tämä ratkaisu edellyttää voimakkaampaa verkostoitumista, jossa koulutuksen järjestäjät yhdessä kustantavat tähän toimintaan koordinaattorin. Tarpeen mukaan yhteistä organisoitumisen astetta voisi kasvattaa. Etenemistapa on ikään kuin tyvestä puuhun: yhteistoiminnan kehittyessä, myös organisoitumisessa edetään.

Tampereen kaupungin sisällä on kaupungin organisaatiossa toteutettu tilaaja tuottaja – malli. Organisaatio on vastarakennettu ja toimintakulttuuria ollaan kehittämässä. Nyt on mahdollista sopeuttaa oma toiminta kysynnän ja tarjonnan mukaan. Lisäksi muiden koulutuksen järjestäjien kanssa on sovittava lukiopaikkojen määrällisestä säätelystä. Resurssien liikuttaminen ammatillisen ja lukio puolen välillä sekä näiden yhteistyön laajentaminen ovat käytännössä jo mahdollisia.

Ammatillisella puolella yhteistoiminta eri koulutuksen järjestäjien kesken voisi avata opiskelija-vaihdon. Yhtenäistetyt perusopinnot mahdollistaisivat sen, että jokainen opiskelija voisi perusopintojen jälkeen siirtyä esim. metallialalta auto - ja logistiikka-alalle koulutuksen järjestäjästä riippumatta. Siirtyminen voisi tulla kyseeseen tapauksissa, joissa opiskelija huomaa, ettei ala olekaan sitä mitä hän etsi. (haastattelu 29.10.2008 Huhtiniemi, Keuro).

Tulevaisuuden ratkaisumallien pitäisi pystyä vastaamaan seuraaviin haasteisiin:

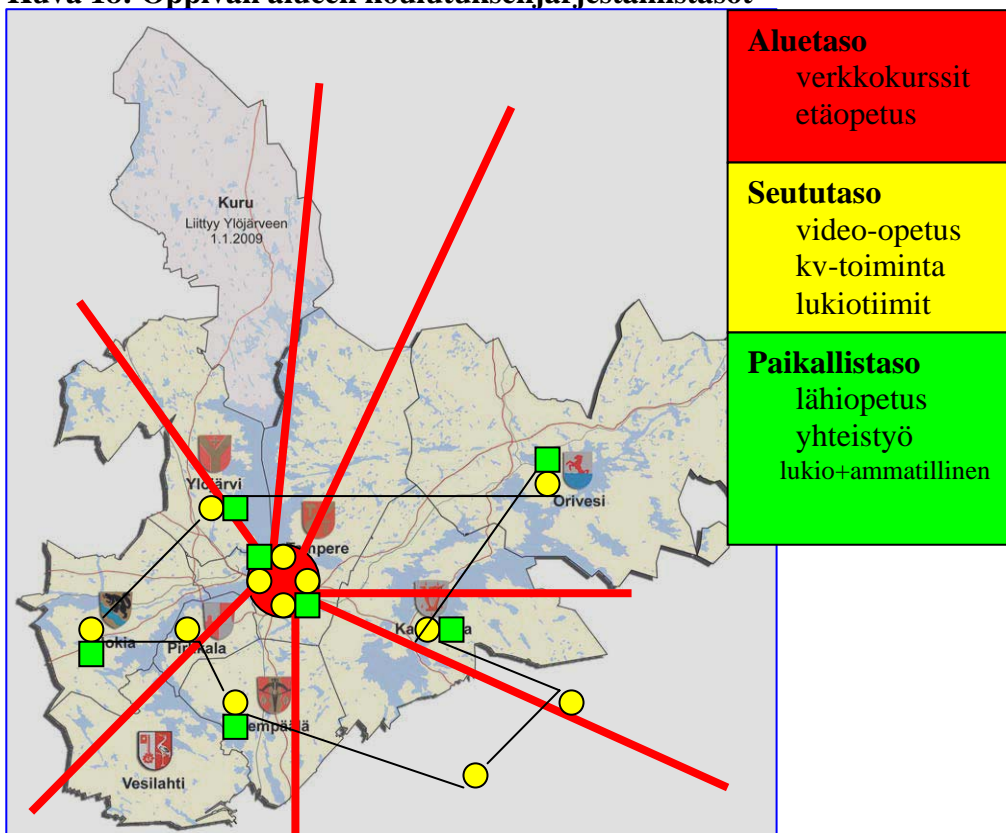
- Pirkanmaan alueen haasteet
- Ammatillisen koulutuksen tarpeen ja suosion kasvu
- Lukioikäisten määrän väheneminen
- Lukioiden polarisoituminen
- Lisääntyvän yhteistoiminnan koordinoinnin tarve

Toimintaa voi kuvata kehämallina, jossa on olemassa toisaalta alueellisesti koordinoituja asioita, seudullisesti koordinoituja tehtäviä ja paikallistason yhteistoimintaa.

Alueellinen koordinointi

Virrat, Ruovesi, Akaa ovat esimerkkejä pienistä lukioista, joissa koulutuksen saatavuuden turvaaminen on vähintäänkin ajankohtaista. Liitteestä voi havaita, että Tampereen seutukunta on Pirkanmaan kasvukeskus (liite 4). Alueellinen mallin ajattelu lähtee tässä suhteessa Kainuun yhteistoimintamallista. Video- , monimuoto -opetuksen ja verkkokurssitarjottimen avulla pidetään yllä riittävän monipuolista tarjontaa. Opetusministeriön linjauksissa todetaan, että lukiokoulutuksen saavutettavuus on sellainen arvo, johon on pyrittävä koulutuksen järjestäjien yhteistoiminnalla. Ammatillisen koulutuksen osalta tärkeinä asioina OPM pitää koulutuksen ja työelämä vastaavuuden ja työelämä yhteyksien vahvistamista, koulutustarpeiden ennakointia ja työpaikalla tapahtuvan opiskelun järjestämistä. (Koulutus ja tutkimus 2007, 31-32). Tampereen seudun ratkaisua mietittäessä on otettava huomioon alueellinen – Tampereen seutukuntaa laajempi – solidaarinen vastuu. Tätä voidaan pitää oppivan alueen perusideologiana.

Kuva 18: Oppivan alueen koulutuksenjärjestämistasot

Alueelliseen koordinointiin ei välttämättä tarvita erillistä hallinnollista rakennetta. Tai jos sellainen rakennetaan, helpoin tapa on koota sovitut toiminnot isäntäkuntaperiaatteella (**alueellinen hallintomalli**). Nykyisellä verkostoitumisella asia on myös hoidettavissa. Tällöin on kuitenkin sovittava tehtävien jaosta. Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä ja muut paikalliset lukiokoulutuksen järjestäjät vastaavat ammatillisen puolen koulutuksesta. Verkkokurssien ja video-opetuksella voidaan opetustarjontaa lisätä. Pirkanmaan avoin oppimiskulttuurihanke on askel tähän suuntaan. Maakunnallisen verkkokurssitarjottimen ympärille rakennetaan muuta yhteistoimintaa ja koulutusta (Pirkanmaan avoin oppimiskulttuuriohjelma 2008, 8-10).

Seudullinen koordinointi

Seudullinen koordinointi voi tapahtua **yhteistyötä kehittämällä** ja vastuualueita jakamalla.

Lukioiden kesken tehtäviä voidaan jakaa. Kehyskuntien tiivis yhteistyö on osoittanut jo nyt, että yhteistoiminta helpottaa yksittäisen lukion tilannetta. Esimerkiksi ESN- verkosto (ks. kpl 4.3.) on mahdollistanut kaikille kehyskuntien sekä Valkeakosken ja Pälkäneen lukioiden opiskelijoille mahdollisuuden opiskelijavaihtoon noin 20 eurooppalaiseen kouluun. Toisaalta Tampereen sisällä lukiotiimeistä löytyy mahdollisuuksia yhteistoiminnan rakentamiseen.

Tällä hetkellä verkostoituminen toimii vapaaehtoisuuden perusteella. Sopimukset ovat myös vapaaehtoisuuteen perustuvia. Tästä toimintakulttuurista siirtyminen askelta organisoituneempaan toimintatapaan toisi se mukanaan monia hyötyjä. Sopimukset muuttuisivat velvoitteiksi. Videoneuvotteluun osallistuminen tulisi käytännöksi jne.

Myös lukioiden polarisoitumista voidaan vähentää yhteistoiminnalla. Tampereen kaupungin **lukiotiimit** ovat iso askel oikeaan suuntaan. Verkostoituminen voi jossain palvella myös resurssien joustavassa käytössä. Esimerkiksi Kangasalan lukio tarjoaa Pälkäneelle italian kurseja ja espanjan opetusta Valkeakoskelle.

Isäntäkuntamallilla voidaan verkostoitumista ja yhteistoimintaa tukea. Isäntäkuntia voi olla useita. Tampereen kaupunki muodostaa jo nyt käytännössä isäntäkunnan. Kyse on vain siitä, millaisia sopimuksia kehyskunnat ja kaupunki tekevät. Kehyskuntien sekä Pälkäneen ja Valkeakosken kansainvälisen yhteistyön ja video-opetuksen organisoimisesta voidaan myös sopia isäntäkuntaperiaatteella. Jokin kunta ottaa isäntäkuntana tehtäväkentän koordinoititehtävät.

Oppilaitosajattelusta oppimispaikka ajatteluun siirtymiseen ja resurssien tosiasialliseen kohdentamiseen tarvitaan hallinnon rakenteiden ravistelua. Malleina kysymykseen tulevat seutulukio ja koulutuskonserni. Seutulukio todennäköisesti vähentäisi oppilaitosten polarisoitumista ja koulutuskonserni taas mahdollistaisi joustavuutta ammatillisen ja lukiokoulutuksen välillä. Seutulukio ratkaisi edellyttäisi Tampereen toisen asteen hallinnon purkamista ja uuden lukiohallinnon perustamista. Ajatus ei välttämättä kuulosta hienolta, jos vastikään on saatu kaikki Tampereen kaupungin toisen asteen oppilaitokset saman katon alle. Seutulukiota olisikin harkittava kehyskuntien lukiokoulutuksen kokoamiseen.

Tampereen toisen asteen organisaation yhdistäminen on valmis malli, jossa ammatillinen ja lukiokoulutus on saman katon alla. Malli antaa mahdollisuuden resurssien joustoon koulutuksen integrointiin ja tarjonnan monipuolistamiseen. Mahdollista on myös päätyä yhden koulutuksen järjestäjän malliin – koulutuskonserniin, johon liittyisivät kaikki kunnalliset koulutuksenjärjestäjät. Nämä visiot saattavat olla liian isoja tavoitteita tässä vaiheessa ja etenemistä on tehtävä pienin askelin.

Tampereen organisaatiota vastaavan yhtymän voisi rakentaa tiivistämällä kehyskuntien lukioiden yhteistyötä (lisättyinä Orivesi, Pälkäne ja Valkeakoski). Siitä voisi edetä uuden hallinnollisen mallin rakentamiseen. Kuntayhtymän voisi perustaa Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän sisään omaksi taloudelliseksi yksiköksi. Saman sateenvarjon alla olisi lukioiden verkko ja ammatillisen koulutuksen verkko. Synergiaetuja löytyisi sekä paikallisella tasolla yksittäisten toimipisteiden hallinnointia voisi yhdistää. Osa toiminnoista tulisi koordinoitua keskitetysti: kansainvälisyys, video-opetus. Myös osa tukiprosesseista voisi hoitaa yhteisesti.

Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän sateenvarjon alle rakentuva itsenäinen lukioyksikkö toisi riittävät koordinointi ja hallinnointi mahdollisuudet. Jyväskylän mallissa lukiot muodostavat oman

liiketoimintayksikön, josta kullakin kunnalla on mahdollista ostaa tarjottua koulutusta yli ”normaalimäärän”, mikäli esim. halutaan pienempiä opetusryhmiä tai monipuolistaa opetustarjontaa. (http://www.peda.net/img/portal/724581/hallintomalli_8.9.doc). Toisin sanoen kunnilla on edelleen mahdollisuus vaikuttaa saamaansa lukiopalveluun. Ja kunnat voivat halujensa mukaan kehittää oman kunnan lukion toimintaa.

Ammatillisen koulutuksen tarpeen ja suosion kasvuun varautuminen toteutuisi tässä mallissa joustavan yhteistyönä ammatillisen koulutuksen tarjoajan kanssa. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhtymä mahdollistaisi myös lukiolain 5§ yhteistoiminta edellytyksen toteutumisen. ”Koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. Lukioikäisten määrän vähenemiseen yhteistyön tiivistäminen tuo joustavuutta. Resursseja lisätään ja vähennetään tarpeen mukaan.

Laajennettu kehyskuntien yhteistyö ei sulje pois niitä yhteistoiminnan mahdollisuuksia, mitä nyt on jo olemassa (esim. verkkokurssitarjotin) Tampereen lukioiden kanssa. Lisäksi erilaisia yhteistyömuotoja (opetussuunnitelma, koulutusyhteistyö) voidaan edelleen kehittää ja laajentaa käsittämään koko Pirkanmaan. Kysymys on oikeastaan työnjaosta ja vastuunottamisesta koko Pirkanmaan alueesta. Meillä olisi kaksi kahden suuren koulutuksen järjestäjän malli: Tampereen kaupunki ja Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä. Molemmilla olisi sekä ammatillista että lukiokoulutusta.

Taulukko 16: Eri hallinnollisten ratkaisumallien keskeisimmät edut ja heikkoudet

<i>Hallinnollinen ratkaisumalli</i>	<i>tärkeimmät edut</i>	<i>heikkoudet</i>
<i>Isäntäkuntamalli</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Tehokkuutta päällekkäisyyksiä karsimalla • Koulutuksen koordinointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kysynnän ja tarjonnan ongelmaan vain osittainen ratkaisu • Lukioiden polarisoituminen lisääntyy
<i>Seutulukioyhtymä</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Päällekkäisyyksien poisto lukioiden työnjakoa lisäämällä • Resurssien joustaminen • Koulutuksen koordinointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten koulutuksen resurssien joustaminen jää puuttumaan • Ei pysty estämään lukioiden lisääntyvää polarisoitumista
<i>Toisen asteen koulutus konserni</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Resurssien liikuttelu mahdollistuu • Aloituspaiikkojen jousto mahdollista • Uusia mahdollisuuksia toisen asteen yhteistyölle 	<ul style="list-style-type: none"> • Uhkana lukio jää ammatillisten varjoon • Lukioiden omaleimaisuus ja yhteisöllisyys saattaa kärsiä

Tulevaisuudessa voidaan ajatella yhden koulutuksen järjestäjän mallia, mikäli se osoittautuu mielekkääksi. Koko Pirkanmaan näkökulmasta meille rakentuisi oma Pirkanmaan alueellinen koulutusstrategia, jossa visiona on laadukas toisen asteen koulutus alueena koko Pirkanmaa. Hallinnolliset rakenteet eivät kuitenkaan ole itsetarkoitus. Päämääränä on koulutuksen tavoite. Me tarvitsemme sellaista työvoimaa, joilla on koulutusta, teknistä tietämystä ja ideoita.

”Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen olisi pyrittävä tuottamaan sellaisia luomiskykyisiä ihmisiä, jotka omaavat laajat tiedot, vilkkaan mielikuvituksen tai jotka keksivät uusia ajatuksia jo ennestään tuttuihin ongelmiin. Luovuuden kehittäminen on ammatillisen koulutuksen peruskysymyksiä. Elämän hallinta ja kommunikaatiotaitojen opiskelu on lähimpiä haasteita Suomessa.” (Ilomäki 2001, 237)

7. TULEVAN SELVITYKSEN FOKUSOINTIA

7.1. Selvityksen keskeiset tulokset

- Tampereen seudun toisen asteen **koulutuksen vahvuus** on hyvin kehitetty yhteistyö: uusia toimintamuotoja (verkkokurssitarjotin, lukiotiimit) on löytynyt sekä Tampereen kaupungissa että kehyskunnissa (kansainvälinen yhteistyö, video-opetus).
- **Keskeisin ongelma** on ja tulee lähitulevaisuudessa olemaan kysynnän ja tarjonnan ongelma. Se johtuu:
  - ikäluokkien pienenemisestä
  - ammatillisen koulutuksen suosion kasvusta ja aloituspaikkojen lisäämisestä
  - lukioden aloituspaikkoja ei ole vähennetty kysyntää vastaavasti

Vahva yhteistyö sekä kysynnän ja tarjonnan ristiriita ovat vastakkaisia voimia. Tilanne voi johtaa **seuraaviin seurauksiin**:

- kilpailu oppilaitosten kesken jatkuu ja voi viedä lukioita ahdinkoon
- yhteistyön hedelmät kuluvat keskinäisessä kilpailussa
- toisen asteen koulutuksen suunnittelu yksipuolistuu. Otetaan huomioon vain ammatillinen tai lukiokoulutus.

7.2. Mahdolliset ratkaisut

- **Edellytykset** 1) On huomioitava koko Pirkanmaan alue 2) On edettävä nykyiset toimintamuodot huomioiden 3) Kysynnän ja tarjonnan ongelman ratkaiseminen resurssien joustavuudella ja yhteistoimintamuotoja edelleen kehittämällä.

Ehdotus yhteisestä visiosta: Tampereen seutukunnassa ja sen ympäristössä huolehditaan tasokkaan toisen asteen koulutuksen saatavuudesta ja sen jatkuvasta kehittämisestä.

Vision saavuttamiseen tarvittavat strategiat:

1. Viitekehysstrategia

Koulutuksen järjestämisen näköalana on kolme tasoa

- alueellinen taso: Koko Pirkanmaa
- seudullinen taso: Tampereen seutu
- paikallistaso: yksittäiset kunnat

2. Omistajaohjausstrategia

- Huolehditaan kysynnän ja tarjonnan tasapainosta. Koulutuksen järjestäjät neuvottelevat aloituspaikkojen määrällisestä säätelystä koko toisella asteella

3. Kehittämisstrategia: valittavana jompikumpi seuraavista reiteistä

Molemmissa tarvitaan resurssien joustavuutta ja yhteistoimintaa. Hallintomallien tehtävänä on mahdollistaa toiminnan kehittäminen.

Vaihtoehto I: Eteneminen asteittain kohti hallinnollisesti yhdyntävää toisen asteen koulutusta. Hallintomalli mahdollistaa toiminnan kehittämisen ja resurssien joustavan käytön

		<i>saavutettava lisäarvo</i>
↓	1. a) Tampereen Ammattiopiston ja Tampereen lukioitoimen yhteistyön tiivistäminen →	- monipuolisuus - joustavuus
	b) Kehyskuntien lukioista muodostetaan seutulukio . Kysytään mukaan Pälkäne ja Valkeakoski. Seutulukio voidaan rakentaa joko isäntäkuntamallina tai kuntayhtymänä →	- vakaus - joustavuus - yhteistoiminnan jatkuvuus
	2. Koulutuskuntayhtymän laajentaminen: Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä ja 1 b) kohdassa muodostetun seutulukion yhdistäminen →	- monipuolisuus - joustavuus - tasapaino
	3. Yhden koulutuksen järjestäjän konserni: Kahden konsernin yhdistäminen →	- kokonaisuuden hallinta

Vaihtoehto II: Toimintamuotoja systemaattisesti kehittämällä edetään kohti alueellista yhteistoimintaa ja funktionaalista vastuualueiden jakamista. Eri vaiheissa tehdään ratkaisuja sopivasta hallintomallista

-
1. Nykyisten seudullisten toimintamuotojen vahvistaminen: - nykykehityksen varmistaminen
    - a) Kehyskuntien kansainvälisyyskoordinaattorin vakinaistaminen
Video- ja etäopetuksen koordinaattorin palkkaaminen
    - b) Tampereen lukiotoimen ja ammatillisen koulutuksen yhteistoiminnan kehittäminen
    - c) Verkkokurssitarjottimen ohjausryhmän kehittäminen koko seutukunnan koordinointiyksiköksi.
  2. Seudullisen yhteistyön kehittäminen - joustavuus
- monipuolisuus
    - a) Opetussuunnitelmatyö, kehittäminen esim. isäntäkuntamallilla
    - b) Kansainvälisyys, kehittäminen esim. isäntäkuntamallin avulla
    - c) Seudullisen video- ja etäopetuksen kehittäminen
    - d) Seudullinen yhteistarjotin
    - e) Lukioiden ja ammattiopetuksen yhteistyön kehittäminen
  - 3) Toisen asteen koulutuksen funktionaalinen vastuunjako: alueelliset, seudulliset ja paikalliset vastuut. Vaiheissa 1 ja 2 luotuja yhteistoimintoja organisoidaan ja kehitetään. Tuloksena **matriisiorganisaatio:** - kokonaisuuden hallinta

kansainvälisyysyksikkö: oppilasvaihdot, vierailut, projektit
opetuksen järjestämisyksikkö: etä- ja video-opetus, ammatillukio, kurssitarjotin
kielet: kielten opetuksen koordinointi- ja kehittäminen

Mallin yksi ja kaksi lähtökohdat ovat päinvastaiset mutta päämäärät samat. Ensimmäisessä mallissa organisaatiolla varmistetaan toiminnan kehittäminen. Toisessa mallissa yhteistoiminnan perusteella rakennetaan organisaatio.

7.3. Suositukset

1. Tampereen kaupunki
  - Omistajaohjauksen vahvistaminen: sovitaan aloituspaikkojen määrästä toisen asteen eri koulutusmuodoilla
  - Lukiotiimien laajentaminen koskemaan myös muita koulutuksenjärjestäjiä tai ammatillista koulutusta
  - Nykyisten toisen asteen koulutilojen yhteiskäyttö (ammatillinen ja lukiokoulutus) vaihtoehtona toimipisteiden (vrt. lukiokeskustelu) sulkemiselle
  - Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyön tiivistäminen.
2. Kehyskunnat
  - Selvitetään kunnan sisällä (viranhaltijat, luottamusmiehet) omat näkemykset toisen asteen koulutuksen suhteen. Millaisia paikallisia ratkaisuja halutaan.
  - Sovitaan eri koulutuksen järjestäjien kanssa aloituspaikkojen määrästä.

- Kehitetään toisen asteen koulutuksen yhteistoimintamuotoja
3. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät
    - Seudullisen omistajaohjauksen vahvistaminen: toisen asteen koulutuksen aloituspaikoista ja yhteistyöstä sopiminen muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.
  4. Muut koulutuksen järjestäjät
    - Yhteistyön lisääminen muiden lukioiden ja ammatillisten koulutuksenjärjestäjien kanssa. Koulutuspaikoista sopiminen.
  5. Tutkitaan vaihtoehtojen I ja II toteuttamismahdollisuudet seuraavassa selvityksessä.

8. Liitteet

LIITE 1

Kysymyksiä opetuksen järjestäjille

Koulutuksen järjestäjä _____ oppilaitos _____

1. *Opiskelijat, opettajat ja resurssit*

- a) Kuinka monta oppilasta on oppilaitoksessanne yhteensä?
- b) Kuinka monta aloituspaikkaa oli v. 2008? Saitteko aloituspaikat täyteen?
Kyllä ____ / Jäi ____ paikkaa täyttämättä.
- c) Minkä kunnan alueilta syksyllä 2008 aloittaneet oppilaat ovat? Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti.
- d) Kuinka monella opiskelijalla peruskoulun keskiarvo oli yli 9,00 ____ yli 8,5 ____ yli 8,00 ____ yli 7,5 ____ yli 7,00
- e) Kuinka moni aloittaneista on suunnitellut suorittavansa ns. kaksois- tai kolmoistutkinnon?
- f) Kuinka monta päätoimista opettajaa on tällä hetkellä?
- g) Kuinka monta muodollisesti epäpätevää opettajaa teillä on palveluksessa?
- h) Paljonko opetusresursseja käytössä /opiskelija?
Kokonaiskustannukset euroa/ opiskelija?

2. *Yhteistyö:*

- a) Millaista yhteistyötä teillä on eri lukioiden kanssa?
Mitkä lukiot ovat mukana ja miten laajaa yhteistyö on
Kuinka paljon oppilaita on mukana tässä yhteistyössä? Miten em. oppilaat ovat mukana.
(esim. verkkokurssit, etäopetus, kaksoistutkinto)
- b) Millaista yhteistyötä teillä on ammatillisten oppilaitosten kanssa?
Mitkä oppilaitokset mukana ja millaista yhteistyö on?
Kuinka paljon oppilaita on mukana tässä yhteistyössä? Miten em. oppilaat ovat mukana.
(esim. verkkokurssit, etäopetus, kaksoistutkinto)
- c) Kuinka moni opettaja on osallistunut edellä mainittuihin yhteistyömuotoihin?

3. *Tulevaisuuden näkymät*

- a) Miten oppilaitoksenne oppilasmäärä jatkossa tulee kehittymään: kasvaa/kuinka paljon oppilasmäärä tulee vähenemään/kuinka paljon
- b) Millaiset ovat koulutilat.
Tiloja oppilasmäärään nähden: sopivasti, enemmän mahtuisi, tilat ovat ahtaat?
Tilojen kunto: hyvä, remonttia odotellaan, uudisrakennus tulossa, laajennus tulossa.

LIITE 2 Tampereen kaupungin suunnite v.2007 ja v.2008

vuosi/ ikäryhmä	2005	2006	2010	2 015	2 020	2 025	2 030
	toteutuneet		väestösuunnite				
YHT.	204 337	206 368	213 273	221 405	227 791	232 201	235 401
0-5	11 682	11 902	12 254	13 133	13 694	14 060	13 907
6	1 830	1 767	1 842	1 884	1 997	2 068	2 107
7-12	11 998	11 602	10 236	10 485	11 065	11 631	11 999
13-15	6 242	6 374	6 106	5 133	5 323	5 661	5 920
16-18	6 233	6 429	8 377	7 230	6 612	6 921	7 394
19-21	9 647	9 885	8 955	10 760	8 988	8 929	9 288
22-25	16 925	17 331	17 158	17 435	18 087	15 379	15 713
26-29	15 375	15 350	17 576	16 101	18 443	17 273	15 259
30-39	27 684	27 867	29 664	35 095	35 081	35 968	36 753
40-49	26 984	26 966	26 472	24 969	26 420	31 136	31 269
50-64	38 805	38 986	40 394	38 685	37 973	36 440	37 354
65-74	16 304	16 880	18 409	23 382	24 844	23 152	23 038
75-84	11 186	11 437	11 780	12 398	14 208	18 067	18 803
85-99	3 442	3 592	4 050	4 715	5 056	5 516	6 597

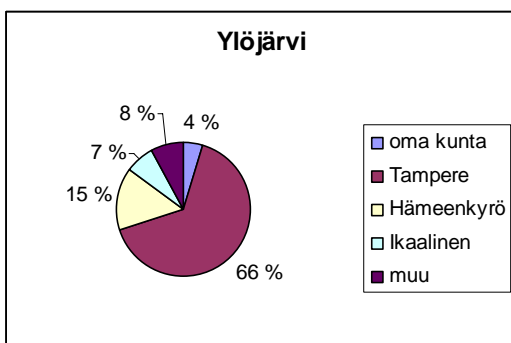
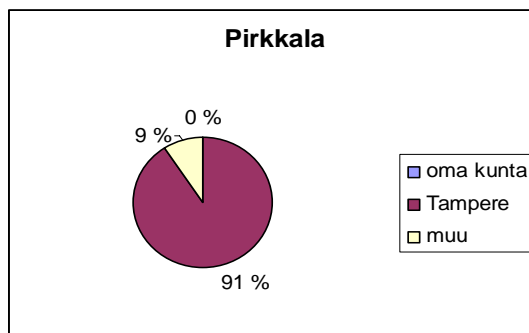
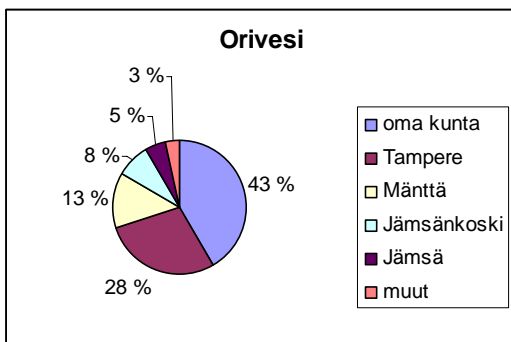
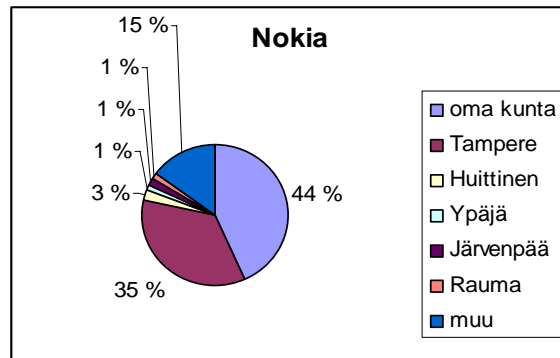
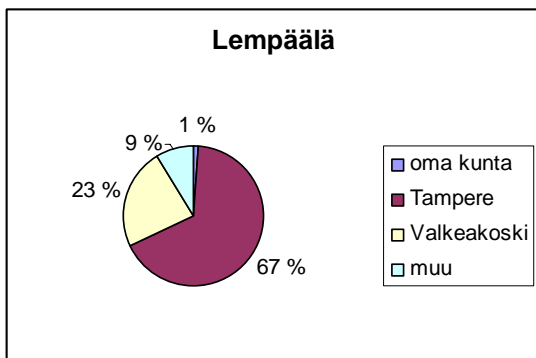
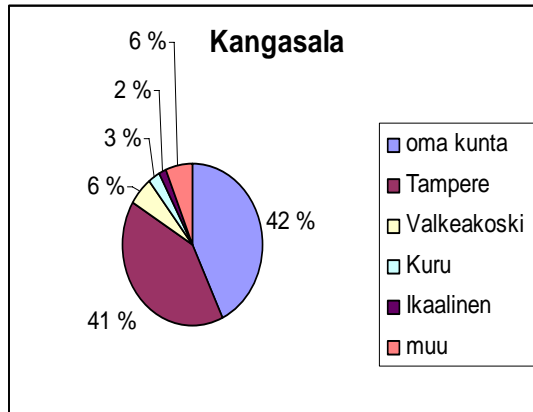
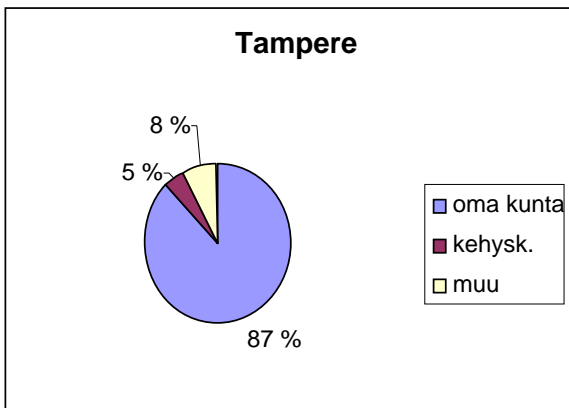
Tampereen väestö 2005-2030

IKÄ	Toteutunut kehitys			Suunnitevuodet					
	2005	2006	2007	2010	2015	2020	2025	2030	
YHT.	204 337	206 368	207 812	212 725	220 800	227 600	232 400	235 500	
0-5	11 682	11 902	11 926	12 468	13 319	14 090	14 167	13 957	
6	1 830	1 767	1 771	1 814	1 906	2 092	2 134	2 113	
7-12	11 998	11 602	11 210	10 210	10 654	11 211	12 152	12 233	
13-15	6 242	6 374	6 418	6 090	5 084	5 473	5 638	6 156	
16-18	6 233	6 429	6 547	7 549	7 021	6 599	7 248	7 686	
19-21	9 647	9 885	9 986	9 145	10 328	8 823	9 219	9 683	
22-25	16 925	17 331	17 697	18 059	16 506	17 494	15 314	16 460	
26-29	15 375	15 350	15 556	17 231	17 306	17 471	16 725	15 240	
30-39	27 684	27 867	27 759	29 232	34 465	35 645	35 653	34 981	
40-49	26 984	26 966	26 948	26 278	24 782	26 094	30 513	31 352	
50-64	38 805	38 986	39 789	40 247	38 499	37 725	36 011	36 492	
65-74	16 304	16 880	16 810	18 369	23 402	24 914	23 156	22 793	
75-84	11 186	11 437	11 646	11 834	12 522	14 505	18 451	19 143	
85-94	3 284	3 394	3 580	3 893	4 634	4 987	5 410	6 509	
95-	158	198	223	306	372	477	609	702	

Lähde:Tilastokeskus

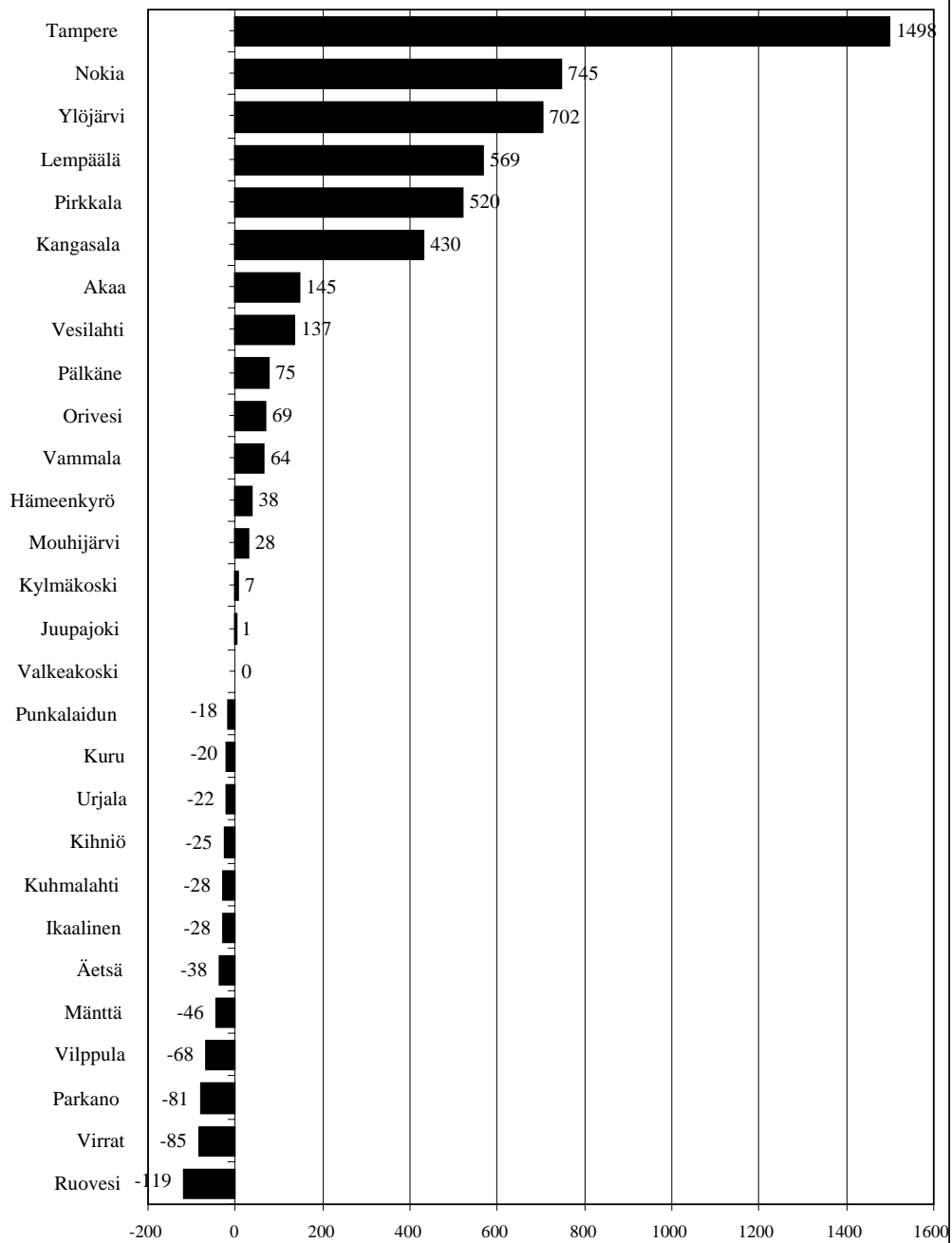
Oma suunnite tarkistettu maaliskuussa 2008

LIITE 3: Välittömästi peruskoulun päättymisen jälkeen ammatillisiin oppilaitoksiin sijoittuminen kotikunnittain v.2006

LIITE 4

Väestön kokonaismuutos kunnittain
Pirkanmaalla 2007

9. Lähteet ja kirjallisuus

Kirjallisuus ja lähdemateriaali

Antikainen Ari, Rinne Risto, Leena Koski
2006 Kasvatussosiologia. WSOY.

ESN – lukiot 2009. European Schoolnetwork julkaisu.
2008

Iiomäki Risto, Toisen asteen koulutusrakenteen kehittyminen ja kokeilurakenteiden
2001 arviointi. University of Tampere.

Jyväskylän verkostokaupunki, Toisen asteen koulutuksen strateginen suunnitelma.
2006 Jari Kinnula ja Hannu Salminen

2006 Toisen asteen koulutuksen suunnitelma. Seudullinen lukiokoulutus yhteisen
ylläpitäjän mallilla. Ohjausryhmä 7.12.2008.

Jämsän seudun toisen asteen koulutuksen järjestämisselvitys. Efeko Oy.
2007

Koulutus ja tutkimus 2007-2012. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö.
2007

Lasse Loponen
2008 Lukiotoimen yhteistyön kehittäminen Tampereen seutukunnassa. Esiselvitys.
Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä. MGM Consulting.

Nieminen Pekka, Korhonen Sirpa, Halinen Isto, Asikainen Jarmo, Toivonen Kirsti,
Lehtikangas Satu
2008 Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvitys. Loppuraportti. FCG
Planeko Oy – Efeko Oy.

Maakuntaraportti Pirkanmaan koulutustarpeesta
2007 Pirkanmaan liitto

Pikkuaho Petri, Pirkanmaan lukioiden yhteistyön tiivistäminen.
2008

Pirkanmaan avoin oppimiskulttuuriohjelma. Alustava projektisuunnitelma v.2009 - 2011
2008 Tampereen kaupunki.

Pirkanmaan Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2009-2010. Pirkanmaan liiton
2007 julkaisu E14.

Ropo Teuvo, Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun. Toisen asteen lukiokoulutuksen
2003 seutuselvitys.

Sirviö Pasi, Eskelinen Lieselotte, Rajala Päivi, Salminen Hannele, Selkee Johanna
2008 Lukiokoulutuksen palvelurakenteiden kehittäminen. Kuntaliitto. Helsinki.

Tampereen lukiot ja Ammattiopisto koulutusopas 2009-2010.
2008 Toisen asteen koulutus. Tampere

Tampereen kaupunkiseudun yhteistyösuunnitelma maankäytön, asumisen ja liikenteen
yhteensovittamisesta sekä palvelujen käytön lisäämisestä yli kuntarajojen
2007

Tilastot

Suunnittelua palvelevia tietoja ja ennusteita, Tampereen kaupungin Tietotuotannon ja
2008 laadunarvioinninjulkaisusarja B 1/2008.

Tilastokeskuksen tilastot

Sijoittumispalvelut

Väestöennusteet

Opetushallituksen tilastot

opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit <http://vos.uta.fi/rap/>

Opetushallituksen rahoitus- ja kustannustietopalvelut

Opetusministeriön tilastot

Pirkanmaan maakuntatilasto 2008

Haastattelut ja tiedonannot

Jyväskylän kaupunki

Jari Kinnula, Voionmaan lukion rehtori, Jyväskylän verkostokaupungin
selvitysmies 2005, haastattelu 24.11.2008

Kalevan lukio, rehtori Jukka Sola

Kangasalan kunta

Pentti Mäkinen, lukion apul. rehtori

Pekka Tiitu, Pitkäjärven koulun opinto-ohjaaja

Noorit Tiitola, toimistosihteeri Sivistyskeskus

Lempäälän kunta

Erkki Hytönen, rehtori Lempäälän lukio

Nokian kaupunki

Juha Sainio, rehtori Nokian lukio

Oriveden kaupunki

Simo Sinervo, rehtori, sivistystoimenjohtaja

Pirkkalan kunta

Tarja Kivimäki, rehtori Pirkkalan lukio

Vesilahden kunta

Tapani Pietilä, rehtori sivistystoimenjohtaja

Ylöjärven kaupunki

Jarkko Tuomennoro, rehtori Ylöjärven lukio

Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymä

Raija Keuro ja Pentti Huhtiniemi haastattelu 29.10.2008

Leena Joensivu vs. rehtori

Svenska Samskolan i Tammerfors

Ronny Holmqvis, rehtori

Tampereen kaupunki

Hatanpään lukion rehtori Raimo Meriluoto

Hervannan lukion vs. rehtori Kristiina Järvelä

Kaarilan lukion rehtori Antti Keskinen

Messukylän lukion rehtori Heini Mäenpää

Sammon keskuslukion rehtori Eija Tiisala –Heiskala

Suunnittelupäällikkö Sisko Hiltunen 19.11.2008

Suunnittelupäällikkö Aila Salmelin 20.11.2008

Tampereen Ammattiopisto Hilikka Raittila, laatu- ja arviointisuunnittelija

Tammerkosken lukion rehtori Matti Hännikäinen

Tampereen klassillinen lukio rehtori Kari Hanninen

Tampereen lyseon lukio rehtori Kaisa Kuoppala

Toisen asteen koulutuksen tuotantojohtaja Jorma Suonio haastattelu 7.11.2008

**Verkkokurssitarjottimen koordinaattori Tuuli Kurkipää puhelinkeskusteluja
marraskuu 2008**

Tampereen kaupunkiseutu

Päivi Nurminen, seutujohtaja

Tuukka Salkoaho, seutukoordinaattori

Anniina Kulju, toimistosihiteeri

Auli Heinävä, seutuarkkitehti

Tampereen normaalikoulu

Jari Aarnio, rehtori normaalikoulun lukio

Tampereen Rudolf - Steinerkoulu

Simo Taimi, rehtori Rudolf - Steinerkoulu

Tampereen yhteiskoulu

Tuija Flicnk, rehtori

Muu materiaali

Aamulehti, syys - lokakuu 2008

Kangasalan Sanomat 22.2.2000

Kuntaliiton verkkosivut

Lukiokoulutuksen järjestäminen –Kuntaliiton työseminaari Helsinki 15.12.2006

Tampereen kaupunkiseudun koulutuksen ohjausryhmä 6.11.2008

Jyväskylän verkostokaupunki verkkosivut <http://www.peda.net/veraja/jsv>

Opetusministeriön kirjeet

5.4.2006 Ammatillisen koulutuksen järjestämisverkon kokoamisen vauhdittaminen

18.3.2008 Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärien lisääminen 1.1.2009 lukien